

**UKARA GOTHANG WONTEN ING RUBRIK CERITA CEKAK
KALAWARTI DJAKA LODANG WEDALAN JUNI-AGUSTUS**

TAUN 2012

SKRIPSI

Dipunaturaken dhumateng Fakultas Bahasa dan Seni

Universitas Negeri Yogyakarta

Kangge Njangkepi Salah Satunggaling Sarat

Minangka kangge Pikantuk *Gelar* Sarjana Pendidikan

Dening :

RAHMAD FAUZI

NIM 09205244031

**JURUSAN PENDIDIKAN BAHASA DAERAH
PROGRAM STUDI PENDIDIKAN BAHASA JAWA
FAKULTAS BAHASA DAN SENI
UNIVERSITAS NEGERI YOGYAKARTA**

2013

**UKARA GOTHANG WONTEN ING RUBRIK CERITA CEKAK
KALAWARTI DJAKA LODANG WEDALAN JUNI-AGUSTUS**

TAUN 2012

SKRIPSI

Dipunaturaken dhumateng Fakultas Bahasa dan Seni

Universitas Negeri Yogyakarta

Kangge Njangkepi Salah Satunggaling Sarat

Minangka kangge Pikantuk *Gelar* Sarjana Pendidikan

Dening :

RAHMAD FAUZI

NIM 09205244031

**JURUSAN PENDIDIKAN BAHASA DAERAH
PROGRAM STUDI PENDIDIKAN BAHASA JAWA
FAKULTAS BAHASA DAN SENI
UNIVERSITAS NEGERI YOGYAKARTA**

2013

PASARUJUKAN

Skripsi kanthi irah-irahan *Ukara Gothang Wonten Ing Rubrik Cerita Cekak Kalawarti Djaka Lodang Wedalan Juni-Agustus Taun 2012* menika saged dipunujekaken awit sampun pikantuk palilah dening *pembimbing*.

Yogyakarta, 30 September 2013

Dosen Pembimbing I,

Drs. Hardiyanto, M.Hum.

NIP. 19561130 198411 1 001

Yogyakarta, 27 September 2013

Dosen Pembimbing II,

Avi Meilawati, S.Pd, MA.

NIP. 19830502 200912 2 003

PANGESAHAN

Skripsi kanthi irah-irahan *Ukara Gothang Wonten Ing Rubrik Cerita Cekak Kalawarti Djaka Lodang Wedalan Juni-Agustus Taun 2012* menika sampun dipunandharaken ing pendadaran wonten sangajenging *Dewan Penguji* ing tanggal 16 Oktober 2013 saha dipuntetepaken lulus.

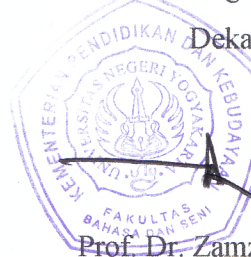
DEWAN PENGUJI			
Nama	Jabatan	Tanda tangan	Tanggal
Drs. Afendy Widayat, M.Phil.	Ketua Penguji		29 Okt 2013
Avi Meilawati, S.Pd, MA.	Sekretaris Penguji		28 Okt 2013
Dra. Siti Mulyani, M.Hum.	Penguji I		28 Okt 2013
Drs. Hardiyanto, M.Hum.	Penguji II		29 Okt 2013

Yogyakarta, 29 Oktober 2013

Fakultas Bahasa dan Seni

Universitas Negeri Yogyakarta

Dekan,

Prof. Dr. Zamzani, M.Pd.

NIP. 19550505 198011 1 001

WEDHARAN

Ingkang tapak asma wonten ing ngandhap menika, kula:

Nama : Rahmad Fauzi

NIM : 09205244031

Prog. Studi : Pendidikan Bahasa Jawa

Fakultas : Fakultas Bahasa dan Seni

ngandharaken bilih skripsi menika damelan kula piyambak. Sapangertosan kula, wosing skripsi menika beda kaliyan skripsi ingkang sinerat dening tiyang sanesipun, kajawi bab tartamtu ingkang kula pendhet kangge pamanggih dhasar kanthi njumbuhaken tata cara saha etika panyeratan. Menawi wedharan menika kabukti boten leres, dados tanggel jawab kula piyambak.

Yogyakarta, 27 September 2013

Panyerat

Rahmad Fauzi

SESANTI

Bisaa rumangsa aja rumangsa bisa

(Pitutur)

PISUNGSUNG

Puji sukur dhateng ngarsanipun Allah SWT, skripsi menika kapisungsungaken dhateng tiyang sepuh kula Bapak Sumarna saha Ibu Sri Suwarni, ingkang sampun nggulawenthah kanthi katoging tenaga, beya, saha sih katresnan.

PRAWACANA

Puji syukur wonten ngarsanipun Allah SWT ingkang sampun kersa paring nikmat, kanugrahan lan kabagaswarasan dhateng panyerat satemah skripsi kanthi irah-irahan *Ukara Gothang Wonten Ing Rubrik Cerita Cekak Kalawarti Djaka Lodang Wedalan Juni-Agustus Taun 2012* menika saged kaimpun kanthi nir ing sambekala. Skripsi menika kaserat kangge njangkepi salah satunggaling sarat pikantuk *gelar* sarjana pendidikan.

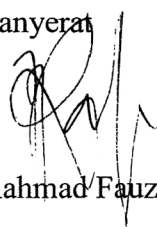
Skripsi menika saged dipunpungkasi anggenipun nyerat awit sampun dipunsengkuyung saking pinten-pinten pihak. Awit saking menika, panyerat ngaturaken agunging panuwun dhateng.

1. Bapak Prof. Dr. Zamzani, minangka Dekan Fakultas Bahasa dan Seni ingkang sampun paring idin ngrantam skripsi menika.
2. Dr. Suwardi, M. Hum minangka Ketua Pendidikan Bahasa Daerah ingkang sampun paring bimbingan saha pandom ing salebeting kula sinau wonten ing jurusan Pendidikan Bahasa Daerah.
3. Bapak Drs. Hardiyanto, M.Hum. minangka pembimbing I saha Ibu Avi Meilawati, S.Pd, MA. minangka pembimbing II, ingkang sampun kersa paring bimbingan saha kawruh saengga skripsi menika saged kasusun kanthi sae.
4. Bapak Ibu Dosen Pendidikan Bahasa Daerah ingkang sampun paring kawruh mawarni-warni inggih ingkang murakabi tumrap panyerat.
5. Mbak Siti Muthiatun ingkang sampun kersa paring pengalaman sinau wonten ing jurusan Pendidikan Bahasa Daerah lan pambiyantunipun kangge pados sumber data skripsi menika.
6. Kanca-kanca Pendidikan Bahasa Jawa mliginipun kelas G 2009 sarta sadaya pihak ingkang boten saged kula sebutaken sadaya ingkang sampun paring donga saha panjurung tumrap panyerat saengga skripsi menika saged kaimpun.

Skripsi menika taksih dereng kawastanan sae, jangkep, menapa malih sampurna. Pramila saking menika, **panyerat nyuwun** pamrayogi saha panyaruwe ingkang tumuju murih langkung sae, jangkep, saha sampurnaning asiling panaliten menika. Mekaten atur saking **panyerat**, mugi-mugi skripsi menika saged murakabi.

Yogyakarta, 27 September 2013

Panyerat

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'Rahmad Fauzi', written over the printed name.

Rahmad Fauzi

WOSING ISI

	Kaca
IRAH-IRAHAN	i
PASARUJUKAN	ii
PANGESAHAN	iii
WEDHARAN	iv
SESANTI	v
PISUNGSUNG	vi
PRAWACANA	vii
WOSING ISI	ix
<i>DAFTAR TABEL</i>	xiii
<i>DAFTAR LAMPIRAN</i>	xiv
<i>DAFTAR CEKAKAN</i>	xv
SARINING PANALITEN	xvi
BAB I PURWAKA	1
A. Dhasaring Panaliten	1
B. Underaning Perkawis	3
C. Watesaning Perkawis	4
D. Wosing Perkawis	4
E. Ancasing Panaliten	5
F. Paedahing Panaliten	5
G. Pangertosan	6
BAB II GEGARAN TEORI	8
A. Sintaksis	8
B. Ukara	9
C. Ukara Gothang	14
D. Fungtor Ukara	18
1) Jejer	18
2) Wasesa	20
3) Lesan	23

4) Geganep	24
5) Katrangan	26
E. Panaliten ingkang Jumbuh	29
F. Nalaring Panaliten.....	30
BAB III CARA PANALITEN.....	32
A. Jinising Panaliten	32
B. <i>Data</i> lan Sumbering <i>Data</i>	32
C. Pirantining Panaliten	33
D. Cara Ngempalaken <i>Data</i>	34
E. Cara Nganalisis <i>Data</i>	35
F. Cara Ngesahaken <i>Data</i>	36
BAB IV ASILING PANALITEN SAHA PIREMBAGANIPUN.....	37
A. Asiling Panaliten	37
1. Tabel 2. Asiling Panaliten Ukara Gothang wonten Rubrik Cerita Cekak Kalawarti Djaka Lodang Taun 2012.....	37
B. Pirembagan	52
1. Ukara Gothang Jejer	52
a. Ukara Pakon.....	52
1) Wasesa (W).....	53
2) Wasesa-Lesan (WL).....	54
3) Wasesa-Katrangan (WK).....	55
b. Ukara Pitakon.....	56
1) Wasesa (W).....	56
2) Wasesa-Wasesa (WW).....	58
3) Wasesa-Geganep (WG)	59
4) Wasesa-Lesan (WL).....	60
5) Wasesa-Katrangan (WK).....	61
6) Wasesa-Lesan-Geganep (W-LG).....	62
7) Katrangan-Wasesa-Katrangan-Wasesa-Wasesa (KWK/W/W) ...	64
c. Ukara Wangsulan.....	65
1) Wasesa (W).....	65

2) Wasesa-Wasesa (WW).....	66
3) Wasesa-Geganep (WG)	68
4) Wasesa-Katrangan (WK).....	69
5) Wasesa-Geganep-Wasesa-Wasesa (WG/W/W).....	70
d. Ukara Tambahan	72
1) Wasesa (W).....	72
2) Wasesa-Lesan (WL).....	73
3) Wasesa-Geganep (WG)	74
4) Wasesa-Katrangan (WK).....	75
5) Katrangan-Wasesa (KW).....	76
6) Wasesa-Wasesa-Katranga (WWK).....	77
7) Wasesa-Lesan-Geganep (WLG)	78
8) Katrangan-Wasesa-Wasesa (KWW).....	79
9) Katrangan-Wasesa-Geganep (KWG).....	81
2. Ukara Gothang Wasesa	82
a. Ukara Pakon.....	82
1) Jejer (J).....	82
2) Jejer-Katrangan (JK).....	83
b. Ukara Pitakon.....	84
1) Jejer (J).....	85
3. Ukara Gothang Jejer lan Wasesa	87
a. Ukara Pakon.....	87
b. Ukara Pitakon.....	88
c. Ukara Wangsulan.....	89
d. Ukara Tambahan	90
4. Ukara Gothang Tanpa Fungsi	92
BAB V PANUTUP	96
A. Dudutan.....	96
B. Implikasi	98
C. Pamrayogi	98
KAPUSTAKAN.....	99

LAMPIRAN.....	101
----------------------	------------

DAFTAR TABEL

Tabel 1. Format Kartu Data Panaliten.....	35
Tabel 2. Asiling Panaliten Ukara Gothang wonten Rubrik Cerita Cekak Kalawarti Djaka Lodang Taun 2012	37

DAFTAR LAMPIRAN

Lampiran 1. Analisis Ukara Gothang wonten Rubrik Cerita Cekak Kalawarti Djaka Lodang Taun 2012	101
---	-----

DAFTAR CEKAKAN

DL	: Djaka Lodang
G	: Geganep
GJ	: Gothang Jejer
GJW	: Gothang Jejer lan Wasesa
GW	: Gothang Wasesa
J	: Jejer
K	: Katrangan
KtCr	: Katrangan Cara
KtPang	: Katrangan Panggonan
KtUk	: Katrangan Ukuran
KtW	: Katrangan Wayah/Wektu
L	: Lesan
Pak	: Ukara Pakon
Pang	: Ukara Pangajak
Pit	: Ukara Pitakon
Ser	: Ukara Seruan
Tam	: Ukara Tambahan
TbPang	: Tembung Panggandheng
TbPit	: Tembung Pitakon
W	: Wasesa
Wang	: Ukara Wangsulan

**UKARA GOTHANGWONTEN ING RUBRIK CERITA CEKAK
KALAWARTI DJAKA LODANG WEDALANJUNI-AGUSTUS
TAUN 2012**

**Dening: Rahmad Fauzi
NIM 09205244031**

SARINING PANALITEN

Panaliten menika gadhah ancas kangge ngandharaken ukara gothang wonten ing rubrik cerkak kalawarti Djaka Lodang wedalan Juni-Agustus taun 2012. Panaliten menika ngandharaken wujud ukara gothang, jinis ukara gothang, lan fungsipun ukara gothang ingkang wonten ing rubrik cerkak kalawarti Djaka Lodang wedalan Juni-Agustus taun 2012.

Panaliten menika kalebet panaliten *deskriptif*. Cara ingkang dipunginakaken kangge ngempalaken data wonten ing panaliten inggih menika kanthi cara maos wongsal-wangsul lan nyathet data wonten ing kartu data. Data dipunanalisis kanthi cara analisis *deskriptif* inggih menika kanthi cara ngandharaken perkawis ingkang dipunrembag arupi wujud ukara gothang, jinis ukara gothang, lan fungsi ukara gothang ingkang wonten ing rubrik cerkak kalawarti Djaka Lodang wedalan Juni-Agustus taun 2012. Kangge ngesahaken data wonten ing panaliten menika panaliti ngginakaken validitas data *triangulasi teori* utawi validitas kangge ngecek derajat kapitadosan asiling panaliten kanthi cara nandhingaken data kaliyan teori-teori ingkang dipunginakaken, supados data asiling panaliten menika ajeg, panaliti migunakaken *reliabilitas stabilitas*.

Asiling panaliten wujud ukara gothang ingkang wonten ing *rubrik* cerkak kalawarti Djaka Lodang menika wonten sekawan inggih menika ukara gothang jejer, ukara gothang wasesa, ukara gothang jejer lan wasesa, lan ukara gothang tanpa fungsi. Jinising ukara gothang ingkang wonten ing *rubrik* cerkak kalawarti Djaka Lodang menika ukara pakon, ukara pitakon, ukara wangsulan, ukara tambahan, ukara seruan, ukara pangajak. Fungsi ukara gothang ingkang wonten ing ukara gothang jejer, ukara gothang wasesa, lan ukara gothang jejer wasesa inggih menika W, W-W, W-L, W-G, W-K, K-W, W-W-K, W-L-G, K-W-G, K-W-W, W-G-W-W, K-W-K-W-W, J, J-K, K, L. Dene wonten ing ukara gothang tanpa fungsi menika boten wonten fungsi ukaranipun.

BAB I

PURWAKA

A. Dhasaring Panaliten

Sampun dados kodratipun manungsa gadhah akal lan pikiran, kanthi menika manungsa saged nindakaken gesangipun. Wonten ing gesangipun manungsa kedah wicantenan satunggal kaliyan sanesipun. Manungsa ngginakaken pawicantenan kangge ngandharaken pamanggih lumantar basa.

Basa menika piranti kangge pawicantenan lan ngandharaken warta. Menika saged kawujudaken menawi ingkang mirengaken mangertos menapa ingkang dipunaturaken dening ingkang micara, lan saged ugi kawujudaken kanthi maos menapa ingkang dipunaturaken dening ingkang nyerat. Dene informasi menika arupi ukara, lan anggenipun ngaturaken kanthi cara lisan utawi seratan. Ukara ingkang sae utawi ukara ingkang saged nglantaraken pamanggih menika ukara ingkang jangkep. Namung wonten ukara ingkang boten jangkep ananging saged nglantaraken pamanggih. Ukara jangkep ugi asring dipunsebat ukara gothang.

Ukara gothang inggih menika ukara ingkang dereng jangkep, boten sampurna utawi ukara ingkang kasusun saking satunggal klausa terikat kemawon utawi boten ngandhut struktur klausa (Nurhayati, 2006:125). Tuladhanipun ukara gothang dipunandharaken wonten ing ngandhap menika.

- (1) Klaten.
- (2) Sekolah!
- (3) Teng mriki nunut pakedhe.(DL.01.2.6.2012)

Ukara (1) lan (2) menika ukara gothang ingkang awujud satunggal tembung (*klaten, sekolah*). Ukara (1) lan (3) dipunsebut ukara gothang amargi wonten peranganing ukara ingkang dipunicali. Kangge buktekaken menawi wonten peranganing ukara ingkang ical menika dipuntingali saking wujud jangkepipun. Wangsulan jangkep kedahipun inggih menika (*Aku wong klaten.*) lan (*Kowe kudu sekolah!*). *Aku* utawi *kowe* dados jejer, *wong Klaten* utawi *sekolah* dados wasesa. Peranganing ukara ingkang dipunicali inggih menika jejeripun. Dados ukara gothang (1) lan (2) menika ukara ingkang gothang jejeripun ingkang gadhah fungsi ukara wasesa. Ukara (3) ugi dipunsebat ukara gothang amargi wonten peranganing ukara ingkang dipunicali. Wujud jangkep saking ukara (3) inggih menika (*Kula teng mriki nunut pakdhe.*), *kula* dados jejer, *teng mriki* dados katrangan panggonan, *nunut* dados wasesa, lan *pakdhe* menika geganep. Peranganing ukara ingkang ical inggih menika jejeripun (*kula*). Dados ukara gothang (3) menika kalebet ukara ingkang gothang jejeripun, lan gadhah fungsi K-W-G. Tuladha ukara gothang sanesipun wonten ing ngandhap menika.

(4) Wingi ibu ngedol apa ing warung?

(5) Ngedol sayuran.(dening panyerat)

Ukara (6) menika ukara gothang wangsulan saking ukara pitakon (5), kasusun saking kalih tembung (*a*) *ngedol* (*b*) *sayuran*. Ukara (6) saged dipunsebut ukara gothang amargi wonten peranganing ukara ingkang ical. Wujud jangkep saking ukara (6) kedahipun *Ibu ngedol sayuran*, *Ibu* dados jejer *ngedol* dados wasesa, lan *sayuran* dados lesan. Dados ukara gothang (6) menika ukara ingkang gothang jejeripun, lan gadhah fungsi wasesa-lesan.

Kalawarti Djaka Lodang (salajengipun dipunsingkat DL) menika kalawarti basa Jawi ingkang dipunwedalaken saben minggu. Rubrik wonten ing kalawarti DL kathah sanget, salahsatunggalipun inggih menika rubrik cerita cekak utawi asring kasebut cerkak. Cerkak menika cariyos ingkang isinipun wonten kathah guneman antawisipun paraga satunggal lan paraga sanesipun. Guneman wonten ing cerkak tamtu kemawon awujud ukara. Salah satunggaling ukara ingkang wonten ing kalawarti DL mliginipun wonten ing rubrik cerita cekak inggih menika ukara gothang utawi saged ugi dipunsebut ukara boten sampurna. Panaliten menika boten ngrembag sedaya ukara ingkang wonten ing rubrik cerita cekak ananging namung ngrembag ukara ingkang kalebet ukara gothang kemawon.

Dipunpilih subjek panaliten ukara gothang wonten ing rubrik cerkak amargi wujud, jenis lan fungsi ukara gothang menika manekawarni. Saking menika, panaliten menika ngrembag ukara gothang ingkang wonten ing rubrik cerita cekak kalawarti DL ingkang medal wiwit minggu pisanan ing wulan Juni dumugi minggu pungkasan wulan Agustus taun 2012.

B. Underaning Perkawis

Saking dhasaring panaliten wonten ing nginggil, inggih menika babagan ukara gothang saged mujudaken manekawarni perkawis. Dene perkawis ingkang wonten ing panaliten inggih menika:

1. proses dadosipun ukara gothang wonten rubrik cerita cekak kalawarti Djaka Lodang wedalan Juni-Agustus taun 2012,

2. wujud ukara gothang wonten ing rubrik cerita cekak kalawarti Djaka Lodang wedalan Juni-Agustus taun 2012,
3. jinis ukara gothang wonten ing rubrik cerita cekak kalawarti Djaka Lodang wedalan Juni-Agustus taun 2012,
4. fungsi ukara gothang wonten ing rubrik cerita cekak kalawarti Djaka Lodang wedalan Juni-Agustus taun 2012,
5. unsur ingkang dipungothangaken ing ukara gothang wonten ing rubrik cerita cekak kalawarti Djaka Lodang wedalan Juni-Agustus taun 2012.

C. Watesaning Perkawis

Saking underaning perkawis wonten ing nginggil saged dipunpendhet watesaning perkawis. Watesaning perkawis wonten ing panaliten inggih menika:

1. wujud ukara gothang wonten ing rubrik cerita cekak kalawarti Djaka Lodang wedalan Juni-Agustus taun 2012,
2. jinis ukara gothang wonten ing rubrik cerita cekak kalawarti Djaka Lodang wedalan Juni-Agustus taun 2012,
3. fungsi ukara gothang wonten ing rubrik cerita cekak kalawarti Djaka Lodang wedalan Juni-Agustus taun 2012.

D. Wosing Perkawis

Saking underaning perkawis lan watesaning perkawis dipuntamtoaken wosing perkawis. Wosing perkawis wonten ing panaliten inggih menika:

1. menapa kemawon wujud ukara gothang wonten rubrik cerita cekak kalawarti Djaka Lodang wedalan Juni-Agustus taun 2012 ?

2. menapa kemawon jinising ukara gothang wonten rubrik cerita cekak kalawarti Djaka Lodang wedalan Juni-Agustus taun 2012 ?
3. menapa kemawon fungsi ukara gothang wonten rubrik cerita cekak kalawarti Djaka Lodang wedalan Juni-Agustus taun 2012 ?

E. Ancasing Panaliten

Ancasing panaliten saged adhedhasar wosing perkawis. Panaliten menika gadhah ancas inggih menika:

1. mangertosi menapa kemawon wujud ukara gothang wonten rubrik cerita cekak kalawarti Djaka Lodang wedalan Juni-Agustus taun 2012.
2. mangertosi menapa kemawon jinis ukara gothang wonten rubrik cerita cekak kalawarti Djaka Lodang wedalan Juni-Agustus taun 2012.
3. mangertosi menapa kemawon fungsi ukara gothang wonten rubrik cerita cekak kalawarti Djaka Lodang wedalan Juni-Agustus taun 2012.

F. Paedahing Panaliten

Panaliten menika dipunkajengaken saged paring paedah teoritis utawi paedah praktis. Dene paedah teoritis lan paedah praktis inggih menika:

1. Paedah teoritis

Asilipun kalebet metode lan perangan-perangan sanes wonten panaliten dipunkajengaken saged dadosa tuladha panaliten linguistik ingkang sami. Panaliten menika dipunkajengaken saged nyengkuyung panaliten sanes kangge nindakaken panaliten wonten ing bidang linguistik.

2. Paedah praktis

Kanthi panaliten menika saged caos pawarta kangge pamaos babagan ukara gothang inggih menika babagan jinis, wujud, lan fungsi ukara gothang wonten rubrik cerita cekak kalawarti Djaka Lodang wedalan Juni-Agustus taun 2012. Dipunkajengaken saged nambah seserepan kangge pamaos babagan ukara gothang wonten ing basa.

G. Pangertosan

Saking underaning perkawis ingkang wonten ing nginggil boten sedaya badhe dipunrembag wonten ing panaliten menika. Panaliten menika dipunwatesi saking deskripsi ukara gothanging antawisipun.

1. Ukara

Ukara inggih menika reroncening tembung sawatara ingkang dados wedharing gagasaning manungsa. Ukara menika awujud katrangan, pitakon, pandjaluk, utawi bab sanesipun malih (Antunsuhono, 1953:7).

2. Ukara Gothang

Ukara gothang utawi ukara ingkang boten sampurna inggih menika ukara ingkang peranganing ukara wonten ingkang boten dipunsebutaken, amarga sampun boten prelu, awit ingkang dipunajak guneman sampun saged nampi (Antunsuhono, 1953:26). Ukara gothang ugi asring kasebut ukara boten jangkep utawi ukara boten sampurna. Ukara gothang menika sejatosipun ukara ingkang jangkep ananging wonten peranganing ukara ingkang dipunicali.

3. Kalawarti

Kalawarti menika isinipun pawarta utawi topik ingkang kedah dipunmangertosi dening pamaos lan jumbuh kaliyan kawontenan wonten ing lapangan. Miturut medalipun saged dipunbedaaken inggih menika kalawarti wulanan, tengah wulanan, minggon, lan sapanunggalane. Miturut isinipun kalawarti saged dipunbedaaken inggih menika kalawarti warta (berita), wanita, nom-noman, olahraga, sastra, ngelmu tartamtu lan sapanunggalanipun (Kamus Besar Bahasa Indonesia, 2008:859)

4. Kalawarti Djaka Lodang

Kalawarti Djaka Lodang inggih menika kalawarti ingkang ngginakaken basa Jawi ingkang medal wonten ing Yogyakarta. Kalawarti Djaka Lodang medal wonten ing dinten Sabtu. Isinipun kalawarti menika manikawarni rubrik lan biyasanipun ngandharaken bab ingkang saweg dados pawarta ageng, sanesipun inggih menika ngandharaken bab budaya Jawi ingkang kedah dipunlestantunaken.

BAB II

GEGARAN TEORI

A. Sintaksis

Tembung sintaksis dipunpendhet saking basa Walandi (*syntaxis*), lan kasebut *syntax* wonten ing basa Inggris. Sintaksis inggih menika satunggaling cabang ngelmu basa ingkang ngandharaken sarasilah wacana, ukara, klausa, lan frase (Ramlan, 1987:21). Wonten ing pamanggihipun Ramlan, sintaksis dipunandharaken minangka ngelmu ingkang ngrembag babagan wacana, ukara, klausa, lan frase. Pamanggihipun Ramlan sami kaliyan pamanggih ingkang dipunandharaken dening Tarigan, bilih sintaksis inggih menika satunggaling cabang tata basa ingkang ngrembag babagan struktur-struktur ukara, klausa, lan frase (Tarigan, 1984:6). Pamanggih kalih ing nginggil beda kaliyan pamanggih ingkang dipunandharaken dening Verhaar, sintaksis inggih menika tata basa ingkang ngrembag gayutan antawis tembung lan frase wonten ing tuturan. Bidang sintaksis ngandharaken sedaya gayutanipun tembung kaliyan frase ingkang wonten ing satunggaling ukara (Verhaar, 1981:70). Pamanggihipun Verhaar menika langkung fokus wonten ing gayutanipun tembung lan frase ingkang wonten ing ukara, dadosipun beda kaliyan pamanggihipun Ramlan amargi boten ngrembag babagan wacana.

Sarujuk kaliyan pamanggihipun Verhaar, pamanggih babagan sintaksis miturut Wibawa (1998:1) menika ngandharaken sintaksis inggih menika cabang ngelmu basa utawi linguistik ingkang nyinauni sarasilah ukara. Wibawa ngandharaken bilih sintaksis menika bab ingkang ngrembag ukara lan sedaya

ingkang wonten ing ukara kalebet tembung lan frase. Wonten malih pamanggih ingkang ngandharaken sintaksis inggih menika pamanggihipun (Nurhayati, 2006:121) ingkang ngandharaken sintaksis menika ngelmu ingkang ngandharaken sarasilah tembung lan cara gandhengipun. Pamanggihipun Nurhayati menika fokus wonten ing tembung kemawon, boten beda kaliyan pamanggihipun Kridalaksana (2001:199) ingkang ngandharaken bilih sintaksis inggih menika :

- (1) pengaturan dan hubungan antara kata dengan kata atau dengan satuan-satuan yang lebih besar dalam bahasa, satuan terkecil dalam bidang ini adalah kata.*
- (2) subsistem bahasa yang mencakup hal tersebut (sering disebut bagian dari gramatikal bagian lain ialah morfologi)*
- (3) cabang linguistik yang mempelajari hal tersebut*

Pamanggih wonten ing nginggil menika ngandharaken sintaksis inggih menika bab ingkang ngrembag gayutanipun tembung kaliyan tembung-tembung utawi peranan ingkang langkung ageng wonten ing basa. Perangan ingkang alit piyambak wonten ing sintaksis inggih menika tembung. Sintaksis ugi wonten gayutanipun kaliyan ngelmu basa sanesipun inggih menika tata tembung utawi morfologi. Saking pamanggih-pamanggih ing nginggil saged dipunpendhet dudutan bilih sintaksis inggih menika cabang ngelmu basa ingkang ngrembag wacana, ukara, klausa, lan frase.

B. Ukara

Kados menapa ingkang dipunandharaken wonten ing nginggil ukara menika satunggaling bab ingkang dipunrembag wonten ing cabang ngelmu sintaksis. Kathah sanget pamanggih ingkang ngandharaken babagan ukara. Keraf (1999:185) ngandharaken ukara inggih menika peranan ujaran ingkang wonten

kesenyapan lan intonasipun nedahaken bilih perangan ujar menika sampun jangkep. Wonten malih pamanggih ingkang ngandharaken ukara inggih menika satuan sintaksis ingkang kasusun saking kontituen arupi klausa, dipunjangkepi kaliyan konjungsi menawi dipunperluaken, lan wonten intonasi pungkasan (Chaer, 2009: 44).

Boten beda kaliyan pamanggihipun Chaer, pangertosan ukara wonten ing Kamus Besar Bahasa Indonesia (2008:609) inggih menika :

- (1) kesatuan ujar yang mengungkapkan suatu konsep pikiran dan perasaan*
- (2) perkataan*
- (3) ling satuan bahasa yang secara relatif berdiri sendiri, mempunyai pola intonasi final dan secara aktual ataupun potensial terdiri atas klausa.*
- (1) perangan ujar ingkang ngandharaken pamanggih*
- (2) tetembungan*
- (3) perangan basa ingkang madeg piyambak, gadhah intonasi wonten ing pungkasan lan kasusun saking klausa.*

Wonten malih pamanggih ingkang ngandharaken bilih ukara menika gadhah intonasi wonten ing pungkasan. Fokker (1980: 9) ngandharaken pangertosan ukara inggih menika:

Kalimat adalah ucapan bahasa yang mempunyai arti penuh dan batas keseluruhannya ditentukan oleh turunnya suara. Jadi kriteria yang akan dipakai untuk menentukan bagaimana berhadapan dengan kalimat atau tidak ialah dinamakan bunyi kalimat atau intonasi. Intonasi inilah satu-satunya yang memberikan keputusan yang terakhir.

Ukara inggih menika perangan basa ingkang gadhah teges lan sedayanipun menika dipuntamtoaken kanthi mendhakupun suwanten. Dados kriteria ingkang dipunginakaken kangge mangertosi ukara utawi boten ukara inggih menika kanthi intonasi. Intonasi menika kangge mangertosi keputusam ingkang pungkasan.

Pamanggih ingkang sami ananging langkung jelas malih amargi wonten bab ingkang nyusun ukara. Bab ingkang nyusun ukara menika asring dipunsebat klausa. Pamanggih menika dipunandharaken dening Cook (wonten ing Tarigan, 1985:8) ukara inggih menika *satuan* basa ingkang saged madeg piyambak, gadhah pola intonasi wonten ing pungkasan, lan kasusun saking klausa. Pamanggih menika sami kaliyan pamanggihipun Fokker, ananging langkung fokus malih wonten ing bab ingkang nyusun ukara. Pamanggih ingkang boten beda ugi dipunandharaken dening Nurhayati (2006:122) wonten ing bukunipun Linguistik Bahasa Jawa, dipunandharaken bilih tegesipun ukara inggih menika *satuan* basa ingkang relatif saged madeg piyambak kasusun saking tembung-tembung, dipuntandhai kanthi intonasi wonten ing pungkasan lan kasusun saking klausa. Kridalaksana (2001:92) ngandharaken definisi ukara inggih menika:

- (1) *satuan bahasa yang secara relatif berdiri sendiri mempunyai intonasi final dan secara aktual maupun potensial terdiri dari klausa.*
- (2) *klausa bebas yang menjadi bagian kognitif percakapan; satuan proposisi yang merupakan gabungan klausa atau merupakan satu klausa yang membentuk satuan yang bebas, jawaban minimal, seruan, salam, dsb.*
- (3) *konstruksi gramatikal yang terdiri atas atau lebih klausa yang ditata menurut pola tertentu, dan dapat berdiri sendiri sebagai satu-satuan.*

Pamanggih wonten ing nginggil menika ngandharaken titikanipun ukara inggih menika madeg piyambak, gadhah intonasi, kasusun saking klausa, klausa bebas ingkang dados peranan kognitif wonten ing pawicantenan, konstruksi gramatikal ingkang kasusun saking satunggal utawi langkung saking satunggal klausa lan wonten polanipun.

Antunsohono (1953:7) wonten ing bukunipun Paramasastra Djawa ngandharaken ukara inggih menika reroncening tembung sawatara, kang dadi wedharing gagasaning manungsa, awujud katrangan, pitakon, panjaluk, utawa bab liyane maneh. Tuladhanipun (1) *Rama lagi tindak*, (2) *Apa dheweke kudu mlebu sekolah maneh supaya bisa duwe ijazah?*, (3) *Mulih!*. Dawanipun ukara menika saged maneka warni, sejatosipun ingkang dipunsebut ukara menika paling boten wonten Jejer kaliyan Wasesa. Kados ing tuladha (1) lan tuladha (3) menika ukara ingkang kasusun saking satunggal dumugi 3 ukara kemawon, ananging beda kaliyan tuladha (2) ingkang kasusun saking boten namung 3 ukara ananging langkung.

Beda malih pamanggih ingkang dipunandharaken dening Alwi dkk (1998:311) bilih ukara inggih menika *satuan* basa paling alit ingkang awujud lisan utawi seratan, lan ancasipun inggih menika ngandharaken pamanggih. Wonten ing wujud lisan, ukara dipunaturaken kanthi suwanten minggah-mendhak, *keras-lembut*, wonten jedanipun, dipunpungkasi kanthi intonasi lan *kesenyapan* supados boten wonten asimilasi suwanten utawi proses fonologi sanesipun. Pamanggih ingkang boten beda ugi dipunandharaken dening Wedhawati dkk, ukara menika *satuan lingual* ingkang ngandharaken pamanggih (cipta, rasa, karsa) ingkang wetah. Ukara saged awujud wonten ing lisan utawi seratan. Wonten ing wujud lisan, ukara dipunaturaken kanthi suwanten minggah-mendhak, *keras-lembut*, wonten jedanipun, dipunpungkasi kanthi intonasi lan kalajengaken dening *kesenyapan* supados boten wonten fonologis sanesipun. Wonten ing wujud seratan kanthi huruf latin, ukara dipunwiwiti kanthi huruf kapital lan dipunpungkasi

kanthi tandha (.), tandha (?), tandha (!). (Wedhawati, dkk 2006:461).
 Tuladhanipun (1) *Dani toko sepatu*. (2) *Kapan Darmanto mreng?* (3) *Min, adusa!*.
 Saking tuladha menika saged dipuntingali bilih intonasi wonten ing pungkasan
 ukara (1) inggih menika tandha (.) ingkang nedahaken bilih ukara (1) menika
 ukara pawarta. Wonten ing ukara (2) dipunpungkasi kanthi tandha (?) ingkang
 nedahaken bilih ukara (2) menika ukara pitakon. Salajengipun wonten ukara (3)
 dipunpungkasi kanthi tandha (!) ingkang nedahaken bilih ukara (3) menika ukara
 pakon. Pamanggih menika sarujuk kaliyan pamanggih ingkang dipunandharaken
 wonten ing buku Tata Bahasa Baku Bahasa Indonesia (Moeliono lan
 Dardjowidjojo, 1988:254) ukara inggih menika perangan alit saking ujaran utawi
 teks (wacana) ingkang ngandharaken pamanggih ingkang wetah miturut
ketatabahasaan. Wonten ing wujud lisan, ukara menika dipundhereki dening titi
 nada, wonten jedanipun, dipunpungkasi intonasi supados boten wonten asimilasi
 suwanten. Wonten wujud seratan, ukara dipunwiwiti kanthi huruf kapital lan
 dipunpungkasi kanthi tandha titik (.) tandha pitakon (?) utawi tandha pakon (!).
 Tuladhanipun ukara (1) *Aku wingi mangkat*. (2) *Erika sinau*. (3) *Adhik ajar jait*.

Saking pamanggih-pamanggih ing nginggil saged dipunpendhet dudutan
 definisi ukara inggih menika *satuan lingual* ingkang ngandharaken gagasaning
 manungsa (cipta, rasa, karsa) ingkang wetah, ingkang saged madeg piyambak,
 kasusun saking klausa utawi tembung-tembung lajeng wonten intonasi ingkang
 nandhaaken bilih ukara sampun pungkas. Dene wonten ing seratan dipunpungkasi
 kanthi tandha titik (.) tandha pitakon (?) utawi tandha pakon (!) lan dipunwiwiti
 kanthi huruf kapital.

C. Ukara Gothang

Ukara gothang inggih menika ukara ingkang kasusun saking satunggal klausa utawi boten wonten klausanipun lan namung kasusun saking satunggal fungtor ukara. Ukara menika antawisipun ukara urutan, *sampingan*, *elips*, *fungtor tambahan*, *seruan*, wangsulan, lan ukara *minor* (Nurhayati, 2006:125). Pamanggih menika boten beda kaliyan pamanggihipun Cook (wonten ing Tarigan, 1984:18) ingkang ngandharaken bilih ukara gothang utawi ukara boten sampurna inggih menika ukara ingkang dasaripun kasusun saking satunggal klausa utawi boten wonten struktur klausanipun. Ukara menika antawisipun urutan, *sampingan*, *elips*, *tambahan*, *seruan*, wangsulan, lan ukara *minor*. Pamanggih kalih ahli menika ngandharaken bilih ukara gothang inggih menika ukara ingkang kasusun saking satunggal klausa kemawon utawi boten ngandhut struktur klausa. Tuladhanipun ukara dothang inggih menika

- (1) Nyang Bandung.
- (2) Sapa?
- (3) Kanca.
- (4) *Siapa lagi?* (sinten malih?)
- (5) Si Joni. (Nurhayati, 2006:125)

Beda kaliyan pamanggih ing nginggil, Antunsuhono (1953:26) ingkang ngandharaken bilih ukara gothang menika ukara cewet utawi ukara boten ganep. Menawi wonten ing basa lesan, antawisipun wonten ing ukara pitakon, ukara pakon peranganing ukara menika boten ganep. Tegesipun boten ganep inggih menika namung wonten jejer kemawon ananging wasesanipun wonten. Wonten wasesanipun ananging jejeripun boten wonten. Wonten ugi ingkang boten wonten jejer kaliyan wasesa ananging namung wonten katrangan kemawon. Senajan

menika tiyang ingkang guneman sampun mangertos menapa ingkang dipunkajengaken. Saged dipuntingali pamanggih menika ngandharaken bilih ukara gothang inggih menika ukara ingkang boten ganep amargi wonten peranganing ukara ingkang dipunicali, senajan menika wonten ing basa lesan tiyang ingkang guneman sampun mangertos menapa ingkang dipunkajengaken lan saged nampi.

Saking pamanggih ing nginggil saged dipunpendhet dudutan bilih ingkang dipunsebut ukara gothang utawi ukara cewet inggih menika ukara ingkang kasususan saking satunggal klausa utawi boten wonten klausanipun lan wonten unsur ingkang dipunicali. Ukara gothang ugi saged dipunsebut ukara boten sampurna utawi ukara ingkang boten ganep amargi sejatosipun ukara gothang menika gadhah ukara ingkang jangkep, ananging wonten peranganing ukara ingkang dipunicali amargi sampun dipunsebutaken wonten ing ukara-ukara sederengipun. Senajan wonten unsur ingkang dipunicali wonten ing pawicantenan saben dinten antawisipun tiyang satunggal kalih sanesipun menika sampun mangertos menapa ingkang dipunkajengaken saking ukaranipun.

Sanesipun ngandharaken babagan pangertosan ukara gothang Antunshono (1953:26) ugi merang warna-warnaning ukara gothang utawi ukara cewet inggih menika :

1. Ukara cewet jejeripun

Ukara cewet jejeripun menika saged dipunpanggihi wonten ing ukara pakon, ukara pangunandika, ukara pangajak, ukara pitakon, lan ukara wangsulan.

Tuladha ukara ingkang cewet jejeripun (1) mangana! (2) Wah, apike! (3) Nulis apa? (4) Sinau. (Antunsuhono, 1953:26)

2. Ukara cewet wasesanipun

Ukara cewet wasesanipun menika dipunpanggihi wonten ing ukara pakon lan ukara pitakon. Tuladhanipun ukara ingkang cewet wasesanipun (1) Dani! (2) Tawon-tawon! (Antunsuhono, 1953:27)

3. Ukara cewet jejer kaliyan wasesa

Ukara cewet jejer kaliyan lesan menika saged awujud lesan kemawon, utawi katrangan kemawon.

a. Namung wujud lesan kemawon

Germa mbedhil apa?

Kidang. (Antunsuhono, 1953:27)

(ukara ganepipun: Germa mbedhil kidang.)

b. Wujud lesan kang pinurih kemawon

Ibu nukokake oleh-oleh sapa?

Lare-lare. (Antunsuhono, 1953:27)

(ukara ganepipun: Ibu nukokaken oleh-oleh lare-lare)

c. Wujud katrangan ingkang tumindak

Dipaculi sapa sawahe?

Murid-murid sadaya. (Antunsuhono, 1953:27)

(ukara ganepipun: Sawathe dipunpaculi murid-murid sadaya.)

d. Wujud katrangan wayah

Kapan lungane sardi?

Dhek wingi. (Antunsuhono, 1953:27)

(ukara ganepipun: Sardi lunga dhek wingi.)

e. Wujud katrangan panggonan

Bukune keru neng endi?

Ing sekolahan. (Antunsuhono, 1953:27)

(ukara ganepipun: bukune keru ing sekolahan)

f. Wujud katrangan sebab

Apa alesanmu ora mlebu?

Sebab sakit. (Antunsuhono, 1953:27)

(ukara ganepipun: Kula boten mlebet sebab sakit)

g. Wujud katrangan akibat

Apa pamrihmu dene laku sandi?

Amrih boten ngetawisi. (Antunsuhono, 1953:27)

(ukara ganepipun: Kula alampah sandi amrih boten ngetawisi.)

Sanesipun pamanggih bab perangan ukara gothang ing nginggil wonten malih pamanggih ingkang ngandharaken bilih ukara gothang menika wonten ingkang tanpa fungsi. Ukara gothang tanpa fungsi menika ukara gothang ingkang kadadosan saking kawontenanipun. Miturut Tarigan (1985:55) ngandharaken bilih ukara menika biyasanipun namung wonten satunggal utawi kalih tembung kemawon lan kalebet wonten ing ukara seruan. Ingkang kalebet wonten ing ukara tanpa fungsi menika ing antawisipun awujud *panggilan*, *salam*, *teriakan*. Tuladhanipun ukara gothang tanpa fungsi inggih menika: (1) *Ibu!* (2) *Sugeng sonten!* (3) *Oh!* (4) *Iih.* (5) *Aduh!* (6) *Waaaahh!*

D. *Fungtor Ukara*

Fungtor ukara menika perangan ingkang wigati sanget wonten ing ukara. Abdul Razak (1985:11) ngandharaken bilih ukara menika kasusun saking tembung utawi tembung-tembung. Tembung utawi tembung-tembung menika wonten ing ukara dados satunggal, lan dados *satuan-satuan* ingkang gadhah fungsi utawi jabatan tartamtu inggih menika Jejer, Wasesa, Lesan, Geganep, Katrangan.

1) Jejer

Jejer menika dados bab ingkang wigati sanget wonten ing ukara. Jejer wonten ing ukara dados unsur ingkang pokok. Wonten ing ukara biasanipun jejer mapan wonten ing sangajengipun wasesa. Jejer menika gadhah sipat ingkang dados titikan inggih menika :

- a) perangan ukara ingkang wigati sanget.
- b) madeg piyambak.
- c) kasusun saking satunggal tembung, kalih tembung, utawi saged ukara.
- d) tembungipun saking tembung aran, tembung sesulih, utawi tembung ingkang sampun dipunewahi dados tembung aran.

Wedhawati, dkk (2006:503-506) wonten ing buku Tata Bahasa Jawa Mutakhir ngandharaken titikan saking Jejer (J) inggih menika :

- a) dados wangsulan saking pitakon *apa* lan *sapa*

Kangge mangertosi titikan jejer saged ngginakaken tembung pitakonan *apa* utawi *sapa*. Kados tuladha wonten ing ukara “*Adi tuku buku*”, menika saged

dipunmangertosi jejeripun kanthi pitakonan “*Sapa sing tuku buku?*”, lajeng wangsulanipun *Adi*, pramila *Adi* menika nedahaken jejer.

b) sipatipun takrif (tamtu)

Kangge mangertosi takrifipun saged ngginakaken tembung *iku*. Tegesipun, jejer menika boten perlu kanthi tembung *iku*. Jejer ingkang wujud nama tiyang, nama dhiri (tuladhanipun nama Nagara, Instansi, Kutha, utawi nama Geografi) utawi pronominal (tuladhanipun *aku*, *kowe*, *dheweke*) amargi sipatipun takrif, boten perlu kanthi tembung *iku*. Tuladhanipun ukara “*Eka lagi maca*” menika jejeripun *Eka* inggih menika nama tiyang, boten perlu kanthi tembung *iku* amargi jejer menika sipatipun takrif.

c) saged dipunparingi pawates *sing*

Jejer saged diparingi katrangan ingkang ngginakaken panggandheng *sing* ingkang dipunsebut katrangan pawates. Posisi saking katrangan pawates menika ndherek jejeripun. Tuladhanipun ukara “*Bocah sing bagus kae adhiku*”, frase “*bocah **sing** bagus kae adhiku*” menika jejer ingkang dipunsukani katrangan pawates “*sing bagus kae*”.

d) boten dipunrumiyini preposisi

Jejer boten saged dipungayutaken kaliyan preposisi, tuladhanipun preposisi *ing* wonten ing ukara “*Ing lapangan ana tandhingan bal*”, menika boten saged dados jejer amargi saderengipun tembung ingkang dados jejer wonten preposisi *neng*. Supados dados jejer pramila preposisi *neng* kedah dipunicali.

- e) saged dipunrumiyini tembung *menawa*

Wonten ing ukara tanggap tembung *menawa* lan tembung ingkang boten beda tegesipun kaliyan tembung *menika*, dados tandha konstituen ingkang dados Jejer. Tuladhanipun “*Menawa si Juminten sing jupuk wis dingerteni*”.

- f) konstituen ingkang dados jejer

Inkang ngisi fungsi jejer wonten ing basa Jawi saged awujud tembung/frase aran, tembung/frase kriya, tembung/frase kaanan, tembung/frase sipat, tembung/frase sesulih. Menika jumbuh kaliyan pamanggihipun Sasangka (2001) wonten ing buku Paramasastra Gagrak Anyar Basa Jawa. Andharan saged dipuntingali wonten ing ngandhap *menika*:

1. jejer ingkang dipunisi kaliyan tembung utawi frase aran

Rudi *matun ana ing sawah*

2. jejer ingkang dipunisi kaliyan tembung utawi frase kriya

Ngaji kuwi *nentremke ati*

3. jejer ingkang dipunisi kaliyan tembung utawi frase sipat

Ayu iku *durung mesthi kelakuwane apik*

4. jejer ingkang dipunisi kaliyan tembung utawi frase sesulih

Awake dhewe *kudu isa nglewati dalan iki*

2) Wasesa

Wasesa inggih *menika* sedaya tembung ingkang ngandharaken inti ukara (jejer). Wedhawati, dkk (2006:506-510) wonten ing buku Tata Bahasa Jawa Mutakhir ngandharaken titikan saking Wasesa (W) inggih *menika*:

- a) dados wangsulane saking pitakonan kados *ngapa* lan *kepiye*

Kangge mangertosi titikanipun wasesa saged ngginakaken tembung pitakonan *ngapa, kepiye, sepira, neng endi*. Tuladhanipun ukara “*Budi nulis laporan*”, menika saged dipunmangertosi wasesanipun kanthi pitakonan Budi ngapa?, lajeng wangsulanipun inggih menika nulis, pramila nulis menika minangka wasesa. Sanesipun tembung pitakonan kalawau taksih wonten pitakonan *apa* dipunginakaken kangge mangertosi wasesa ingkang awujud batasan utawi definisi, lajeng *dadi apa* dipunginakaken kangge wasesa ingkang awujud nomina utawi frasa nominal penggolong. Tuladhanipun ukara “*Ovalet yaiku bahan kimia kanggo ngempukake roti*”, menika saged dipunmangertosi wasesanipun ngginakaken pitakonan Ovalet iku apa?, lajeng wangsulanipun inggih menika bahan kimia kanggo ngempukake roti ingkang dados wasesa. Wonten malih ukara “*Ardiani wartawan kalawarti Sempulur*”, kangge mangertosi wasesanipun inggih menika ngginakaken pitakonan Ardiani dadi apa?, lajeng wangsulanipun inggih menika wartawan kalawarti Sempulur ingkang salajengipun dados wasesa.

b) saged dipunrumiyini tembung *yaiku*

Konstituen ukara ingkang saged dipunrumiyini *yaiku* inggih menika wasesa. Jinis wasesa menika awujud nomina utawi frase nominal. Ukaranipun asring kasebut ukara nominal. Tembung *yaiku* ingkang dados tandha wasesa menika dipunginakaken menawi jejer awujud konstituen ingkang dawa. Tandha *yaiku* menika dados tandha wates antawisipun jejer kaliyan wasesa. Tuladhanipun inggih menika “*Jumlah pelamar lulusan sarjana ana ing lingkungan DepAg, yaiku 25 wong*”.

c) gadhah tembung negasi *ora*, *dudu*, lan *aja*

Wasesa menika gadhah tembung negasi *ora*, *dudu* lan *aja*. *Ora* dipunginakaken kangge negasiaken wasesa ingkang awujud verba, adjektiva, utawi frase preposisional. Lajeng *dudu* menika kangge negasiaken wasesa ingkang awujud nomina, utawi frase nominal, kalebet numeralia. Lan *aja* menika kangge negasiaken wasesa ingkang awujud verba, frase verbal, numeralia, adjektiva, nomina, lan frase preposisional. Tuladhanipun wonten ing ukara *omahe ora adoh*, *dheweke dudu kancaku*, *kowe aja dolan* (Wedhawati, 2001:507).

d) saged dipunparingi aspek lan modalitas *arep*, *durung*, lan *lagi*

Wasesa verbal saged dipunsukani aspek, kadosta *arep*, *durung*, lan *lagi*. Distribusi aspek wonten ing sisih kiwanipun verba. Wasesa verbal ugi saged dipunsukani modalitas kados *arep* lan *gelem*. Tuladhanipun *Ibu arep ngasahi piring*, *Aku durung maca koran*, *Simbah kakung lagi pijet*, *Aku arep lunga karo Andika*, *Anakmu ora gelem dipriksake nang dhokter* (Wedhawati, 2001:508).

e) konstituen ingkang dados wasesa

Wasesa satunggaling ukara saged awujud verba, nomina, adjektiva, numeralia. Wasesa ugi saged awujud frase verbal, frase nominal, frase adjektival, frase numeralia lan frase preposisional.

1. wasesa awujud verba utawi frase verbal

Rudi lenggahan ing ruang tamu.
Panjul lagi nukokake buku adhine.

2. wasesa awujud nomina utawi frase nominal

Etik penyanyi.
Insektisida, yaiku bahan kimia kanggo mateni ama (Wedhawati, 2001:509).

3. wasesa awujud adjektiva utawi frase adjektival

*Regane **larang*** (Wedhawati, 2001:509).
*Jaman ndisik Tugiran kuwi **pancen bagus**.*

4. wasesa awujud numeralia utawi frase numeralia

*Apel abang sing payu **sakkranjang**.*
*Sawah sing ora ditanduri **rong hektar**.*

5. wasesa awujud frase preposisional

*Yoga **menyang Jakarta** karo ibune.*
*Fokker asale **saka Belanda**.*

3) Lesan

Lesan inggih menika konstituen ingkang kenging tumindak saking wasesa. Wontenipun Lesan menika kangge jangkepi wasesa. Lesan saged dipunpanggihi wonten ing ukara tanduk (aktif) ingkang gadhah wasesa awujud verba transitif, ekatransitif utawi dwitransitif. Wedhawati, dkk (2006:510-511) wonten ing buku Tata Bahasa Jawa Mutakhir ngandharaken titikan saking Lesan (L) inggih menika:

a) ndherek wasesa

Lesan menika ndherek wasesanipun. Lesan ndherek wasesa menika dipunpanggihi wonten ing wujud konstruksi ingkang normal utawi wujud ingkang inversi. Tuladhanipun (1) *Celeng-celeng mau padha ngrusak **tanduran tebu***. (2) *Padha ngrusak **tanduran tebu** celeng-celeng mau*. Lesan (*tanduran tebu*) menika mapan wonten ing wingkingipun wasesa (*ngrusak*).

b) dados jejer wonten ing ukara tanggap (*pasif*)

Lesan dados jejer wonten ing ukara tanggap. Senajan ewah dados jejer, ananging saking tegesipun ajeg dados lesan ingkang kenging tumindak.

Tuladhanipun (1) *Asu ngoyak **kancil***. (2) ***Kancil** diuyak asu*. Kancil wonten ing tuladha menika ajeg dados ingkang kekenan tumindak, boten dados ingkang nindakaken (asu).

c) boten saged dipunrumiyini preposisi

Lesan boten saged dipunrumiyini preposisi. Wontenipun preposisi saged ngewahi fungsi lesan dados katrangan, kados ingkang saged dipuntingali wonten ing konstituen *neng novel* wonten ing ukara *Ari nulis neng novel*.

d) konstituen ingkang dados Lesan

Lesan wonten ing satunggaling ukara saged awujud nomina utawi frase nominal. Tuladhanipun lesan ingkang awujud nomina *Uwong mau ngeterake **anake***. Salajengipun tuladha lesan ingkang awujud frase nominal *Sorene Pak Ngatijo pancen durung nguripake **lampu kamar ngarep***.

4) Geganep

Geganep inggih menika tembung ingkang sumambung ing tembung kriya kang ginanipun kangge ngganepi tembung kriya ing wasesa supados dados ganep. Geganep menika rumaket sanget kaliyan wasesa dumunung wonten ing wingking wasesa, lan saged ugi dumunung wonten ing wingking lesan. Inkang wigati geganep menika boten saged dados jejer wonten ing ukara tanggap (Sasangka, 1989:115).

Wedhawati, dkk (2006:511-513) wonten ing buku Tata Bahasa Jawa Mutakhir ngandharaken titikan saking Geganep (G) inggih menika :

a) ndherek wasesa utawi lesan

Geganep menika dumunung wonten ing wingking wasesa lan ugi saged wonten ing wingking lesan menawi wonten lesan. Pola distribusi saged dipungambaraken J-W-G, J-W-L-G lan J-W-G-L. Tuladhanipun (1) *Yatmi maringi **dhuwit sewu***. (2) *Mas Amir maringi putrane **dhuwit sewu***. (3) *Jumakir maringi **dhuwit sewu** putrane*. Ukara (1) ngandharaken geganep saged mapan wonten ing wingking wasesa. Ukara (2) ngandharaken geganep saged mapan wonten ing wingking lesan. Salajengipun ukara (3) ngandharaken geganep saged mapan wonten ing wingking wasesa lan ngajengipun lesan.

b) boten saged dados jejer wonten ing ukara tanggap

Senajan sami kaliyan lesan ingkang ndherek kaliyan wasesanipun, ananging geganep menika boten saged dados Jejer wonten ing ukara tanggap. Tuladhanipun wujud ukara tanduk *Dheweke kalah **main***. *Main* wonten ing ukara tanduk menika dados geganep lan boten lumrah menawi dipunewahi dados ukara tanggap ***Main** dikalah dheweke*.

c) konstituen ingkang dados geganep

Geganep saged dipunisi kaliyan nomina, verba, adjektiva, numeralia. Geganep ugi saged dipunisi kaliyan frase nominal, frase verbal, frase adjektival, frase numeralia, lan frase preposisional. Dene tuladhanipun inggih menika:

1. geganep ingkang awujud nomina

*Damar saiki wis duwe **motor***.

2. geganep ingkang awujud verba

*Yunita ajar **maca***.

3. Geganep ingkang awujud adjektiva

*Watake Boni malih **keminter**.*

4. geganep ingkang awujud numeralia

*Saiki sapine bapak dadi **papat**.*

5. geganep ingkang awujud frase nominal

*Bukune tulis asamak **kertas manila kuning**.*

6. geganep ingkang awujud frase verbal

*Dani ajar **nulis arab**.*

7. geganep ingkang awujud frase adjektival

*Mlebu Universitas Negeri Yogyakarta kuwi **gampang-gampang angel**.*

8. geganep ingkang awujud frase numeralia

*Wulan Juni bayare polisi mundhak **seket siji ewu**.*

9. geganep ingkang awujud frase preposisional

*Sugondo lan adhine manggon **ing Gadingharjo**.*

5) **Katrangan**

Katrangan inggih menika konstituen ingkang nyukani informasi langkung malih, tuladhanipun katrangan wektu, katrangan papan, lan katrangan cara. Wedhawati, dkk (2006:514-516) wonten ing buku Tata Bahasa Jawa Mutakhir ngandharaken titikan saking Katrangan (K) inggih menika:

- a) sanes konstituen ingkang utama

Beda kaliyan Jejer, Wasesa, utawi Lesan. Katrangan menika anamung tambahan lan boten asipat wajib. Tuladhanipun wonten ing ukara *Karti lagi ngumbahi sandhangane **ing kali***. Wonten ing ukara menika *ing kali* dados

katrangan, ananging ukara menika boten wajib wonten katrangan *ing kali* sampun saged madeg dados ukara.

b) saged mapan wonten ing pundi kemawon

Salajengipun titikan katrangan menika saged mapan wonten ing pundi kemawon. Tegesipun katrangan saged mapan wonten ing pungkasan ukara, awal ukara, utawi saged wonten ing antawisipun Jejer kaliyan Wasesa. Tuladhanipun (1) *Kolame Amir kecemplungan kambil **dhek mau esuk***. (2) ***Dhek mau esuk** kolame Amir kecemplungan kambil*. (3) *Kolame Amir **dhek mau esuk** kecemplungan kambil*. Saking tuladha menika saged dipunbuktikaken bilih katrangan menika saged mapan wonten ing pundi kemawon, wonten ing ukara (1) katrangan mapan wonten ing pungkasaning ukara, dene wonten ing ukara (2) katrangan mapan wonten ing ngajeng, salajengipun wonten ing ukara (3) katrangan mapan wonten ing tengah.

c) konstituen ingkang dados katrangan

Katrangan saged dipunisi kaliyan frase preposisional, adverbial, utawi frase adverbial. Katrangan ugi saged dipunisi kaliyan klausa ingkang dados ukara pang. Tuladhanipun inggih menika:

1. katrangan ingkang awujud frase preposisional

*Purwanto pamit **marang Pak Seno***.

2. katrangan ingkang awujud adverbial

***Saiki** awake lagi krasa lara kabeh*.

3. katrangan ingkang awujud frase adverbial

*Bukune wis diterake **wingi awan***.

4. katrangan ingkang awujud ukara pang

*Aku dhewe mung tuku klambi bathik **marga dhuwite mepet.***

- d) jinising katrangan inggih menika wektu, papan, cara, piranti, *penyertaan*, kangge, sebab, bandingaken, lan *keraguan*.

Saking andharan fungsi ukara ing nginggil menika saged dipundudut bilih wonten ing basa Jawi menika sami kaliyan wonten ing basa Indonesia gadhah fungsi ukara Jejer, Wasesa, Lesan, Geganep lan Katrangan. Jejer menika dados perangan ingkang wigati sanget wonten ing ukara utawi ingkang nindakaken tumindak. Wasesa inggih menika fungsi ukara ingkang nerangaken jejeripun lan biasanipun mapan wonten ing wingkingipun jejer. Lesan menika ingkang kenging tumindak saking wasesanipun, papanipun lesan menika ndherek kaliyan wasesanipun. Lesan wonten ing ukara tanggap saged dados jejer, ananging peranipun boten beda inggih menika ingkang kenging tumindak. Geganep menika sami kaliyan lesan ananging gegane boten saged dados jejer wonten ing ukara tanggap. Lajeng katrangan inggih menika fungsi ingkang boten wigati wonten ing ukara utawi boten wajib wonten ing ukara lan katrangan saged mapan wonten ing pundi kemawon. Tuladhanipun inggih menika *Dhek wingi aku menehi Joni buku.* Ukara menika sampun ngemu sedaya fungsi ukara, frase *dhek wingi* menika ngisi fungsi katrangan ingkang mapan wonten ing ngajengipun jejer, sejatosipun frase *dhek wingi* menika saged dipunpapanaken wonten ing pundi kemawon amargi titikan katrangan inggih menika saged dipunpapanaken wonten pundi kemawon ing salebeting ukara. Tembung *aku* menika kalenggahanipun dados jejer, amargi *aku* menika dados ingkang nindakaken pakaryan wonten ing salebeting ukara.

Lajeng tembung *menehi* menika dados wasesa, amargi *menehi* menika ngandharaken *aku* ingkang dados jejer, dados tembung *menehi* menika ngandharaken bilih *aku* menika nindakaken *menehi*. Salajengipun tembung *Joni* inggih menika dados lesan amargi *Joni* menika ingkang kena tumindak wasesa saking jejer *aku*. Ingkang pungkasan inggih menika tembung *buku* menika dados geganep amargi *buku* menika dados andharan saking wasesa sami kaliyan lesan ananging boten saged dipundadosaken jejer wonten ing ukara tanggap.

E. Panaliten ingkang Jumbuh

Panaliten ingkang jumbuh lan dipundadosaken acuan kangge nindakaken panaliten inggih menika panalitenipun Gatot Yuli Sukoco (1995) ingkang irah-irahanipun “*Kalimat Elips Dalam Bahasa Jawa*” ingkang ngandharaken sedaya ukara gothang wonten ing basa Jawi mliginipun babagan jinising ukara gothang. Data wonten ing panaliten inggih menika data lisan utawa data ingkang dipunpendhet saking pawicantenan saben dinten tiyang Jawi wonten ing masarakat. Beda kaliyan panaliten ingkang badhe dipuntindakaken inggih menika wonten ing rubrik cerita cekak kalawarti Djaka Lodang ingkang arupi sedaya ukara gothang mliginipun pawicantenan antawisipun tokoh satunggal kaliyan tokoh sanesipun.

Panaliten ingkang jumbuh sanesipun inggih menika panalitenipun Risma Winasih (2012) ingkang irah-irahanipun “*Kalimat Interogatif Pada Rubrik Cerita Cekak Majalah Djaka Lodang Tahun 2011*” ingkang isinipun saking panaliten menika ngandharaken jinising ukara interogatif lan fungsi ukara interogatif ingkang wonten ing rubrik Cerita Cekak kalawarti Djaka Lodang taun 2011 beda

kaliyan panaliten ingkang badhe katindhakaken inggih menika badhe ngandharaken babagan ukara gothang ingkang wonten ing rubrik Cerita Cekak wonten ing kalawarti Djaka Lodang wedalan Juni-Agustus taun 2012 kanthi namtuaken data dumugi titik jenuh, tegesipun madosi data kanthi boten manggihi data ingkang enggal malih (ajeg). Metode panaliten ingkang dipunginakaken wonten ing panaliten menika boten beda inggih menika ngginakaken metode deskriptif, tegesipun inggih menika ngandharaken data ingkang dipunkajengaken kanthi boten wonten ewahan satunggal punapa. Dadosipun data ingkang wonten jumbuh kaliyan menapa ingkang wonten ing sumber data boten wonten ewahan saking peneliti.

F. Nalaring Panaliten

Paneliti ngandharaken jinising ukara ingkang kalebet wonten ing sintaksis. Wonten ing sintaksis menika gadhah frase, klausa, ukara, lan wacana ingkang saged dipunrembag. Satunggal ingkang saged dipunrembag inggih menika ukara. Miturut jinisipun ukara menika kaperang dados jinis ukara miturut unsuripun, jinis ukara miturut fungsipun, lan wonten ugi jenis ukara miturut struktur internal klausa utama. Jinis ukara miturut struktur internal klausa utama kaperang dados ukara ingkang sampurna lan ukara boten sampurna (gothang). Ukara gothang wonten ing rubrik cerita cekak kalawarti Djaka Lodang kathah sanget. Dene ingkang saged dipunteliti inggih menika babagan wujud ukara gothang, jinis ukara gothang lan fungsi ukara gothang. Teknik ingkang dipunginakaken inggih menika teknik maos lan teknik cathet, kanthi teknik menika saged dipunandharaken perkawisipun inggih menika wujud, jinis lan fungsi ukara

gothang wonten ing rubrik cerita cekak kalawarti Djaka Lodang taun 2012, inggih menika dipunwiwiti wulan Juni-Agustus 2012 dumugi titik jenuh panaliten, tegesipun dumugi boten saged manggih data ingkang variasi malih. Ing panaliten menika ngginakaaken 13 wedalan kalawarti inggih menika wiwit wedalan angka 01 dinten Setu Paing, 02 Juni 2012 dumugi wedalan angka 13 dinten Setu Legi, 25 Agustus 2012. Piranti kangge mbiyantu wonten ing panaliten inggih menika kartu data. Kartu data dipunginakaken kangge nyerat data ingkang dipunpanggihi wonten ing rubrik cerita cekak kalawarti Djaka Lodang wedalan Juni-Agustus taun 2012. Kangge pikantuk data ingkang valid peneliti ngginakaken validitas *triangulasi teori*, reliabilitas stabilitas.

BAB III

CARA PANALITEN

A. Jinising Panaliten

Jinising panaliten ingkang dipunginakaken wonten ing panaliten inggih menika deskriptif. Panaliten deskriptif inggih menika panaliten ingkang ngandharaken bab kang menapa wontenipun, boten dipunpangaribawani dening panaliti kanthi tembung-tembung (basa) utawi informasi ingkang dipunpanggihi wonten ing panaliten (Sudaryanto, 1998:62). Panaliten menika ngandharaken ukara gothang ingkang wonten ing rubrik cerita cekak kalawarti Djaka Lodang wedalan Juni-Agustus taun 2012. Dene bab ingkang dipunandharaken inggih menika wujud ukara gothang, jinising ukara gothang, lan fungsi ukara gothang. Data ukara gothang ingkang dipunpanggihi wonten ing rubrik cerita cekak kalawarti Djaka Lodang wedalan Juni-Agustus taun 2012 menika dipunandharaken menapa wontenipun boten wonten pangaribawa saking panaliti. Panaliten gadhah ancas ngandharaken asiling panaliten inggih menika wujud ukara gothang, jinis ukara gothang, lan fungsi ukara gothang ingkang wonten ing rubrik cerita cekak kalawarti Djaka Lodang wedalan Juni-Agustus taun 2012.

B. *Data lan Sumbering Data*

Data wonten ing panaliten inggih menika ukara gothang ingkang wonten ing rubrik cerita cekak kalawarti Djaka Lodang. Panaliten menika ngandharaken wujud ukara gothang, jinis ukara gothang lan fungsi ukara gothang wonten ing rubrik cerita cekak kalawarti Djaka Lodang wedalan Juni-Agustus taun 2012.

Sumbering data wonten ing panaliten menika arupi sumber seratan, inggih menika wonten ing rubrik cerita cekak kalawarti Djaka Lodang taun 2012 wiwit wulan Juni dumugi wulan Agustus inggih menika wonten 13 wedalan. Mendhet sumber data rubrik cerita cekak kalawarti DL wedalan Juni-Agustus taun 2012 amargi kathah ukara gothang ingkang dipunpanggihi.

C. Pirantining Panaliten

Piranti panaliten ingkang utama wonten ing panaliten inggih menika tabel analisis data kanthi dipunbiyantu kartu data. Saderengipun data dipunanalisis, data dipunserat wonten ing kartu data. Kartu data gadhah fungsi kangge nyerat data saking asiling maos rubrik cerita cekak wonten ing kalawarti Djaka Lodang wedalan Juni-Agustus taun 2012. Isinipun kartu data inggih menika wujud ukara gothang, jinis ukara gothang lan fungsi ukara gothang. Piranti sanesipun inggih menika panaliti piyambak utawi *human instrument*. Miturut Moleong (1998:19) *human instrument* dipunginakaken amargi panaliti minangka piranti kangge ngempalaken data.

Wonten ing panaliten menika, panaliti nganalisis saha nglasifikasi data saking sumber data rubrik cerkak kalawarti Djaka Lodang wedalan Juni-Agustus taun 2012 babagan wujud, jinis, lan fungsi ukara gothang. Data ingkang sampun dipunanalisis kanthi ngginakaken teori ingkang wonten ing gegaran teori lajeng dipunklasifikasi lan dipunpantha-pantha miturut data ingkang sampun dipuntamtokaken. Salajengipun data dipunserat wonten ing kartu data lan tabel analisis lajeng dipunandharaken wonten ing pirembagan.

D. Cara Ngempalaken *Data*

Caranipun ngempalaken data wonten ing panaliten menika dipuntindakaken kanthi teknik maos lan teknik nyathet. Data ingkang badhe dipunpundhut inggih menika wujud ukara gothang, jinis ukara gothang, lan fungsi ukara gothang. Langkah kangge ngempalaken data ingkang sepisan inggih menika teknik maos, langkah-langkahipun inggih menika:

1. Maos sedaya rubrik cerkak kalawarti Djaka Lodang wedalan Juni-Agustus taun 2012 kanthi premati saengga angsal data ingkang ngemot bab wujud ukara gothang. Panaliti kedah maos wongsal-wangsul lan premati supados boten klentu anggenipun nganalisis kanthi ngginakaken teori ingkang dados panjurung.
2. Sasampunipun manggihaken wujud ukara gothang, lajeng maos kanthi ngginakaen teori ingkang jumbuh kaliyan jinising ukara gothang kangge manggihaken data jinis ukara gothang wonten ing data wujud ukara gothang kala wau. Lajeng data kala wau dipunwedhar kadospundi fungsi ukaranipun.
3. Langkah salajengipun inggih menika data dipunklasifikasi saha dipunpantha-pantha adhedhasar aspek-aspek ingkang badhe dipunteliti kanthi ngginakaken teori ingkang sampun dipunandharaken wonten ing gegaran teori.

Langkah ingkang kaping kalih inggih menika teknik nyathet, langkah-langkahipun inggih menika:

1. Nyerat data ingkang sampun dipunklasifikasiaken saha dipunpantha-pantha rikala maos kala wau wonten ing kartu data. Data ingkang dipunserat menika

jumbuh kaliyan teori wonten ing gegaran teori inggih menika babagan wujud, jinis, lan fungsi ukara gothang.

2. Data ingkang sampun dipunserat wonten ing kartu data menika salajengipun dipunlebetaken wonten ing tabel analisis data saha nyerat deskripsi data menika wonten ing pirembagan kanthi komputer/laptop. Data ingkang dipunserat inggih menika wujud ukara gothang, jinis ukara gothang, lan fungsi ukara gothang.

Tabel 1. Format kartu data panaliten

No	1
Kalawarti/wedalan	DL.01.2/6/2012 kaca 20
Irah-irahan Cerkak	Mumpung Abang Durung Ijo
Ukara	Dakdelokke langit. Mendhung. Persis kaya atiku.
Wujud ukara gothang	Gothang jejeripun
Jinising ukara gothang	Ukara wangsulan
Fungsi ukara gothang	Wasesa (W)

E. Cara Nganalisis Data

Sasampunipun sedaya data dipunkempalaken salajengipun inggih menika dipunanalisis. Analisis data ingkang dipunginakaken wonten ing panaliten inggih menika analisis deskriptif. Cara pisanan kangge analisis data inggih menika *pengklasifikasian* data-data ingkang sampun dipunkempalaken wonten ing kartu data nalika ngempalaken data. Data ingkang sampun dipunkempalaken inggih menika data arupi wujud ukara gothang, jinising ukara gothang, lan fungsi ukara gothang ingkang jumbuh kaliyan gegaran teori. Salajengipun paring andharan utawi nganalisis data ingkang sampun dipunklasifikasiaken miturut panaliti ingkang jumbuh kaliyan gegaran teori, inggih menika data wujud ukara gothang,

jinising ukara gothang, lan fungsi ukara gothang. Sasampunipun data kala wau dipunandharaken salajengipun inggih menika damel dudutan asiling panaliten ingkang jumbuh kaliyan pirembagan inggih menika babagan jinisng ukara gothang, wujud ukara gothang lan fungsi ukara gothang.

F. Cara Ngesahaken *Data*

Cara ngesahaken data inggih menika reliabilitas lan validitas. Panaliten menika ngginakaken reliabilitas stabilitas, inggih menika dipuntindakaken kanthi cara ngambali data kaping kathah ananging asilipun sami. *Reliabilitas stabilitas* dipuntindakaken kanthi cara peneliti nindakaken maos kanthi wongsal-wangsul lan permati rubrik cerita cekak kalawarti Djaka Lodang taun 2012 (13 wedalan) ingkang dipundadosaken sumber data panaliten saengga dipunpanggihi data ingkang saestu jumbuh utawi valid lan absah utawi ajeg.

Validitas data wonten ing panaliten inggih menika validitas *triangulasi teori* utawi validitas ingkang ningali absahipun data kanthi nandhingaken kaliyan *teori-teori* ingkang dipunginakaken. *Triangulasi teori* ing panaliten inggih menika nandhingaken *data* saking asiling panaliten kaliyan *teori-teori* ingkang jumbuh (Setiyadi, 2002: 32). Teori-teori ingkang dipunginakaken inggih menika *teori* babagan wujud ukara gothang, jinis ukara gothang, lan fungsipun ukara. Asiling panaliten menika arupi rumusan *informasi* saking sumber datanipun ingkang salajengipun dipuntandhingaken kaliyan *prespektif teori* ingkang *relevan* supados *penafsiran individu* saking panaliti boten kadadosan wonten ing dudutan ingkang dipunasilaken.

BAB IV

ASILING PANALITEN SAHA PIREMBAGANIPUN

A. Asiling Panaliten

Asiling panaliten babagan ukara gothang ingkang sampun katindakaken badhe dipunandharaken wonten ing bab menika sareng kaliyan pirembaganipun. Asiling panaliten menika awujud asiling analisis ingkang dipunandharaken ing tabel-tabel, wondene andharanipun badhe kaandharaken ing pirembagan. Panaliten menika sampun kasil manggihaken wujuding ukara gothang, jisinging ukarang gothang, lan fungsi ukara gothang wonten ing *rubrik* cerkak kalawarti *Djaka Lodang* wedalan wulan Juli dumugi Agustus 2012. Asiling panaliten dipunandharaken ing tabel ngandhap menika.

Tabel 2. Asiling Panaliten Ukara Gothang wonten *Rubrik* Cerita Cepak Kalawarti *Djaka Lodang* Taun 2012

NO	Wujud Ukara Gothang	Jinis Ukara Gothang	Fungsi Ukara Gothang	Indikator
1	2	3	4	5
1.	Gothang Jejer	a. Ukara Pakon	W	<p>“Ian, wis padhang, Nduk! “Sekolah!” (1/34/DL.02) <u>Sekolah!</u> W</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wujud Ukara Gothang Gothang Jejer (ingkang wonten ing ukara menika wasesa, ganepipun: Kowe kudu sekolah! Kowe dados J, kudu sekolah dados W) - Jinis Ukara Gothang Ukara Pakon (ukara menika kalebet ukara prentah) - Fungsi Ukara Gothang W (Jejeripun ical)
			WL	<p>Dheweke mesem karo aku. “Awakmu kuwi wong apik, yen bisa ya nang dalan apik wae. Aja milih dalan ala!” (1/22/DL.01)</p>

				<p><u>Aja milih dalam ala!</u></p> <p>W L</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wujud Ukara Gothang Gothang Jejer (ingkang wonten ing ukara menika Wasesa lan Lesan, ganepipun: Wong apik aja milih dalam ala!) - Jinis Ukara Gothang Ukara Pakon (Ukara larangan ingkang dipunwuwuhi tembung aja.) - Fungsi Ukara Gothang W-L (Jejeripun ical)
			<p>WK</p> <p>sapaan</p>	<p>“Ditukokake kene, lo Buk!” swara lanang sumlempit swara ramene pasar. “His, aja kono!” (1/45/DL.02)</p> <p><u>Ditukokake kene, lo Buk!</u></p> <p>W K saaan</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wujud Ukara Gothang Gothang Jejer (ingkang wonten ing ukara menika Wasesa lan Kt, ganepipun: Sandhangane ditukokake kene, lo Buk!) - Jinis Ukara Gothang Ukara Pakon (ukara pakon ingkang sipatipun dados ukara panjaluk) - Fungsi Ukara Gothang W-K (Jejeripun ical)
		<p>b. Ukara Pitakon</p>	<p>W</p>	<p>“Ibu, Bapak Fitri badhe matur pak.” “Arep matur apa?” pitakone Ibune. (1/32/DL.03)</p> <p><u>Arep matur apa?</u></p> <p>W TbPit</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wujud Ukara Gothang Gothang Jejer (ingkang wonten ing ukara menika Wasesa inggih menika arep matur, ganepipun: (Kowe arep matur apa?) Kowe dados J, arep matur W) - Jinis Ukara Gothang Ukara pitakon (wonten tembung pitakon apa) - Fungsi Ukara Gothang Wasesa (Jejeripun ical)
			<p>WW</p>	<p>“Apa Kang Yadi ngerti widadari sing lagi umbah-ubah ana belik kae?” “Umbah-ubah pa adus?”(1/60/DL.04)</p> <p><u>Umbah-ubah pa adus?</u></p> <p>W1 TbPit W2</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wujud Ukara Gothang Gothang Jejer (Wasesa 1 inggih menika umbah-

				<p>umbah lan Wasesa 2 inggih menika adus, ganepipun: Widadari lagi umbah-umbah apa adus?)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Jinis Ukara Gothang Ukara Pitakon (wonten tembung pitakon apa) - Fungsi Ukara Gothang W-W (Jejeripun ical)
			<p>WG</p> <p>sapaan</p>	<p>“Lagi golek gawean ya Mas?” pitakone dheweke, klepas-klepus ngetokke keluk. (1/05/DL.01)</p> <p><u>Lagi golek gawean ya Mas?</u></p> <p>W G sapaan</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wujud Ukara Gothang Gothang Jejer (ingkang wonten ing ukara menika Wasesa inggih menika lagi golek lan geganep gawean, ganepipun: (Kowe lagi golek gawean ya Mas?) - Jinis Ukara Gothang Ukara pitakon (ya Mas menika sapaan ingkang nedahaken pitakonon.) - Fungsi Ukara Gothang Wasesa-Geganep (Jejeripun ical)
			<p>WL</p>	<p>“Yoh aku arep matur Ibu lan Bapakmu.”</p> <p>“Hah.....!! saestu pak?”</p> <p>“Tenan ora ngapusi aku?” (1/31/DL.03)</p> <p><u>Tenan ora ngapusi aku?</u></p> <p>W L</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wujud Ukara Gothang Gothang Jejer (ingkang wonten ing ukara menika Wasesa inggih menika tenan ora ngapusi lan lesan aku, ganepipun: (Bapak tenan ora ngapusi aku?) - Jinis Ukara Gothang Ukara pitakon (ukara menika ukara pitakon, wonten ing tembung tenan menika ngandharaken wonten pitakonon tenan menapa boten tenan.) - Fungsi Ukara Gothang Wasesa-Lesan (Jejeripun ical)
			<p>WK</p>	<p>“Buk, aku engko diajak Dena nekani ulang tahune Rini. Mulihku rada telat ya,” pamite lan sabubare adus.</p> <p>“Apa ra muleh dhisik?”</p> <p>“Nggak Buk.”</p> <p>“Ya. Ning yen nganggo sragam aja kluyuran, kena garukan satpol, kapok</p>

				<p>kowe.” (1/35/DL.02)</p> <p><u>Apa ra muleh dhisik?</u></p> <p>TbPit W K</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wujud Ukara Gothang Gothang Jejer (ingkang wonten ing ukara menika Wasesa inggih menika muleh, lan katrangan dhisik, ganepipun: Apa kowe ora muleh dhisik? - Jinis Ukara Gothang Ukara Pitakon (wonten tembung pitakon apa) - Fungsi Ukara Gothang W-K (Jejeripun ical)
			WLG	<p>Bareng awakku dakputer nuju arahe swara mau, aku klicutan. Isin rumangsa salah.</p> <p>“Wis kasil nyolong klambine Nawang Wulan pa?” panggodhane Kang Yadi sajak ngerti pakulinanku ana kene. (1/59/DL.04)</p> <p><u>Wis kasil nyolong klambine Nawang</u></p> <p>W L G</p> <p><u>Wulan pa?</u></p> <p>TbPit</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wujud Ukara Gothang Gothang Jejer (ingkang wonten ing ukara menika Wasesa inggih menika wis kasil nyolong, Lesan klambine, lan genanep Nawang Wulan, ganepipun: Kowe wis kasil nyolong klambine Nawang Wulan pa?) - Jinis Ukara Gothang Ukara Pitakon (wonten tembung pitakon apa) - Fungsi Ukara Gothang W-L (Jejeripun ical)
			KWK/ W/W	<p>“Ana Semarang nyambut gawe ana perusahaan apa isih sekolah apa dadi apa Kang?” daya-daya Kang Yadi daktakoni kepengin mangerteni bisane ora sabandhing karo aku. (1/61/DL.04)</p> <p><u>Ana Semarang nyambut gawe</u></p> <p>K W</p> <p><u>ana perusahaan / apa isih sekolah / apa</u></p> <p>K TbPit W TbPit</p> <p><u>dadi apa Kang?</u></p> <p>W sapaan</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wujud Ukara Gothang Gothang Jejer (ingkang wonten ing ukara menika

				<p>Wasesa 1 nyambut gawe Wasesa 2 isih sekolah, Wasesa 3 dadi, lan katrangan. ganepipun: Anake Pak Lurah ana Semarang nyambut gawe ana perusahaan apa isih sekolah apa dadi apa Kang?)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Jinis Ukara Gothang Ukara Pitakon (wonten tembung pitakon apa) - Fungsi Ukara Gothang KtPg-W1-KtPg-W2-W3 (Jejeripun ical)
		c. Ukara Wangsul-an	W sapaan	<p>“Lha kowe wes nglamar nang endi wae?” “Durung nglamar mas.” (1/18/DL.01) <u>Durung nglamar mas.</u> W sapaan</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wujud Ukara Gothang Ukara gothang jejer (Namung wonten wasesa durung nglamar, ganepipun: (Aku durung nglamar Mas.) mas menika kalebet sapaan.) - Jinis Ukara Gothang Ukara Wangsul-an (wangsul-an saking pitakonan “Lha kowe wes nglamar nang endi wae?”) - Fungsi Ukara Gothang W (Jejeripun ical)
			WW	<p>“Punapa mbak Fitri wonten?” “Wonten pak, ning taksih tilem.” wangsulane Bu Atun.(1/26/DL.03) <u>Wonten pak, ning taksih tilem.</u> W panggandheng W</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wujud Ukara Gothang Ukara gothang jejer (ingkang wonten namung wasesa wonten lan taksih tilem. Ganepipun: (Fitri wonten Pak, ning taksih tilem.) pak menika sapaan, ning menika tembung panggandheng.) - Jinis Ukara Gothang Ukara Wangsul-an (wangsul-an saking pitakonan “Punapa mbak Fitri wonten?”) - Fungsi Ukara Gothang W-W (Jejeripun ical)
			WG sapaan	<p>“Boncengan sepedha motor, Mbok!” (1/119/DL.09) <u>Boncengan sepedha motor, Mbok!</u> W G sapaan</p>

				<ul style="list-style-type: none"> - Wujud Ukara Gothang Ukara gothang jejer (ing kang wonten namung wasesa boncengan lan geganep sepedha motor. Ganepipun: (Lungaku boncengan sepedha motor.) Mbok menika sapaan kangge simbok. - Jinis Ukara Gothang Ukara Wangsulan (wangsulan saking pitakonan “Numpak apa?”) - Fungsi Ukara Gothang W-G (Jejeripun ical)
			WK sapaan	<p>“Ninis neng ndi ta iki kok ora katon?” pitakonku karo ngungak njaba saka cendhela.</p> <p>“Dijak neng rumah sakit kok Mbak! Mas Tono wingi kecelakaan.” (1/154/DL.11)</p> <p><u>Dijak neng rumah sakit kok Mbak!</u> W K sapaan</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wujud Ukara Gothang Ukara gothang jejer (ing kang wonten namung wasesa dijak lan katrangan neng rumah sakit. Ganepipun: (Ninis dijak neng rumah sakit kok Mbak.) kok mbak menika sapaan kangge ing kang nakoke Ninis. - Jinis Ukara Gothang Ukara Wangsulan (wangsulan saking pitakonan “Ninis neng ndi ta iki kok ora katon?”) - Fungsi Ukara Gothang W-K (Jejeripun ical)
			WGWW	<p>Apa aku kudu miris nyawang sepak terjange manungsa saiki? Akeh sing wes kena lara batin, malik tingal, apa dene lali mula bukane. (1/164/DL.12)</p> <p><u>Akeh sing wes kena lara batin,</u> W G <u>malik tingal, apa dene lali mula bukane.</u> W panggandheng W</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wujud Ukara Gothang Ukara gothang jejer (ing kang wonten namung wasesa akeh sing wes kena, malik tingal, lali mula bukan lan geganep lara batin. Ganepipun: (Manungsa akeh sing wes kena lara batin, malik tingal, apa dene lali mula bukane.) apa dene

				<p>menika panggandheng.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Jinis Ukara Gothang Ukara Wangsulan (wangsulan saking pitakonan “Kepiye sepakterjange manungsa saiki?”) - Fungsi Ukara Gothang W-G-W-W (Jejeripun ical)
		d. Ukara Tambahan	W	<p>Dakdelokke langit. Mendhung.(1/01/DL.01) <u>Mendhung</u>. W</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wujud Ukara Gothang Gothang Jejer (ingkang wonten ing ukara menika Wasesa mendhung, ganepipun: Langite mendhung.) - Jinis Ukara Gothang Ukara Tambahan (ukara menika ngandharaken ukara saderengipun) - Fungsi Ukara Gothang W (Jejeripun ical)
			WL	<p>Mung dheweke sing mudhun saka motore. Ngampiri aku. (1/40/DL.02) <u>Ngampiri aku</u>. W L</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wujud Ukara Gothang Gothang Jejer (ingkang wonten ing ukara menika Wasesa ngampiri, lan lesan aku ganepipun: Dheweke ngampiri aku.) - Jinis Ukara Gothang Ukara Tambahan (ukara menika ngandharaken ukara saderengipun) - Fungsi Ukara Gothang W-L (Jejeripun ical)
			WG	<p>Ah, pengamen. Sajake gampang dadi pengamen. Mung urun awak. (1/11/DL.01) <u>Mung urun awak</u>. W G</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wujud Ukara Gothang Gothang Jejer (ingkang wonten ing ukara menika Wasesa mung urun, lan geganep awak ganepipun: Pengamen kuwi mung urun awak.) - Jinis Ukara Gothang Ukara Tambahan (ukara menika ngandharaken ukara saderengipun)

				- Fungsi Ukara Gothang W-G (Jejeripun ical)
			WK	<p>Dene Ian dakajab bisa duwe pangrasa sing jembar, supaya ngadhepi sakabehing kahanan ora dilangga saanane.</p> <p>Dilelimbang kanthi ruruh. (1/50/DL.02)</p> <p><u>Dilelimbang kanthi ruruh.</u></p> <p>W K</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wujud Ukara Gothang Gothang Jejer (ingkang wonten ing ukara menika Wasesa dilelimbang, lan katrangan kanthi ruruh ganepipun: Sakabehing kahanan dilelimbang kanthi ruruh.) - Jinis Ukara Gothang Ukara Tambahan (ukara menika ngandharaken ukara saderengipun) - Fungsi Ukara Gothang W-K (Jejeripun ical)
			KW	<p>Saiki wis yuswa. Tetep isih seneng ngulungake layangan, sangu gulungan benang pirang-pirang tanpa gelas, sangu layangan akeh sing kembar ceples. (1/70/DL.05)</p> <p><u>Saiki wis yuswa.</u></p> <p>K W</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wujud Ukara Gothang Gothang Jejer (ingkang wonten ing ukara menika Wasesa, ganepipun: Saiki Bakda wis yuswa.) - Jinis Ukara Gothang Ukara Tambahan (ukara menika ngandharaken ukara saderengipun) - Fungsi Ukara Gothang KtW-W (Jejeripun ical)
			WWK	<p>“Durung mas. Ijik bingung arep nglamar nandi. Wong lagi wae lulus. Judheg aku. (1/19/DL.01)</p> <p><u>Ijik bingung arep nglamar nandi.</u></p> <p>W W K</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wujud Ukara Gothang Gothang Jejer (ingkang wonten ing ukara menika Wasesa inggih menika ijik bingung arep nglamar lan katrangan nandi, ganepipun: Aku ijik bingung arep nglamar nandi.)

				<ul style="list-style-type: none"> - Jinis Ukara Gothang Ukara Tambahan (nglajengaken ukara “Durung mas”) - Fungsi Ukara Gothang W-W-K (Jejeripun ical)
			WLG	<p>Dienggo nempur beras wae ora gableg. (1/133DL.09)</p> <p><u>Dienggo nempur beras wae ora gableg.</u> W L G</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wujud Ukara Gothang Gothang Jejer (ingkang wonten ing ukara menika Wasesa inggih menika dienggo nempur lesan beras wae lan geganep ora gableg, ganepipun: Duwit dienggo nempur beras wae ora gableg.) - Jinis Ukara Gothang Ukara Tambahan (nglajengaken ukara “Durung mas”) - Fungsi Ukara Gothang W-L-G (Jejeripun ical)
			KW/W	<p>Nanging pancen aku kudu ngati-ati, aja nganti kaya sanake, klebu kowe. Mosok lagi setaun omah-omah arep pegatan.” kandhane Dyah genti nyindhiri Tyas kang arep pegatan karo sisihane. (1/74/DL.06)</p> <p><u>Mosok lagi setaun omah-omah</u> K W <u>arep pegatan.</u> W</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wujud Ukara Gothang Gothang Jejer (ingkang wonten ing ukara menika Wasesa inggih menika omah-omah, arep pegatan lan katrangan mosok lagi setaun. ganepipun: Mosok lagi setaun kowe omah-omah arep pegatan.) - Jinis Ukara Gothang Ukara Tambahan (nglajengaken ukara saderengipun) - Fungsi Ukara Gothang K-W-W (Jejeripun ical)
			KWG	<p>“Klaten. Teng mriki nunut pakdhe. Nika pakdhe kula, dodol dhawet” Dakduduhke warung dhawet cedhak tambal ban. (1/17/DL.01)</p> <p><u>Teng mriki nunut pakdhe.</u> K W G</p>

				<ul style="list-style-type: none"> - Wujud Ukara Gothang Gothang Jejer (ingkang wonten ing ukara menika Wasesa inggih menika nunut lan Lesan pakdhe, ganepipun Teng mriki kula nunut pakdhe.) - Jinis Ukara Gothang Ukara Tambahan (ngandharaken ukara sagerengipun) - Fungsi Ukara Gothang KtPg-W-L (Jejeripun ical)
2.	Gothang Wasesa	a. Ukara Pakon	<p>J</p> <p><i>seruan</i></p>	<p>Nyawang asrine taman terus digandheng cah ayu sapa wonge sing ora manut,” wangsulane mesem nakal karo mandeng mripat bening blalak-blalak nyengsemake. “Hiiih, Mas Bakda!” Lastri nyiwel lengene jaka bagus sing dadi pepujaning ati. (1/64/DL.05)</p> <p><u>Hiiih, Mas Bakda!</u></p> <p>seruan J</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wujud Ukara Gothang Gothang Wasesa (ingkang wonten ing ukara menika jejer inggih menika Mas Bakda, ganepipun: Hiiih, Mas Bakda aja mandeng kaya mangkono!) Hiiih menika nedahaken bilih Lastri anyel marang Mas Bakda lan paring prentah supaya ora mandeng kaya mangkono.) - Jinis Ukara Gothang Ukara Pakon (nedahaken prentak saking Lastri kangge Mas Bakda) - Fungsi Ukara Gothang J (Wasesanipun ical)
			<p>JK</p> <p><i>sapaan</i></p>	<p>“Ian, wis padhang, Nduk! (1/33/DL.02)</p> <p><u>Ian, wis padhang, Nduk!</u></p> <p>J K sapaan</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wujud Ukara Gothang Gothang Wasesa (ingkang wonten ing ukara menika jejer inggih menika Ian ganepipun: Ian, tangio wis padhang, Nduk!) Nduk menika sapaan kangge Ian saking Simboke, nduk menika saking genduk.) - Jinis Ukara Gothang Ukara Pakon (prentah supados Ian enggal tangi) - Fungsi Ukara Gothang J-K (Wasesanipun ical)

		b. Ukara Pitakon	J	<p>“Wah, paru-parumu digubet naga!” ujure Mbak Pia sawise aku kandha apa kang tak rasakke.</p> <p>“Naga?” aku kaget, nanging bab-bab kaya ngene iki aku wis kerep mrangguli. (1/150/DL.11)</p> <p><u>Naga?</u></p> <p>J</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wujud Ukara Gothang Gothang Wasesa (ingkang wonten namung Jejer kemawon, ganepipun: Naga nggubet paru-paruku?) - Jinis Ukara Gothang Ukara Pitakon (wonten raos kepengin mangertos menapa leres naga ingkang nggubet paru-parunipun) - Fungsi Ukara Gothang J (Wasesanipun ical)
3.	Gothang Jejer lan Wasesa	a. Ukara Pakon	K sapaan	<p>“Aja nganti wengi-wengi, lho Pur!” (1/127/DL.09)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wujud Ukara Gothang Gothang Jejer Wasesa (ingkang wonten namung katrangan kemawon, ganepipun: Kowe bali aja nganti wengi-wengi, lho Pur!) - Jinis Ukara Gothang Ukara Pakon (prentah saking simboke Purwanti supados anggenipun wangsul boten ndalu) - Fungsi Ukara Gothang K (Jejer lan Wasesanipun ical)
		b. Ukara Pitakon	K sapaan	<p>“Nuwun, Mas. Sukur aku bisa kondangan nganggo klambi anyar,” aku kaget.</p> <p>“Nggone sapa maneh, Dhik?” ra sranta aku nunggu wangsulan saka bojoku. (1/98/DL.07)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wujud Ukara Gothang Gothang Jejer Wasesa (ingkang wonten namung katrangan kemawon, ganepipun: Kowe arep kondangan nggone sapa maneh, Dhik?) Dhik menika sapaan kangge garwa. - Jinis Ukara Gothang Ukara Pitakon (menika nedahaken pitakon badhe kondangan nggone sinten) - Fungsi Ukara Gothang K (Jejer lan Wasesanipun ical)

		c. Ukara Wangsul-an	K	<p>“Pak mbok bapak main kerumah kalau pas libur tidak ada praktek. “Lha mbak Fitri kose nyang endi? pitakonku. “Dhateng Kanoman kilen Perumahan AURI Blok O, sakilen pom bensin wonten margi mengaler.” (1/23/DL.03)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wujud Ukara Gothang Gothang Jejer Wasesa (namung wonten Katrangan (KtPg), ganepipun: Kula kos wonten ing Kanoman kilen Perumahan AURI Blok O, sakilen pom bensin wonten margi mengaler.) - Jinis Ukara Gothang Katrangan Kemawon (<i>Dhateng Kanoman kilen Perumahan AURI Blok O, sakilen pom bensin wonten margi mengaler kalebet katrangan panggonan/ papan</i>) - Fungsi Ukara Gothang Kt Panggonan (Jejer lan Wasesa ical)
		d. Ukara Tambahan	K	<p>... ora let suwe layangan kembarane mumbul ngigel meneh ing awang-awang. Nganti makaping-kaping. (1/71/DL.05)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wujud Ukara Gothang Gothang Jejer Wasesa (ingkang wonten namung katrangan kemawon, ganepipun: Layangane mumbul nganti makaping-kaping.) - Jinis Ukara Gothang Ukara Tambahan (ukara menika andharan saking ukara saderengipun) - Fungsi Ukara Gothang K (Jejer lan Wasesanipun ical)
			LLL	<p>Saiki Pak Sur wis pensiun. Kang go ngisi wektu lowong kejaba momong putu, wektune digunakake kanggo nggarap lemah pekarangan kang biyen ora kopen. Ditanduri sayur-sayuran. Ana kacang usus, kara uceng lan bayem jebol. (1/171/DL.13)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wujud Ukara Gothang Gothang Jejer Wasesa (ingkang wonten namung lesan kemawon, ukara ganepipun: Pak Sur nandur kacang usus, kara uceng lan bayem jebol.)

				<ul style="list-style-type: none"> - Jinis Ukara Gothang Ukara Tambahan (ukara menika nglajengaken ukara saderengipun) - Fungsi Ukara Gothang LLL (Jejer lan Wasesanipun ical)
4.	Tanpa Fungsi	a. Ukara Pitakon	-	<p>Janjimu selangit bakal muktekake aku. Nyatane? Anggonmu dadi pemborong asile ora ngapiraa, (1/81/DL.06)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wujud Ukara Gothang Ukara Gothang tanpa fungsi - Jinis Ukara Gothang Ukara Pitakon (ukara menika nakokaken nyatane kadospundi.) - Fungsi Ukara Gothang tanpa fungsi
		b. Wangsul-an	-	<p>“Halah, marune blanja nggonku ora serik piye?” Yanti sansaya ngaco. “Gak!” wangsulanku anyel. “Mau arep menggok mreng, sing lanang digeret ngalih. (1/46/DL.02)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wujud Ukara Gothang Ukara Gothang tanpa fungsi - Jinis Ukara Gothang Ukara Wangsul-an (ukara menika wangsulan saking ukara “Marune blanja nggonku ora serik piye?”) - Fungsi Ukara Gothang tanpa fungsi
		c. Pangajak	-	<p>Ayo nggawe film dhewe wae mesthi luwih jos. Ayo..!!!!. Aku banjur ngruket bojoku kanthi kenceng. (1/102/DL.07)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wujud Ukara Gothang Ukara Gothang tanpa fungsi - Jinis Ukara Gothang Ukara Pangajak (wonten tembung pangajak Ayo.) - Fungsi Ukara Gothang tanpa fungsi
		d. Seruan	-	<p>“Hah!....., saestu pak, ajeng matur Bapak kalih Ibu napa pak?, badan kula mrinding sedaya pak.” (1/29/DL.03)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wujud Ukara Gothang Ukara Gothang tanpa fungsi - Jinis Ukara Gothang Ukara Seruan (ukara menika nedahaken ekspresi penuturipun.) - Fungsi Ukara Gothang tanpa fungsi
		e. Tambahan	-	<p>“Mangga diunjuk pak, mumpung taksih panas, nyuwun sewu nggih menawi Bapak nengga dangu,” njur lungguh njejeri aku.</p>

				<p>“Ya ora apa-apa.” wangsulanku cekak, aku njur kandha karo Fitri. (1/28/DL.03)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wujud Ukara Gothang Ukara Gothang tanpa fungsi - Jinis Ukara Gothang Ukara tambahan (ukara menika nglajengaken ukara saderengipun.) - Fungsi Ukara Gothang tanpa fungsi
--	--	--	--	--

Katrangan :

1	: Nomor tabel
2	: Wujud Ukara Gothang
3	: Jinis Ukara Gothang
4	: Fungsi Ukara Gothang
5	: Indikator
G	: Geganep
J	: Jejer
L	: Lesan
K	: Katrangan
W	: Wasesa

Katrangan Data	: (1/12/DL.01)
1	: nomor <i>tabel</i> lampiran
12	: nomor urut data wonten ing lampiran
DL.01	: Kalawarti Djaka Lodang wedalan angka 01

Adhedhasar asiling panaliten saking *tabel* ing nginggil, saged dipunmangertosi bilih ukara gothang wonten ing *rubrik* cerkak kalawati Djaka Lodang menika wujudipun wonten sekawan. Wujudipun ukara gothang wonten ing *rubrik* cerkak kalawarti Djaka Lodang inggih menika ukara ingkang gothang jejeripun, ukara ingkang gothang wasesanipun, ukara ingkang gothang jejer wasesanipun, lan ukara ingkang boten gadhah fungsi ukara. Jinising ukara gothang jejeripun wonten ing *rubrik* cerkak kalawarti Djaka Lodang inggih

menika wonten ukara pakon, ukara pitakon, ukara wangsulan, ukara pangajak, ukara seruan, lan ukara tambahan.

Saking asiling panaliten menika ugi dipunpanggihi fungsi ukara gothang ingkang wonten ing rubrik cerkak kalawarti Djaka Lodang ndherek menapa ingkang dipunpanggihi saderengipun inggih menika wujud ukara gothang lan jinising ukara gothang. Wonten ing wujud ukara gothang jejeripun menika wonten jinising ukara gothang inggih menika ukara pakon, fungsipun ukara ingkang dipunpanggihi inggih menika wasesa (W), wasesa-lesan (WL), wasesa-katrangan (WK), wonten ing ukara pitakon fungsipun ukara inggih menika wasesa (W), wasesa-wasesa (WW), wasesa-geganep (WG), wasesa-lesan (WL), wasesa-katrangan (W-K), wasesa-lesan-geganep (W-L-G), katrangan-wasesa-katrangan-wasesa-wasesa (KWK/W/W), wonten ing ukara wangsulan fungsipun ukara inggih menika wasesa (W), wasesa-wasesa (WW), wasesa-geganep (WG), wasesa-katrangan (W-K), wasesa-geganep-wasesa-wasesa, wonten ing ukara tambahan fungsipun ukara inggih menika wasesa (W), wasesa-lesan (WL), wasesa-geganep (WG), wasesa-katrangan (WK), katrangan-wasesa (KW), wasesa-wasesa-katrangan (WWK), wasesa-lesan-geganep (WLG), katrangan-wasesa-wasesa (KWW), katrangan-wasesa-geganep (KWG). Fungsi ukara wonten ing wujud ukara gothang wasesa inggih menika ukara pakon fungsipun ukara jejer (J), jejer-katrangan (JK), ukara pitakon fungsipun ukara jejer (J). Salajengipun fungsi ukara wonten ing wujud ukara ingkang gothang jejer lan wasesanipun inggih menika ukara pakon, ukara pitakon, ukara wangsulan fungsi ukaranipun inggih menika katrangan (K), lan wonten ing ukara tambahan fungsi

ukaranipun woten katrangan (K), lesan-lesan-lesan (LLL), katrangan-geganep (KG). Ingkang pungkasan inggih menika wujud ukara gothang ingkang tanpa fungsi, wonten ukara pitakon, wangsulan, pangajak, seruan, lan tamabahan. Kados namanipun wonten ing ukara gothang tanpa fungsi menika boten gadhah fungsi ukara.

B. Pirembaganipun

Data wonten ing *tabel* asiling panaliten inggih menika arupi wujud ingkang ukara gothang, jinising ukara gothang, lan fungsipun ukara gothang wonten ing *rubrik* cerita cekak kalawarti Djaka Lodang wedalan Juni-Agustus taun 2012. Data ingkang kaserat wonten ing *tabel* asiling panaliten kasebat salajengipun badhe dipunrembag miturut gegaran teori, ingkang dipunandharaken wonten ing ngandhap menika.

1. Ukara Gothang Jejer

Panaliten ngengingi ukara gothang ingkang wonten ing *rubrik* cerkak kalawari Djaka Lodang wedalan Juni-Agustus taun 2012, manggihaken data wujud ukara gothang inggih menika ukara ingkang gothang jejeripun. Saking ukara ingkang gothang jejeripun menika gadhah jinising ukara gothang ing antawisipun ukara pakon, ukara pitakon, ukara wangsulan, lan ukara tambahan. Salajengipun badhe dipunrembag wonten ing ngandhap menika.

a. Ukara Pakon

Salah satunggaling jinising ukara gothang ingkang kalebet wonten ing wujud ukara gothang jejer inggih menika ukara pakon. Ukara pakon menika gadhah fungsi ukara ingkang beda-beda inggih menika wasesa (W), wasesa-lesan

(W-L), wasesa-katrangan (W-K). Fungsi ukara menika salajengipun badhe dipunandharaken wonten ing ngandhap menika.

1) Wasesa (W)

Wujud ukara gothang ingkang gothang jejeripun menika gadhah jinising ukara inggih menika ukara pakon lan satunggaling fungsipun inggih menika wasesa (W). Data asiling panaliten dipunandharaken wonten ing ngandhap menika.

(1) “Ian, wis padhang, Nduk!
“Sekolah!” (1/34/DL.02)

Ukara (**Sekolah!**) wonten ing data (1) menika kalebet ukara pakon amargi tegesipun ukara menika prentah supados enggal-enggal budhal sekolah. Ukara menika namung wonten fungsi W saengga kalebet ukara gothang jejer. Saged dipunsebut ukara gothang jejer amargi wonten ing ukara jejeripun dipunicali lan saged dipunbuktèkaken wonten ing ukara jangkepipun ing ngandhap menika.

(1a) Kowe kudu sekolah!
           J   W

Ukara (1a) menika ukara jangkepipun saking ukara (**Sekolah!**) ingkang wonten ing data (1). **Kowe** dados jejer lan **kudu sekolah** dados wasesa. Saged kepanggih jejeripun menika dipuntingali saking ukara saderengipun “*Ian, wis padhang, Nduk!*” ingkang nedahaken wayah sampun enjing lan Ian kedah budhal wonten ing sekolah. Ukara menika namung wonten tembung **sekolah** kemawon ananging sampun saged dipunmangertosi menapa ingkang dipunkajengaken

saking ukara menika. Ian sampun saged mangertos bilih piyambakipun kedah wungu lan enggal-enggal budhal wonten sekolah ndherek prentah Ibunipun.

2) Wasesa-Lesan (WL)

Wujud ukara gothang ingkang gothag jejeripun menika gadhang jinising ukara inggih menika ukara pakon lan satunggaling fungsipun inggih menika W-L. Data asiling panaliten dipunandharaken wonten ing ngandhap menika.

(2) Dheweke mesem karo aku. “Awakmu kuwi wong apik, yen bisa ya nang dalan apik wae. **Aja milih dalan ala!**” (1/22/DL.01)

Ukara (**Aja milih dalan ala!**) wonten ing data (2) menika kalebet ukara pakon amargi wonten tembung **aja** ingkang kalebet ukara pakon larangan. Ukara menika namung wonten fungsi wasesa-lesan saengga kalebet ukara gothang jejer. Saged dipunsebut ukara gothang jejer amargi wonten ing ukara jejeripun dipunicali lan saged dipunbuktekaken wonten ing ukara jangkepipun ing ngandhap menika.

(2a) $\frac{\text{Awakmu}}{\text{J}} \frac{\text{aja milih}}{\text{W}} \frac{\text{dalan ala!}}{\text{L}}$

Ukara (2a) menika ukara jangkepipun saking ukara (**Aja milih dalan ala!**) ingkang wonten ing data (2). *Awakmu* dados jejer, *aja milih* dados wasesa lan *dalan ala* dados lesan. Saged kepanggih jejeripun menika dipuntingali saking ukara saderengipun ingkang ngandharaken jejer inggih menika wonten ing ukara “*awakmu kuwi wong apik, yen bisa ya nang dalan apik wae.*” Wonten ing ukara gothang (**Aja milih dalan ala!**) menika senajan boten dipunsebutaken jejeripun

ananging sampun saged dipunmangertosi bilih penutur gadhah pangajab dateng mitra tuturipun supados boten milih dalam ingkang ala, mitra tutur ingkang dipunkajengaken inggih menika *awakmu* ingkang saderengipun sampun dipunsebutaken lan boten dipunsebutaken wonten ing ukara gothangipun.

3) Wasesa-Katrangan (WK)

Wujud ukara gothang ingkang gothag jejeripun menika gadhang jinising ukara inggih menika ukara pakon lan satunggaling fungsipun inggih menika wasesa-katrangan. Data asiling panaliten dipunandharaken wonten ing ngandhap menika.

- (3) Awit dagangan sandhangan pating blasah. Saking akehe wong ngenyang lan milih. Saben milih, durung kober dak lempit wis ana wong tuku maneh. Kahanan kaya ngene, gawe pikiran mung konsentrasi nglayani wong tuku. “**Ditukokake kene, lo Buk!**” swara lanang sumlempit swara ramene pasar. “His, aja kono!” (1/45/DL.02)

Ukara (**Ditukokake kene, lo Buk!**) wonten ing data (3) menika kalebet ukara pakon panjaluk. Ukara menika namung wonten fungsi wasesa-katrangan panggonan saengga kalebet ukara gothang jejer. Saged dipunsebut ukara gothang jejer amargi wonten ing ukara jejeripun dipunicali lan saged dipunbuktekaken wonten ing ukara jangkepipun ing ngandhap menika.

(5a)
$$\frac{\text{Sandhangane}}{J} \frac{\text{ditukokake}}{W} \frac{\text{kene, lo Buk!}}{KtPg}$$

Ukara (3a) menika ukara jangkepipun saking ukara (**Ditukokake kene, lo Buk!**) ingkang wonten ing data (3). *Sandhangane* dados jejer, *ditukokake* dados wasesa lan *kene* dados lesan, lo Buk menika sapaan kangge mitra tutur ingkang

dipuntuju. Saged kepanggih jejeripun menika dipuntingali saking ukara saderengipun ingkang ngandharaken jejer inggih menika wonten ing ukara “*Awit dagangan sandhangan pating blasah.*” Wonten ing ukara gothang (**Ditukokake kene, lo Buk!**) menika senjata boten dipunsebutaken jejeripun ananging sampun saged dipunmangertosi bilih ingkang dipunkajengaken badhe dipuntumbas inggih menika sandhangan, amargi papan pawicantenanipun inggih menika wonten ing sapinggiripun tiyang ingkang dagangan sandhangan, pramila jejeripun boten dipunsebutaken malih utawi dipunicali.

b. Ukara Pitakon

Ukara pitakon menika ukara ingkang dipunaturaken amargi wonten ingkang dereng dipunmangertosi. Ukara pitakon ugi kalebet jinising ukara gothang wonten ing wujud ukara gothang jejer. Dados wonten ing ukara gothang jejeripun menika wonten jisining ukara pitakon. Fungsi ukara pitakon ingkang dipunpanggihi wonten ing panaliten inggih menika wasesa (W), wasesa-wasesa (WW), wasesa-geganep (WG), wasesa-lesan (WL), wasesa-katrangan (W-K), wasesa-lesan-geganep (W-L-G), katrangan-wasesa-katrangan-wasesa-wasesa (KWK/W/W). Fungsi ukara kasebut salajengipun badhe dipunandharaken wonten ing ngandhap menika.

1) Wasesa (W)

Wonten ing ukara gothang jejer wonten jinising ukara inggih menika ukara pitakon, saking ukara pitakon menika tamtukemawon wonten fungsi ukaranipun. Sala satunggaling fungsi ukara ingkang wonten ing ukara pitakon inggih menika

wasesa (W) . Data asiling panaliten dipunandharaken wonten ing ngandhap menika.

- (4) “Ibu, Bapak Fitri badhe matur pak.”
 “**Arep matur apa?**” pitakone Ibune.(1/32/DL.03)

Ukara (**Arep matur apa?**) wonten ing data (4) menika kalebet ukara pitakon amargi wonten tembung pitakon **apa**. Ukara menika namung wonten fungsi W saengga kalebet ukara gothang jejer. Saged dipunsebut ukara gothang jejer amargi wonten ing ukara jejeripun dipunicali lan saged dipunbuktekaken wonten ing ukara jangkepipun ing ngandhap menika.

- (4a) Kowe arep matur apa?
           J   W   TbPit

Ukara (4a) menika ukara jangkepipun saking ukara (**Arep matur apa?**) ingkang wonten ing data (4). **Kowe** dados jejer, **arep matur** dados wasesa, lan **apa** menika tembung pitakon. Saged kepanggih jejeripun menika dipuntingali saking ukara saderengipun ingkang ngandharaken jejer inggih menika wonten ing ukara “*Ibu, Bapak Fitri badhe matur Pak.*” Wonten ing ukara gothang (**Arep matur apa?**) menika senajan boten dipunsebutaken jejeripunananging sampun saged dipunmangertosi bilih jejeripun menika kowe (Fitri) ingkang badhe matur kaliyan Bapak lan Ibunipun, lajeng Ibunipun Fitri takon marang Fitri badhe matur menapa tanpa nyebutaken sinten ingkang badhe matur amargi senajan boten dipunsebutaken wonten ing ukara.

2) Wasesa-Wasesa (WW)

Wonten ing ukara gothang jejer menika wonten jinising ukara pitakon, saking ukara pitakon menika tamtukemawon wonten fungsi ukaranipun. Salah satunggaling fungsi ukara ingkang wonten ing ukara pitakon inggih menika wasesa-wasesa (WW). Data asiling panaliten dipunandharaken wonten ing ngandhap menika.

- (5) “Apa Kang Yadi ngerti widadari sing lagi umbah-ubah ana belik kae?”
“Umbah-ubah pa adus?”(1/60/DL.04)

Ukara (**Umbah-ubah pa adus?**) wonten ing data (5) menika kalebet ukara pitakon amargin wonten tembung pitakon **apa**. Ukara menika namung wonten fungsi wasesa 1 lan wasesa 2, boten wonten jejeripun saengga kalebet ukara gothang jejer. Saged dipunsebut ukara gothang jejer amargi wonten ing ukara jejeripun dipunicali lan saged dipunbuktekaken wonten ing ukara jangkepipun ing ngandhap menika.

- (5a) Widadari lagi umbah-ubah apa adus?
                   J   W1   TbPit W2

Ukara (5a) menika ukara jangkepipun saking ukara (**Umbah-ubah pa adus?**) ingkang wonten ing data (5). **Widadari** dados jejer, **lagi umbah-ubah** dados wasesa 1, **apa** menika tembung pitakon, lan **adus** dados wasesa 2. Saged kepanggih jejeripun menika dipuntingali saking ukara saderengipun ingkang ngandharaken jejer inggih menika wonten ing ukara “*Apa Kang Yadi ngerti widadari sing lagi umbah-ubah ana belik kae?*” Wonten ing ukara gothang (**Umbah-ubah pa adus?**) menika senajan boten dipunsebutaken

jejeripun ananging sampun saged dipun mangertosi bilih jejeripun menika widadari ingkang saderengipun sampun dipun andharaken. Wonten ukara gothang menika jejer boten dipun sebutaken ananging pitakonipun saged dipun pahami bilih ingkang dipun takoni nembe umbah-ubah utawi adus menika widadari dadosipun ukara ganepipun kados wonten ing ukara (5a).

3) Wasesa-Geganep (WG)

Wonten ing ukara gothang jejer menika wonten jinising ukara pitakon, saking ukara pitakon menika tamtukemawon wonten fungsi ukaranipun. Sala satunggaling fungsi ukara ingkang wonten ing ukara pitakon inggih menika wasesa-Katrangan (W-G). Data asiling panaliten dipun andharaken wonten ing ngandhap menika.

(6) “**Lagi golek gawean ya Mas?**” pitakone dheweke, klepas-klepas ngetokke keluk. (1/05/DL.01)

Ukara (**Lagi golek gawean ya Mas?**) wonten ing data (6) menika kalebet ukara pitakon amargi ngandhut bab ingkang dereng dipun mangertosi. Ukara menika namung wonten fungsi wasesa lan geganep, boten wonten jejeripun saengga kalebet ukara gothang jejer. Saged dipun sebut ukara gothang jejer amargi wonten ing ukara jejeripun dipunicali lan saged dipun buktekaken wonten ing ukara jangkepipun ing ngandhap menika.

(6a) Kowe golek gawean, ya Mas?
J W G sapaan

Ukara (6a) menika ukara jangkepipun saking ukara (**Lagi golek gawean ya Mas?**) ingkang wonten ing data (6). *Kowe* dados jejer, *golek* dados wasesa,

gawean dados geganep, lan *ya Mas* menika sapaan kangge tiyang jaler. Saged kepanggih jejeripun menika dipuntingali saking ukara saderengipun ingkang ngrembag babagan gawean saengga saged wonten pitakonan menika. Wonten ing ukara gothang (**Lagi golek gawean ya Mas?**) menika senajan boten dipunsebutaken jejeripunananging sampun saged dipunmangertosi bilih jejeripun menika *kowe* (paraga utama wonten ing novel). Paraga utama wonten ing novel menika sampun mangertos bilih pitakonan menika kangge piyambakipun amargi pengamen menika saweg wicantenan kaliyan piyambakipun. .

4) Wasesa-Lesan (WL)

Wonten ing wujud ukara gothang jejer ingkang jinis ukara pitakon menika ugi gadhah fungsi ukara kados. Satunggaling fungsi ukara wonten ing jinising ukara pitakon gothang jejer inggih menika wasesa-lesan (WL). Data asiling panaliten dipun andharaken wonten ing ngandhap menika.

- (7) “Yoh aku arep matur Ibu lan Bapakmu.”
 “Hah.....!! saestu pak?”
 “**Tenan ora ngapusi aku?**” (1/31/DL.03)

Ukara gothang (**Tenan ora ngapusi aku?**) ingkang wonten ing data (7) menika kalebet ukara pitakon amargi wonten bab ingkang dereng dipunmangertosi inggih menika tenan ngapusi menapa boten. Wonten ing ukara gothang menika wonten unsur ukara wasesa lan lesan, boten wonten jejeripun saengga saged dipunsebut ukara gothang jejer. Ukara gothang jejer menika saged dipunbuktekaken wonten ing ukara jangkepipun ing ngandhap menika.

- (7a) Bapak tenan ora ngapusi aku?
           J   W   L

Ukara (7a) menika ukara jangkepupun saking ukara (**Tenan ora ngapusi aku?**) ingkang wonten ing data (7). **Bapak** dados jejer, **tenan ora ngapusi** dados wasesa, lan **aku** dados lesan. Saged kepanggih jejeripun menika dipuntingali saking ukara saderengipun ingkang ngandharaken jejer inggih menika wonten ing ukara “*Hah.....!! saestu pak?*”. Wonten ing ukara gothang (**Tenan ora ngapusi aku?**) menika sejatosipun wonten jejer inggih menika **Bapak**, nanging dipunicali saengga dados ukara ingkang gothang jejeripun. Senajan dipunicali ananging pitakon menika saged dipunmangertosi kaliyan tiyang ingkang dipuntakoni inggih menika wonten cerkak Pak Nono guru pembimbingipun Fitri.

5) Wasesa-Katrangan (WK)

Wonten ing ukara gothang jejer menika wonten jinising ukara pitakon, saking ukara pitakon menika tamtukemawon wonten fungsi ukaranipun. Sala satunggaling fungsi ukara ingkang wonten ing ukara pitakon inggih menika wasesa-Katrangan (W-K) . Data asiling panaliten dipunandharaken wonten ing ngandhap menika.

(8) “Buk, aku engko diajak Dena nekani ulang tahune Rini. Mulihku rada telat ya,” pamite lan sabubare adus.

“**Apa ra muleh dhisik?**”

“Nggak Buk.”

“Ya. Ning yen nganggo sragam aja kluyuran, kena garukan satpol, kapok kowe.” (1/35/DL.02)

Ukara (**Apa ra muleh dhisik?**) wonten ing data (8) menika kalebet ukara pitakon amargin wonten tembung pitakon **apa**. Ukara menika namung wonten fungsi W lan K saengga kalebet ukara gothang jejer. Saged dipunsebut ukara

gothang jejer amargi wonten ing ukara jejeripun dipunicali lan saged dipunbuktekaken wonten ing ukara jangkepipun ing ngandhap menika

(8a) Apa kowe ora muleh dhisik?
TbPit J W K

Ukara (8a) menika ukara jangkepipun saking ukara (**Apa ra muleh dhisik?**) ingkang wonten ing data (8). *Apa* menika tembung pitakon, *Kowe* dados jejer, *ora muleh* dados wasesa, lan *dhisik* dados katrangan. Saged kepanggih jejeripun menika dipuntingali saking ukara saderengipun ingkang ngandharaken jejer inggih menika wonten ing ukara “*Buk, aku engko diajak Dena nekani ulang tahune Rini. Mulihku rada telat ya,*” *pamite lan sabubare adus*. Wonten ing ukara gothang (**Apa ra muleh dhisik?**) menika senajan boten dipunsebutaken jejeripunananging sampun saged dipunmangertosi bilih jejeripun menika kowe (Ian) ingkang pamitan kaliyan Ibune lajeng ibune takon marang Ian tanpa nyebut sinten ingkang ora mulih dhisik lan Ian sampun mangertos utawi paham.

6) Wasesa-Lesan-Geganep (WLG)

Wonten ing ukara gothang jejer menika wonten jinising ukara pitakon, saking ukara pitakon menika tamtukemawon wonten fungsi ukaranipun. Salah satunggaling fungsi ukara ingkang wonten ing ukara pitakon inggih menika wasesa-lesan-geganep (W-L-G) . Data asiling panaliten dipunandharaken wonten ing ngandhap menika.

(9) Bareng awakku dakputer nuju arahe swara mau, aku klicutan. Isin rumangsa salah. “**Wis kasil nyolong klambine Nawang Wulan pa?**” panggodhane Kang Yadi sajak ngerti pakulinanku ana kene. (1/59/DL.04)

Ukara (**Wis kasil nyolong klambine Nawang Wulan pa?**) wonten ing data (9) menika kalebet ukara pitakon amargin wonten tembung pitakon **apa**. Ukara menika namung wonten fungsi wasesa-lesan-geganep saengga kalebet ukara gothang jejer. Saged dipunsebut ukara gothang jejer amargi wonten ing ukara jejeripun dipunicali lan saged dipunbuktekaken wonten ing ukara jangkepipun ing ngandhap menika.

(9a) Kowe wis kasil nyolong klambine Nawang Wulan apa?
           J   W   L   G   TbPit

Ukara (9a) menika ukara jangkepipun saking ukara (**Wis kasil nyolong klambine Nawang Wulan pa?**) ingkang wonten ing data (9). *Kowe* dados jejer, *wis kasil nyolong* dados wasesa, *klambine* dados lesan, *Nawang Wulan* dados geganep, lan *apa* menika tembung pitakon. Saged kepanggih jejeripun menika dipuntingali saking ukara saderengipun ingkang ngandharaken jejer inggih menika wonten ing ukara “*Bareng awakku dakputer nuju arahe swara mau, aku klicutan. Isin rumangsa salah.*” Wonten ing ukara gothang (**Wis kasil nyolong klambine Nawang Wulan pa?**) menika senjata boten dipunsebutaken jejeripunananging sampun saged dipunmangertosi bilih jejeripun menika kowe (aku wonten ing cerkak) ingkang nembe klicutan amarga keconangan. Senajan Kang Yadi boten nyebutaken jejer wonten ing ukara pitakonipun ananging ingkang dipuntakoni sampun mangertos lan paham menawi pitakon menika tumuju ing piyambakipun (aku wonten ing cerkak).

dipuntingali saking ukara saderengipun ingkang ngandharaken inggih menika wonten ing ukara “*Bocah kae jenenge Yanti, calon mantune Pak Lurah Karangrejo.*” Genahe bae ora sabandhing yen karo sampeyan, wong saiki lagi ana Semarang. Taun ngarep mbokmenawa nembe bisa ijaban.” Saking ukara menika saged mbuktekaken bilih ukara gothang (**Ana Semarang nyambut gawe ana perusahaan apa isih sekolah apa dadi apa Kang?**) menika sejatosipun wonten jejeripun inggih menika *Putrane Pak Lurah*, nanging dipunicali saengga dados ukara ingkang gothang jejeripun. Senajan dipunicali ananging pitakon menika saged dipunmangertosi sinten ingkang dipuntakokaken.

c. Ukara Wangsulan

Ukara cerita menika kalebet jinising ukara gothang. Saking ukara cerita wonten ukara ingkang nedahaken wangsulan pitakonon. Wonten ing ukara cerita awujud wangsulan menika sami kaliyan jinising ukara sanesipun tamtu kemawon wonten fungsi ukaranipun. Fungsi ukara wonten ing ukara gothang jejeripun ingkang kalebet ukara wangsulan inggih menika wasesa (W), wasesa-wasesa (WW), wasesa-geganep (WG), wasesa-katrangan (WK), lan wasesa-geganep-wasesa-wasesa (WGWW). Salajengipun fungsi ukara menika badhe kaandharaken ing ngandhap menika.

1) Wasesa (W)

Wonten ing ukara gothang jejer menika wonten jinising ukara wangsulan. Salah satunggaling fungsi ukara ingkang wonten ing ukara wangsulan inggih menika wasesa (W). Data asiling panaliten dipunandharaken wonten ing ngandhap menika.

- (11) “Lha kowe wes nglamar nang endi wae?”
“Durung nglamar mas.” (1/18/DL.01)

Ukara (**Durung nglamar mas.**) wonten ing data (11) menika kalebet ukara wangsulan. Ukara wangsulan menika boten wonten jejeripun saengga kalebet ukara gothang jejer. Ukara menika kalebet ukara wangsulan amargi dados wangsulan saking ukara pitakonan saderengipun “*Lha kowe wes nglamar nang endi wae?*”. Saged dipunsebut ukara gothang jejer amargi wonten ing ukara jejeripun dipunicali lan saged dipunbuktekaken wonten ing ukara jangkepipun ing ngandhap menika.

- (11a) Aku durung nglamar mas.
           J   W   sapaan

Ukara (11a) menika ukara jangkepipun ukara gothang (**Durung nglamar mas.**) ingkang wonten ing data (11). *Aku* dados jejer, *durung nglamar* dados wasesa, lan *mas* menika sapaan kangge tiyang jaler. Ukara gothang wonten ing data (11) menika boten dipunsebutaken jejeripun ananging tiyang ingkang dipunajak wicantenan sampun mangertos bilih ingkang dereng nglamar pakaryan menika (aku) paraga utama wonten novel, tiyang ingkang nyuwun pirsa sampung mangertos ingkang dipunkajengaken saking ukara gothang menika.

2) Wasesa-Wasesa (WW)

Wonten ing ukara gothang jejer menika wonten jinising ukara cerita awujud wangsulan. Salah satunggaling fungsi ukara ingkang wonten ing ukara

cerita awujud wangsulan inggih menika wasesa-wasesa (WW). Data asiling panaliten dipunandharaken wonten ing ngandhap menika.

- (12) “Punapa mbak Fitri wonten.”
 “**Wonten pak, ning taksih tilem,**” wangsulane Bu Atun. (1/26/DL.03)

Ukara (**Wonten pak, ning taksih tilem.**) wonten ing data (12) menika kalebet wangsulan saking pitakonan (*punapa mbak Fitri wonten?*.) Ukara menika wonten fungsi Wasesa 1, wasesa 2, lan wonten tembung panggandengipun inggih menika ning, boten wonten jejeripun saengga kalebet ukara gothang jejer. Saged dipunsebut ukara gothang jejer amargi wonten ing ukara jejeripun dipunicali lan saged dipunbuktekaken wonten ing ukara jangkepipun ing ngandhap menika.

- (12a) Fitri wonten pak, ning taksih tilem.
           J   W1   TbPang   W2

Ukara (12a) menika ukara jangkepipun saking ukara (**Wonten pak, ning taksih tilem.**) ingkang wonten ing data (12). *Fitri* dados jejer, *wonten* menika dados W1, *ning* menika tembung panggandheng, lan *taksih tilem* dados W2. Ukara menika dados wangsulan saking pitakonan *Punapa Mbak Fitri wonten?* lan supados dados ukara ingkang jangkep kedahipun wangsulanipun *Fitri wonten pak, ning taksih tilem*, saged dipuntingali ukara boten ganep ing data (12) menika gadhah ukara ingkang jangkep wonten ukara (12a) lan ingkang dipunicali inggih menika jejeripun *Fitri*. Saking ukara gothang menika sampun ngandharaken sinten jejeripun utawi ngandharaken sinten ingkang wonten lan ingkang taksih tilem.

3) Wasesa-Geganep (WG)

Wonten ukara gothang jejer wonten jinising crita ingkang awujud wangsulan. Salah satunggaling fungsi ukara ingkang wonten ing ukara wangsulan inggih menika wasesa-geganep (W-G). Data asiling panaliten dipunandharaken wonten ing ngandhap menika.

(13) “**Boncengan sepedha motor, Mbok!**” (1/119/DL.09)

Ukara (**Boncengan sepedha motor, Mbok!**) wonten ing data (13) menika kalebet ukara wangsulan saking pitakonan (*numpak apa?*). Ukara gothang menika wonten fungsi wasesa lan geganep, boten wonten jejeripun saengga kalebet ukara gothang jejer. Saged dipunsebut ukara gothang jejer amargi wonten ing ukara jejeripun dipunicali lan saged dipunbuktekaken wonten ing ukara jangkepipun ing ngandhap menika.

(13a) Aku boncengan sepedha motor, Mbok.
           J   W   G   sapaan

Ukara (13a) menika ukara jangkepipun saking ukara (**Boncengan sepedha motor, Mbok!**) ingkang wonten ing data (13). *Aku* dados jejer, *boncengan* dados wasesa, *sepedha motor* menika dados geganep, lan *Mbok* menika ngandharaken sapaan kangge simbok ingkang saderengipun nyuwun pirna (*numpak apa?*). Ukara menika dados wangsulan saking pitakonan *numpak apa?* lan supados dados ukara ingkang jangkep kedahipun wangsulanipun *Aku boncengan sepedha motorm Mbok*. Saged dipuntingali ukara boten ganep ing data (13) menika gadhah ukara ingkang jangkep wonten ukara (13a) lan ingkang dipunicali inggih menika

jejeripun (*Aku*). Jejeripun menika dipunicali ananging ingkang guneman sampun mangertos menawi ingkang boncengan sepedha motor menika jejer ingkang kala wau sampun dipunsebutaken inggih menika (aku).

4) Wasesa-Katrangan (WK)

Wonten ukara gothang jejer wonten jinising crita ingkang awujud wangsulan. Salah satunggaling fungsi ukara ingkang wonten ing ukara wangsulan inggih menika wasesa-katrangan (W-K). Data asiling panaliten dipunandharaken wonten ing ngandhap menika.

- (14) “Ninis neng ndi ta iki kok ora katon?” pitakonku karo ngungak njaba saka cendhela.
“Dijak neng rumah sakit kok Mbak! Mas Tono wingi kecelakaan.”
 (1/159/DL.11)

Ukara (**Dijak neng rumah sakit kok Mbak!**) wonten ing data (14) menika kalebet ukara wangsulan saking pitakonan (*Ninis neng ndi ta iki kok ora katon?*). Ukara gothang menika wonten fungsi Wasesa lan Katrangan Panggonan, boten wonten jejeripun saengga kalebet ukara gothang jejer. Saged dipunsebut ukara gothang jejer amargi wonten ing ukara jejeripun dipunicali lan saged dipunbuktekaken wonten ing ukara jangkepipun ing ngandhap menika.

- (14a) Ninis dijak neng rumah sakit kok Mbak!
           J   W   KtPg   sapaan

Ukara (14a) menika ukara jangkepipun saking ukara (**Dijak neng rumah sakit kok Mbak!**) ingkang wonten ing data (14). *Ninis* dados jejer, *dijak* dados wasesa, lan *neng rumah sakit* menika dados Katrangan Panggonan, lajeng kok

Mbok menika nedahaken sapaan kangge simbok ingkang saderengipun nyuwun pirsu. Ukara menika dados wangsulun saking pitakonan *Ninis neng ndi ta iki kok ora katon?* lan supados dados ukara ingkang jangkep kedahipun wangsulunipun *Ninis dijak neng rumah sakit*, saged dipuntingali ukara boten ganep ing data (14) menika gadhah ukara ingkang jangkep wonten ukara (14a) lan ingkang dipunicali inggih menika jejeripun *Ninis*. Jejeripun menika dipunicali ananging ingkang guneman sampun mangertos menawi ingkang dipunkajengaken dijak ana ing rumah sakit menika *Ninis*.

5) Wasesa-Geganep-Wasesa-Wasesa (WGWW)

Wonten ing ukara gothang jejer menika wonten jinising ukara wangsulun. Salah satunggaling fungsi ukara ingkang wonten ing ukara wangsulun inggih menika katrangan-wasesa (WGWW). Data asiling panaliten dipunandharaken wonten ing ngandhap menika.

- (15) Apa aku kudu miris nyawang sepak terjange manungsa saiki?
Akeh sing wes kena lara batin, malik tingal, apa dene lali mula bukane. (1/164/DL.12)

Ukara (**Akeh sing wes kena lara batin, malik tingal, apa dene lali mula bukane.**) wonten ing data (15) menika kalebet ukara wangsulun saking pitakonan wonten ing ukara saderengipun. Ukara gothang menika gadhang fungsi wasesa lan geganep saengga dipunsebut ukara gothang jejer. Saged dipunsebut ukara gothang jejer amargi jejeripun dipunicali utawi boten dipunsebutaken. Kangge buktekaken menawi menika ukara gothang jejer saking ukara jangkepipun ing ngandhap menika.

(15a) Manungsa akeh sing wes kena lara batin, malik tingal, apa dene
                   J   W   G   W   panggandheng
lali mula bukane.
                   W

Ukara (15a) menika ukara jangkep saking ukara (**Akeh sing wes kena lara batin, malik tingal, apa dene lali mula bukane.**) wonten ing data (15). *Manungsa* dados jejer, wasesa 1 *akeh sing wes kena*, geganep *lara batin*, wasesa 2 *malik tingal*, lan wasesa 3 *lali mula bukane*, *apa dene* menika panggandheng. Ukara menika dados wangsulane saking ukara pitakon (“*Piye sepakterjange manungsa saiki?*”). Ukara menika saged dipunwastani ukara gothang jejer amardi jejeripun (*Manungsa*) boten dipunsebutaken malih. Senajan jejer boten dipunsebutaken malih saking ukara gothang menika saged dipunmangertosi bilih ingkang sampun kena lara batin, malik tingal, lan lali mula bukane menika manungsa.

d. Ukara Tambahan

Ukara pitakon menika ukara ingkang dipunaturaken amargi wonten ingkang dereng dipunmangertosi. Ukara pitakon ugi kalebet jinising ukara gothang wonten ing wujud ukara gothang jejer. Dados wonten ing ukara gothang jejeripun menika wonten jising ukara pitakon. Fungsi ukara pitakon ingkang dipunpanggihi wonten ing panaliten inggih menika wasesa (W), wasesa-lesan (WL), wasesa-geganep (WG), wasesa-katrangan (W-K), katrangan-wasesa (KW), wasesa-wasesa-katrangan (WWK), wasesa-lesan-geganep (W-L-G), katrangan-wasesa-wasesa (KWW) lan katrangan-wasesa-geganep (KWG). Fungsi ukara kasebut salajengipun badhe dipunandharaken wonten ing ngandhap menika.

1. Wasesa (W)

Wonten ing ukara gothang jejer menika wonten jinising ukara tambahan. Salah satunggaling fungsi ukara ingkang wonten ing ukara tamabahan inggih menika wasesa (W). Data asiling panaliten dipunandharaken wonten ing ngandhap menika.

(16) Dakdelokke langit. **Mendhung**.(1/01/DL.01)

Ukara (**Mendhung**.) wonten ing data (16) menika kalebet ukara tambahan amargi ukara menika ngandharaken *langite* ingkang wonten ing ukara saderengipun. Ukara menika wonten fungsi wasesa, boten wonten jejeripun saengga kalebet ukara gothang jejer. Saged dipunsebut ukara gothang jejer amargi wonten ing ukara jejeripun dipunicali lan saged dipunbuktekaken wonten ing ukara jangkepipun ing ngandhap menika.

(16a) $\frac{\text{Langite}}{\text{J}} \frac{\text{mendhung}}{\text{W}}$.

Ukara (16a) menika ukara jangkepipun saking ukara (**Mendhung**.) ingkang wonten ing data (16). **Langite** dados jejer, **mendhung** dados wasesa. Ukara menika dados ukara tambahan saking ukara saderengipun ingkang ngandharaken *langit*, dados ukara jangkep kedahipun *langite mendhung*, saged dipuntingali ukara boten jangkep ing data (16) menika gadhah ukara ingkang jangkep wonten ukara (16a) lan ingkang dipunicali jejeripun. Senajan jejer

dipunicali ananging sampun saged dipunmangertosi bilih ingkang mendhung menika langit, amargi wonten ing ukara saderengipun sampun dipunsebutaken lan boten dipunsebutaken malih.

2. Wasesa-Lesan (WL)

Wonten ing ukara gothang jejer menika wonten jinising ukara tambahan. Salah satunggaling fungsi ukara ingkang wonten ing ukara tamabahan inggih menika wasesa-lesan (WL). Data asiling panaliten dipunandharaken wonten ing ngandhap menika.

- (17) Saiki Pak Sur wis pensiun. Kang go ngisi wektu lowong kejaba momong putu, wektune digunakake kanggo nggarap lemah pekarangan kang biyen ora kopen. **Ditanduri sayur-sayuran.** (1/175/DL.13)

Ukara (**Ditanduri sayur-sayuran.**) wonten ing data (17) menika kalebet ukara tambahan amargi ukara menika ngandharaken malih ukara saderengipun. Ukara menika wonten fungsi Wasesa lan Lesan, boten wonten jejeripun saengga kalebet ukara gothang jejer. Saged dipunsebut ukara gothang jejer amargi wonten ing ukara jejeripun dipunicali lan saged dipunbuktekaken wonten ing ukara jangkepipun ing ngandhap menika.

- (17a) Pekarangane ditanduri sayur-sayuran.
J W G

Ukara (17a) menika ukara jangkepipun saking ukara (**Ditanduri sayur-sayuran.**) ingkang wonten ing data (17). *Pekarangane* dados jejer, *ditanduri* dados wasesa, lan *sayur-sayuran* menika dados lesan. Ukara menika dados ukara tambahan saking ukara saderengipun ingkang ngandharaken pekarangan, dados

ukara jangkep kedahipun *Pekarangane ditanduri sayur-sayuran*, saged dipuntingali ukara boten jangkep ing data (17) menika gadhah ukara ingkang jangkep wonten ukara (17a) lan ingkang dipunicali inggih menika jejeripun *pekarangane*.

3. Wasesa-Geganep (WG)

Wonten ing ukara gothang jejer menika wonten jinising ukara tambahan. Salah satunggaling fungsi ukara ingkang wonten ing ukara tambahan inggih menika wasesa-geganep (WG). Data asiling panaliten dipunandharaken wonten ing ngandhap menika.

(18) Ah, pengamen. Sajake gampang dadi pengamen. **Mung urun awak.** (1/11/DL.01)

Ukara (**Mung urun awak.**) wonten ing data (18) menika kalebet ukara tambahan. Ukara menika wonten fungsi wasesa lan geganep, boten wonten jejeripun saengga kalebet ukara gothang jejer. Saged dipunsebut ukara gothang jejer amargi wonten ing ukara jejeripun dipunicali lan saged dipunbuktekaken wonten ing ukara jangkepipun ing ngandhap menika.

(18a) Pengamen kuwi mung urun awak.
J W G

Ukara (18a) menika ukara jangkepipun saking ukara (**Mung urun awak.**) ingkang wonten ing data (18). *Pengamen kuwi* dados jejer, *mung urun* dados wasesa, lan *awak* menika dados geganep. Ukara menika dados andharan saking ukara saderengipun (*Sajake gampang dadi pengamen.*) saengga dipunsebut ukara

tambahan. Supados dados ukara ingkang jangkep kedahipun wangsulaniipun *Pengamen kuwi mung urun awak*, saged dipuntingali ukara boten ganep ing data (18) menika gadhah ukara ingkang jangkep wonten ukara (18a) lan ingkang dipunicali inggih menika jejeripun ***pengamen kuwi***. Saking ukara gothang menika sampun ngandharaken jejeripun utawi ngandharaken bilih ingkang mung urun awak menika dados pengamen. Dados saking ukara gothang menika sampun ngandharaken jejer ingkang dipunicali.

4. Wasesa-Katrangan (WK)

Wonten ing ukara gothang jejjer menika wonten jinising ukara tambahan. Salah satunggaling fungsi ukara ingkang wonten ing ukara tambahan inggih menika wasesa-katrangan (WK). Data asiling panaliten dipunandharaken wonten ing ngandhap menika.

(19) Prajanjen bab nandur wesi wis disarujuki. **Bakal disewa limang taun.** (1/109/DL.08)

Ukara (**Bakal disewa limang taun.**) wonten ing data (19) menika kalebet ukara tambahan. Ukara menika wonten fungsi Wasesa lan Katrangan Wayah/Wektu, boten wonten jejeripun saengga kalebet ukara gothang jejer. Saged dipunsebut ukara gothang jejer amargi wonten ing ukara jejeripun dipunicali lan saged dipunbuktekaken wonten ing ukara jangkepipun ing ngandhap menika.

(19a) Pekarangan kuwi bakal disewa limang taun.
J W KtW

Ukara (19a) menika ukara jangkepipun saking ukara (**Bakal disewa limang taun.**) ingkang wonten ing data (19). *Pekarangan kuwi* dados jejer, *bakal disewa* dados wasesa, lan *limang taun* menika dados Katrangan Wayah. Ukara menika dados andharan saking ukara saderengipun lan supados dados ukara ingkang jangkep kedahipun wangsulanipun *Pekarangan kuwi bakal disewa limang taun*, saged dipuntingali ukara boten ganep ing data (19) menika gadhah ukara ingkang jangkep wonten ukara (19a) lan ingkang dipunicali inggih menika jejeripun *pekarangan kuwi*. Saking ukara gothang menika sampun ngandharaken jejeripun utawi ngandharaken apa sing bakal disewa limang taun inggih menika pekarangan suwung. Dados saking ukara gothang menika sampun ngandharaken jejer ingkang dipunicali.

5. Katrangan-Wasesa (KW)

Wonten ing ukara gothang jejer menika wonten jinising ukara tambahan. Salah satunggaling fungsi ukara ingkang wonten ing ukara tambahan inggih menika katrangan-wasesa (KW). Data asiling panaliten dipunandharaken wonten ing ngandhap menika.

- (20) **Saiki wis yuswa.** Tetep isih seneng ngulungake layangan, sangu gulungan benang pirang-pirang tanpa gelas, sangu layangan akeh sing kembar ceples. (1/70/DL.05)

Ukara (**Saiki wis yuswa.**) wonten ing data (20) menika kalebet ukara tambahan amargi nglajengaken lan ngandharaken malih ukara saderengipun ingkang sampun nedahaken bilih Mas Bakda menika sampun sepuh. Ukara gothang menika wonten fungsi Wasesa lan Katrangan Wayah/Wektu, boten

wonten jejeripun saengga kalebet ukara gothang jejer. Saged dipunsebut ukara gothang jejer amargi wonten ing ukara jejeripun dipunicali lan saged dipunbuktekaken wonten ing ukara jangkepipun ing ngandhap menika.

(20a) $\frac{\text{Mas Bakda}}{J} \frac{\text{saiki}}{KtW} \frac{\text{wis yuswa.}}{W}$

Ukara (20a) menika ukara jangkepipun saking ukara (**Saiki wis yuswa.**) ingkang wonten ing data (20). **Mas Bakda** dados jejer, **wis yuswa** dados wasesa, lan **saiki** menika dados Katrangan Wayah. Ukara menika dados tambahan saking ukara saderengipun ingkang sampun ngandharaken bilih Mas Bakda menika sampun sepuh. Ukara jangkepipun inggih menika *Mas Bakda saiki wis yuswa*, saged dipuntingali ukara boten ganep ing data (20) menika gadhah ukara ingkang jangkep wonten ukara (20a) lan ingkang dipunicali inggih menika jejeripun **Mas Bakda**. Senajan peranganing ukara wonten ing data (20) menika boten jangkep inggih menika jejeripun ical, ananging sampun saged dipunmangertosi bilih ingkang dipunmaksud sampun yuswa menika Mas Bakda paraga utama wonten ing cerkak.

6. Wasesa-Wasesa-Katrangan (WWK)

Wonten ing ukara gothang jejer menika wonten jinising ukara tambahan. Salah satunggaling fungsi ukara ingkang wonten ing ukara tambahan inggih menika wasesa-wasesa-katrangan (WWK). Data asiling panaliten dipunandharaken wonten ing ngandhap menika.

(21) “Durung mas. **Ijik bingung arep nglamar nandi.** Wong lagi wae lulus. Judheg aku. (1/19/DL.01)

Ukara (**Ijik bingung arep nglamar nandi.**) wonten ing data (21) menika kalebet ukara tambahan saking ukara (*Durung mas.*). Ukara menika wonten fungsi wasesa 1, wasesa 2, lan katrangan, boten wonten jejeripun saingga kalebet ukara gothang jejer. Saged dipunsebut ukara gothang jejer amargi wonten ing ukara jejeripun dipunicali lan saged dipunbuktekaken wonten ing ukara jangkepipun ing ngandhap menika.

(21a) Aku ijik bingung arep nglamar nandi.
           J   W1   W2   K

Ukara (21a) menika ukara jangkepipun saking ukara (**Ijik bingung arep nglamar nandi.**) ingkang wonten ing data (21). *Aku* dados jejer, *ijik bingung* dados W1 lan *arep nglamar* dados W2, lan *nandi* dados katrangan panggonan. Ukara menika dados andharan saking ukara saderengipun lan supados dados ukara ingkang jangkep kedahipun (*Aku ijik bingung arep nglamar nandi.*), ananging senajan wonten peranganing ukara ingkang boten dipunsebutaken inggih menika jejer *kula*, ananging tiyang ingkang guneman sampun saged nampa ukara menika lan mangertos menapa ingkang dipunkajengaken.

7. Wasesa-Lesan-Geganep (WLG)

Wonten ing ukara gothang jejer menika wonten jinising ukara tambahan. Salah satunggaling fungsi ukara ingkang wonten ing ukara tambahan inggih menika wasesa-lesan-geganep (WLG). Data asiling panaliten dipunandharaken wonten ing ngandhap menika.

(22) **Dienggo nempur beras wae ora gableg.**(1/133DL.09)

Ukara (**Dienggo nempur beras wae ora gableg.**) wonten ing data (22) menika kalebet ukara tambahan saking ukara saderengipun ingkang ngandharaken babagan arta. Ukara menika wonten fungsi wasesa, lesan, lan geganep, boten wonten jejeripun saingga kalebet ukara gothang jejer. Saged dipunsebut ukara gothang jejer amargi wonten ing ukara jejeripun dipunicali lan saged dipunbuktekaken wonten ing ukara jangkepipun ing ngandhap menika.

(22a) Dhuwit dienggo nempur beras wae ora gableg.
           J   W   L   G

Ukara (22a) menika ukara jangkepipun saking ukara (**Dienggo nempur beras wae ora gableg.**) ingkang wonten ing data (22). *Dhuwit* dados jejer, *dienggo nempur* dados wasesa, *beras wae* dados lesan, lan *ora gableg* dados geganep. Ukara menika dados andharan saking ukara saderengipun, supados dados ukara ingkang jangkep kedahipun kados ukara ingkang wonten ing (22a), ananging senajan wonten peranganing ukara ingkang boten dipunsebutaken inggih menika jejer *dhuwit*, ananging tiyang ingkang guneman sampun saged nampa ukara menika lan mangertos bilih ingkang kangge nempur menika dhuwit.

8. Katrangan-Wasesa-Wasesa (KWW)

Wonten ing ukara gothang jejer menika wonten jinising ukara tambahan. Salah satunggaling fungsi ukara ingkang wonten ing ukara tambahan inggih menika katrangan-wasesa-wasesa (KWW). Data asiling panaliten dipunandharaken wonten ing ngandhap menika.

- (23) Nanging pancen aku kudu ngati-ati, aja nganti kaya sanake, klebu kowe. **Mosok lagi setaun omah-omah arep pegatan.**” kandhane Dyah genti nyindhiri Tyas kang arep pegatan karo sisihane.
(1/74/DL.06)

Ukara (**Mosok lagi setaun omah-omah arep pegatan.**) wonten ing data (23) menika kalebet ukara tambahan saking ukara saderengipun. Ukara menika wonten fungsi wasesa lan katrangan, boten wonten jejeripun saingga kalebet ukara gothang jejer. Saged dipunsebut ukara gothang jejer amargi wonten ing ukara jejeripun dipunicali lan saged dipunbuktèkaken wonten ing ukara jangkepipun ing ngandhap menika.

- (23a) Mosok lagi setaun kowe omah-omah arep pegatan.
K J W W

Ukara (23a) menika ukara jangkepipun saking ukara (**lagi setaun omah-omah arep pegatan.**) ingkang wonten ing data (23). *Kowe* dados jejer, *omah-omah* lan *arep pegatan* dados wasesa, *mosok lagi setaun* dados katrangan wayah. Ukara menika dados andharan saking ukara saderengipun, supados dados ukara ingkang jangkep kedahipun kados ukara ingkang wonten ing (23a), ananging senajan wonten peranganing ukara ingkang boten dipunsebutaken inggih menika jejer *kowe* ingkang sampun dipunsebutaken wonten ing ukara saderengipun, ananging tiyang ingkang guneman sampun saged nampa ukara menika lan mangertos.

9. Katrangan-Wasesa-Geganep (KWG)

Wonten ing ukara gothang jejer menika wonten jinising ukara tambahan. Salah satunggaling fungsi ukara ingkang wonten ing ukara tambahan inggih menika katrangan-wasesa-geganep (KWG). Data asiling panaliten dipunandharaken wonten ing ngandhap menika.

(24) “Klaten. **Teng mriki nunut pakdhe.** Nika pakdhe kula, dodol dhawet” Dakduduhke warung dhawet cedhak tambal ban. (1/17/DL.01)

Ukara (**Teng mriki nunut pakdhe.**) wonten ing data (24) menika kalebet ukara tambahan saking ukara saderengipun inggih menika (*Klaten.*). Ukara menika wonten fungsi Katrangan Panggonan, Wasesa lan geganep, boten wonten jejeripun saengga kalebet ukara gothang jejer. Saged dipunsebut ukara gothang jejer amargi wonten ing ukara jejeripun dipunicali lan saged dipunbuktekaken wonten ing ukara jangkepipun ing ngandhap menika.

(24a) Kula teng mriki nunut pakdhe.
J   KtPg   W   G

Ukara (24a) menika ukara jangkepipun saking ukara (**teng mriki nunut pakdhe.**) ingkang wonten ing data (24). **Kula** dados jejer, **teng mriki** dados Katrangan Panggonan, **nunut** dados wasesa, lan **pakdhe** dados Geganep. Ukara menika dados ukara jangkep kedahipun (*Kula teng mriki nunut pakdhe.*), ananging kula wonten ing ukara jangkep menika dipunicali amargi ananging boten wonten jejer kasebut ingkang caos pitakonan menika sampun mangertos menapa ingkang dipunkajengaken saking ukara gothang ingkang dipunaturaken.

2. Ukara Gothang Wasesa

Wonten ing data asiling panaliten ugi manggihaken wujuding ukara ingkang gothang wasesanipun. Ukara gothang wasesa menika ukara ingkang peranganipun wonten ingkang ical inggih menika wasesanipun. Wonten ing ukara gothang wasesa menika dipunpanggihaken ukara pakon, ukara pitakon. Ukara pakon lan pitakon lan fungsipun ukara menika badhe kaandharaken wonten ing ngandhap menika.

a. Ukara Pakon

Wonten ing wujuding ukara ingkang gothang wasesanipun menika ugi wonten ukara pakon. Sami kaliyan ukara pakon wonten ing ukara ingkang gothang jejeripun, ukara pakon wonten ing ukara ingkang gothang wasesanipun ugi badhe kaandharaken fungsi ukaranipun. Dene fungsi ukara ingkang dipunpanggihi inggih menika fungsi ukara jejer (J) lan jejer-katrangan (JK). Fungsi ukara pakon jejer wonten ing ukara ingkang gothang wasesanipu menika badhe kaandharaken wonten ing ngandhap menika.

1) Jejer (J)

Fungsi ukara pakon ingkang dipunpanggihi wonten ing rubrik cerkak kalawarti Djaka Lodang taun 2012 namung wonten satunggalinggih menika Jejer (J). Data asiling panaliten dipunandharaken wonten ing ngandhap menika.

- (25) Nyawang asrine taman terus digandheng cah ayu sapa wonge sing ora manut,” wangsulane mesem nakal karo mandeng mripat bening blalak-blalak nyengsemake.
“Hiih, Mas Bakda.” Lastri nyiwel lengene jaka bagus sing dadi pepujaning ati. (1/67/DL.05)

Ukara (**Hiiih, Mas Bakda.**) wonten ing data (25) menika kalebet ukara pakon amargi wonten ing ukara menika wonten maksud prentah. Ukara menika namung wonten fungsi J saengga kalebet ukara gothang wasesa. Saged dipunsebut ukara gothang wasesa amargi wonten peranganing ukara ingkang boten dipunsebutaken inggih menika wasesa, lan saged dipunbuktekaken wonten ing ukara jangkepipun ing ngandhap menika.

(25a) Mas Bakda aja mandeng kaya mangkono!
J W

Ukara (25a) menika ukara jangkepipun saking ukara **Hiiih, Mas Bakda** ingkang wonten ing data (25). **Mas Bakda** dados jejer, *aja mandeng kaya mangkono* dados wasesa, **hiiih** menika ngandharaken seruan. Saged kepanggih wasesanipun menika dipuntingali wonten ing ukara saderengipun ingkang ngandharaken bilih Mas Bakda menika mandeng Lastri kaliyan mesem nakal, saengga ukara gothang menika gadhah ancas prentah kangge Mas Bakda saking Lastri supados Mas Bakda boten mandeng kaliyan mesem nakal. Wasesa wonten ing ukara data (25) boten dipunsebutaken wasesanipun ananging ancas saking ukara saged dipunmangertosi kaliyan tiyang ingkang dipunajak guneman, wonten ing data menika ingkang guneman Lastri kaliyan Bakda. Mas Bakda mangertos menawi Lastri paring tandha menawi piyambakipun boten sekeca dipunpandeng.

2) Jejer-Katrangan (JK)

Saking wujud ukara gothang wasesa lan jinising ukara pakon menika wonten fungsi ukara jejer-katrangan (JK). Data asiling panaliten dipunandharaken wonten ing ngandhap menika.

(26) “**Ian, wis padhang, Nduk!** (1/33/DL.02)

Ukara (**Ian, wis padhang, Nduk!** wonten ing data (26) menika kalebet ukara pakon amargi wonten ing ukara menika wonten maksud prentah. Ukara menika namung wonten fungsi jejer lan katrangan saengga kalebet ukara gothang wasesa. Saged dipunsebut ukara gothang wasesa amargi wonten peranganing ukara ingkang boten dipunsebutaken inggih menika wasesa, lan saged dipunbuktekaken wonten ing ukara jangkepipun ing ngandhap menika.

(25a) Ian tangio, wis padhang, Nduk!
           J   W   K   sapaan

Ukara (26a) menika ukara jangkepipun saking ukara (**Ian, wis padhang, Nduk!**) ingkang wonten ing data (26). **Ian** dados jejer, **tangio** dados wasesa, **wis padhang** menika dados katrangan, **nduk** menika sapaan kangge lare estri. Saged kepanggih wasesanipun menika dipuntingali saking konteks ukara ingkang ngandharaken bilih wekdal sampun enjing lan Ian kedah wungu. Wasesa wonten ing ukara data (26) boten dipunsebutaken wasesanipun ananging ancas saking ukara saged dipunmangertosi kaliyan tiyang ingkang dipunajak guneman, wonten ing data menika simbok paring prentah dhateng Ian supados enggal-enggal wungu lan Ian ugi mangertos bilih piyambakipun kedah wungu kados ingkang dipunprentahaken simbokipun.

b. Ukara Pitakon

Ukara pitakon ugi wonten ing ukara gothang wasesa. Data ingkang dipunpanggihaken wonten ing ukara pitakon menika wonten kalih fungsi ukara

inggih menika jejer (J). Fungsi ukara menika salajengipun dipunandharaken wonten ing ngandhap menika.

1) Jejer (J)

Sawijining fungsi ukara saking ukara pitakon wonten ing ukara gothang wasesa inggih menika jejer (J). Dene data asiling panaliten badhe dipunandharaken wonten ing ngandhap menika.

- (27) “Wah, paru-parumu digubet naga!” ujure Mbak Pia sawise aku kandha apa kang tak rasakke.
 “**Naga?**” aku kaget, nanging bab-bab kaya ngene iki aku wis kerep mrangguli. (1/165/DL.11)
- (28) “Punapa mbak Fitri wonten.”
 “Wonten pak, ning taksih tilem,” wangsulane Bu Atun.
 “**Sinten Bu tamunipun?**” saka njero keprungu swarane Fitri. (1/27/DL.03)

Ukara (**naga?**) wonten ing data (28) menika kalebet ukara pitakon amargi wonten ing ukara menika wonten unsur kepengin mangertos saking tiyang ingkang takon. Ukara menika namung wonten fungsi J saengga kalebet ukara gothang wasesa. Saged dipunsebut ukara gothang wasesa amargi wonten peranganing ukara ingkang boten dipunsebutaken inggih menika wasesa, lan saged dipunbuktekaken wonten ing ukara jangkepipun ing ngandhap menika.

(27a) Naga sing nggubet paru-paruku?
           J   W   L

Ukara (27a) menika ukara jangkepipun saking ukara (**Naga?**) ingkang wonten ing data (27). *Naga* dados jejer, *sing nggubet* dados wasesa, lan *paru-paruku* dados lesan. Saged kepanggih wasesanipun menika dipuntingali wonten

ing ukara saderengipun *Wah, paru-parumu digubet naga!*. Kanthi ukara gothang pitakonan menika mujud amargi tiyang ingkang takon menika taksih boten pitados lan kepengin mangertos kenging menapa naga saged nggubet ana ing paru-paru piyambakipun. Senajan peranganing ukara pitakon menika namung wonten jejer lan wasesanipun boten dipunsebutaken malih ananging ingkang dipuntakoni (Mbak Pia) sampun mangertos bilih ingkang saweg dipuntakonaken menika naga utawi jejer ingkang nindakaken nggubet paru-paru. Ukara jangkepipun menika kedahipun kados ukara wonten ing (27a).

Ukara (**Sinten Bu tamunipun?**) wonten ing data (28) menika kalebet ukara pitakon amargi wonten tembung pitakon **sinten**. Ukara menika namung wonten fungsi J saengga kalebet ukara gothang wasesa. Saged dipunsebut ukara gothang wasesa amargi wonten peranganing ukara ingkang boten dipunsebutaken inggih menika wasesa, lan saged dipunbuktekaken wonten ing ukara jangkepipun ing ngandhap menika.

(28a) Sinten tamunipun sing teka?
           TbPit   J   W

Ukara (28a) menika ukara jangkepipun saking ukara (**Sinten Bu tamunipun?**) ingkang wonten ing data (28). **Sinten** menika tembung pitakon, **tamunipun** dados jejer, **sing teka** dados wasesa. Saged kepanggih wasesanipun menika dipuntingali wonten ing ukara saderengipun ingkang ngandharaken bilih tiyang ingkang guneman menika tiyang ingkang nembe teka mertamu lajeng madosi tiyang ingkang badhe dipunpanggihi, lajeng Fitri menika dereng mangertos lan tanglet kaliyan Ibunipun sinten tamu ingkang rawuh. Anggenipun

tanglet Fitri namung ngginakaken ukara boten ganep utawi ukara gothang (**Sinten Bu tamunipun?**), ananging Ibunipun menika sampun mangertos bilih ingkang nembe dipuntakonaken menika tamu ingkang nembe rawuh, ukara ganep kedahipun kados ukara ingkang wonten ing (28a).

3. Ukara Gothang Jejer lan Wasesa

Jumbuh kaliyan gegaran teori wonten ing data asiling panaliten sanesipun manggihaken ukara gothang jejer lan wasesa ugi manggihaken wujud ingkang ukara gothang jejer wasesa. Ukara gothang jejer wasesa menika ukara ingkang jejer lan wasesanipun ical utawi boten dipunsebutaken wonten ing ukara. Ukara gothang jejer lan wasesa menika wonten jinising ukara pakon, pitakon, wangsulan lan ukara tambahan ingkang salajengipun badhe kaandharaken wonten ing ngandhap menika.

a. Ukara Pakon

Wonten ing ukara gothang jejer lan wasesa menika manggihaken jinising ukara pakon. Dene data asiling panaliten badhe dipunandharaken wonten ing panaliten ngandhap menika.

(29) “**Aja nganti wengi-wengi, lho Pur!**” (1/127/DL.09)

Ukara gothang (**Aja nganti wengi-wengi, lho Pur!**) ingkang wonten ing data (29) menika kalebet jinising ukara pakon amargi wonten tembung **aja** ingkang nedahaken prentah saking simbok kangge Purwanti. Ukara menika saged dipunwastani ukara gothang jejer lan wasesa amargi jejer lan wasesanipun boten

wonten ing ukara utawi dipunicali. Salajengipun dipunandharaken wonten ing ukara jangkepipun ing ngandhap menika.

(29a) Kowe aja bali wengi-wengi, lho Pur!
           J   W   K   sapaan

Ukara wonten ing (29a) menika ukara jangkep saking ukara gothang (**Aja nganti wengi-wengi, lho Pur!**) wonten ing (29). *Kowe* dados jejer, *aja bali* dados wasesa, lan *wengi-wengi* dados katrangan wayah/wekdal, dene *lho Pur* menika sapaan kangge Purwanti. Saged kepanggih jejer lan wasesa menika amargi saking konteks ukara menika sampun nedahaken bilih jejeripun *kowe* (*Purwanti*) lan wasesanipun bali. Wonten ing ukara gothang menika ibu paring prentah datheng Purwanti supados anggenipun wangsul boten dalu-dalu. Senajan boten dipunsebutaken jejer lan wasesa Purwanti sampun mangertos bilih ukara menika dipuntujuaken kangge piyambakipun.

b. Ukara Pitakon

Wonten ing ukara gothang jejer lan wasesa menika manggihaken jinising ukara pitakon. Dene data asiling panaliten badhe dipunandharaken wonten ing panaliten ngandhap menika.

(30) “Nuwun, Mas. Sukur aku bisa kondangan nganggo klambi anyar,”
       aku kaget.
       “Nggone sapa maneh, Dhik?” ra sranta aku nunggu wangsulan saka
       bojoku. (1/98/DL.07)

Ukara gothang (**Nggone sapa maneh, Dhik?**) ingkang wonten ing data (30) menika kalebet jinising ukara pitakon amargi taksih wonten ingkang dereng

dipunmangertosi inggih menika babagan papan kondangan. Ukara menika saged dipunwastani ukara gothang jejer lan wasesa amargi jejer lan wasesanipun boten wonten ing ukara utawi dipunicali. Salajengipun dipunandharaken wonten ing ukara jangkepipun ing ngandhap menika.

(30a) Kowe arep kondangan nggone sapa maneh, Dhik?
           J   W   K   pitakon   sapaan

Ukara wonten ing (30a) menika ukara jangkep saking ukara gothang (**Nggone sapa maneh, Dhik?**) wonten ing (30). **Kowe** dados jejer, **arep kondangan** dados wasesa, lan **nggone** dados katrangan papan, dene **Dhik** menika sapaan kangge garwanipun. Saged kepanggih jejer lan wasesa dipuntingali saking ukara saderengipun ingkang sampun ngandharaken bab kondangan. Senajan boten dipunsebutaken jejer lan wasesa ananging pitakonan menika sampun saged dipunmangertosi bilih ingkang dados pitakonan menika bab papan kondangan.

c. Ukara Wangsulan

Wonten ing ukara gothang jejer lan wasesa menika manggihaken jinising ukara wangsulan. Dene data asiling panaliten badhe dipunandharaken wonten ing panaliten ngandhap menika.

(31) “Pak mbok bapak main kerumah kalau pas libur tidak ada praktek.
 “Lha mbak Fitri kose nyang endi? pitakonku.
“Dhateng Kanoman kilen Perumahan AURI Blok O, sakilen pom bensin wonten margi mengaler.” (1/23/DL.03)

Ukara (**Dhateng Kanoman kilen Perumahan AURI Blok O, sakilen pom bensin wonten margi mengaler.**) menika ukara gothang ingkang wonten

katrangan (K) lan lesan-lesan-lesan (LLL). Dene data asiling panaliten badhe dipunandharaken wonten ing panaliten ngandhap menika.

- (32) ...ora let suwe layangan kembarane mumbul ngigel meneh ing awang-awang. **Nganti makaping-kaping.**(1/71/DL.05)
 (33) Saiki Pak Sur wis pensiun. Kang go ngisi wektu lowong kejaba momong putu, wektune digunakake kanggo nggarap lemah pekarangan kang biyen ora kopen. Ditanduri sayur-sayuran. **Ana kacang usus, kara uceng lan bayem jebol.** (1/171/DL.13)

Ukara (**Nganti makaping-kaping.**) menika ukara gothang ingkang wonten ing data (32). Menika satunggaling katrangan ukuran amargi nedahakan petungan. Kalebet ukara gothang jejer lan wasesa menika amargi peranganing ukara namung wonten lesan kemawon, lan saged dipunbuktekaken wonten ing ukara jangkep ing ngandhap menika.

(32a) $\frac{\text{Layangane}}{\text{J}} \frac{\text{mumbul}}{\text{W}} \frac{\text{nganti makaping-kaping.}}{\text{KtUk}}$

Ukara (32a) menika ukara jangkepipun saking ukara (**nganti makaping-kaping.**) ingkang wonten ing data (32). *Layangane* dados jejer, *mumbul* dados wasesa lan *nganti makaping-kaping* dados katrangan ukuran. Saged kepanggih jejer lan wasesanipun menika dipuntingali wonten ing ukara saderengipun ingkang sampun dipunsebutaken jejer (Layangan) lan wasesanipun (mumbul). Peranganing ukara wonten ing ukara gothang data (32) menika boten dipunsebutaken jejer lan wasesa, ananging sampun saged dipunmangertosi bilih nganti makaping-kaping menika umbulipun layangan kados ukara jangkep ingkang wonten ing (32a).

Ukara (**Ana kacang usus, kara uceng lan bayem jebol.**) menika ukara gothang ingkang wonten ing data (33). Kalebet ukara gothang jejer an wasesa menika amargi peranganing ukara namung wonten lesan kemawon, lan saged dipunbuktekaken wonten ing ukara jangkep ing ngandhap menika.

(33a) Pak Sur nandur kacang usus, kara uceng, lan bayem jebol.
           J   W   L   L   TbPang   L

Ukara (33a) menika ukara jangkepipun saking ukara (**Ana kacang usus, kara uceng lan bayem jebol.**) ingkang wonten ing data (33). *Pak Sur* dados jejer, *nandur* dados wasesa lan *kacang usus, kara uceng lan bayem jebol* dados lesan kasartakaken tembung panggandheng *lan*. Saged kepanggih jejer lan wasesanipun menika dipuntingali wonten ing ukara saderengipun ingkang sampun ngandharaken jejer (Pak Sur) ingkang sampun pesiun lajeng ngisi kesibukan kacang usus, kara uceng lan bayem jebol. Wonten ing ukara gothang jejer lan wasesa ingkang wonten ing data (33) menika boten dipunsebutaken jejer lan wasesa ananging sampun saged dipunmangertosi bilih lesan menika ingkang kenging tumindak nandur (W) saking jejer (Pak Sur).

4. Ukara Gothang Tanpa Fungsi

Sanesipun manggihaken wujud ukara gothang jejer, wasesa, lan jejer wasesa, wonten ing panaliten menika ugi manggihaken data ingkang awujud ukara gothang tanpa fungsi. Ukara gothang tanpa fungsi menika ukara gothang ingkang boten wonten fungsi ukaranipun kados wonten ing wujud ukara gothang sanesipun ing nginggil. Wonten ing ukara gothang tanpa fungsi menika wonten

jinising ukara gothang inggih menika ukara pitakon, wangsulan, pangajak, , seruan lan tambahan. Lan salajengipun data asiling panaliten badhe dipunandharaken ing ngandhap menika.

- (34) Janjimu selangit bakal muktekake aku. **Nyatane?** Anggonmu dadi pemborong asile ora ngapiraa. (1/81/DL.06)
- (35) “Halah, marune blanja nggonku ora serik piye?” Yanti sansaya ngaco.
“Gak! wangsulanku anyel. “Mau arep menggok mreng, sing lanang digeret ngalih.(1/46/DL.02)
- (36) Ayo nggawe film dhewe wae mesthi luwih jos. **Ayo..!!!.** Aku banjur ngruket bojoku kanthi kenceng. (1/102/DL.07)
- (37) **“Hah!....,** saestu pak, ajeng matur Bapak kalih Ibu napa pak?, badan kula mrinding sedaya pak.” (1/29/DL.03)
- (38) “Mangga diunjuk pak, mumpung taksih panas, nyuwun sewu nggih menawi Bapak nengga dangu,” njur lungguh njejeri aku.
“Ya ora apa-apa.” wangsulanku cekak, aku njur kandha karo Fitri. (1/28/DL.03)

Ukara gothang (**Nyatane?**) wonten ing data 34 menika kalebet ukara pitakon amargi ukara menika nedahaken bab ingkang dereng dipunmangertosi utawi wonten bab ingkang dipuntakonaken. Ukara gothang menika boten wonten fungsi ukaranipun. Wujud ukara jangkep saking ukara gothang wonten ing data (34) kedahipun (*Nyatane, apa kowe bisa muktekake aku?*). Senajan ukara menika boten dipunaturaken wujud jangkepipun ananging tiyang ingkang guneman menika saget mangertosi menapa ingkang dipunkajengaken.

Ukara gothang (**Gak!**) wonten ing data (35) menika kalebet ukara pitakon amargi ukara wangsulan amargi ukara menika mangsuli pitakonan (“*Halah, marune blanja nggonku ora serik piye?*”). Ukara gothang menika boten wonten fungsi ukaranipun. Wujud ukara jangkep saking ukara gothang wonten ing data (35) kedahipun (*Aku gak serik!*). Ukara menika saged dipunmangertosi

maksudipun inggih menika mangsuli pitakonan wonten ing ukara saderengipun. Ingkang dipunkajengaken gak menika gak serik. Wonten ing ukara gothang menika boten dipunwangsulni kanthi jangkep amargi tiyang ingkang sami guneman sampun mangertos menapa ingkang dipunkajengaken.

Ukara gothang (**Ayo..!!**) wonten ing data (36) menika kalebet ukara pangajak. Ukara gothang menika boten wonten fungsi ukaranipun namung wonten tembung **ayo** ingkang nedahaken pangajak. Wujud ukara jangkep saking ukara gothang wonten ing data (36) kedahipun (*Ayo awake dhewe gawe film!*). Ukara menika saged dipunmangertosi maksudipun inggih menika arupi ajakan marang garwa kangge damel film piyambak kados ingkang sampun dipunandharaken wonten ing ukara (*Ayo nggawe film dhewe wae mesthi luwih jos.*). Senajan namung wonten tembung ayo ananging tiyang ingkang dipunajak menika sampun mangertos piyambakipun badhe dipunajak damel film.

Ukara gothang (**Hah!**) wonten ing data (37) menika kalebet ukara seruan utawi ukara ingkang wonten gayutanipun kaliyan ekspresi tiyang ingkang ngaturaken. Ukara gothang menika boten wonten fungsi ukaranipun namung wonten **hah** ingkang nedahaken ekspresi kaget. Senajan boten dipunaturaken kanthi wujud jangkepipun ananging saking ukara menika sampun saged dipunmangertosi bilih tiyang ingkang ngaturaken menika nembe kaget.

Ukara gothang (**Ya ora apa-apa**) wonten ing data (38) menika kalebet ukara tambahan amargi ukara menika nglajengaken malih ukara saderengipun. Ukara gothang menika boten wonten fungsi ukaranipun. Saged dipunwastani ukara gothang menika dipuntingali saking konteks ukara saderengipun inggih

menika wonten ing ukara (*“Mangga diunjuk pak, mumpung taksih panas, nyuwun sewu nggih menawi Bapak nengga dangu”*.). Paraga utama (aku) menika nedahaken bilih piyambakipun boten menapa-menapa nengga Fitri kanthi wekdal ingkang dangu.

BAB V

PANUTUP

A. Dudutan

Adhedhasar asiling panaliten saha pirembagan ingkang sampun katindakaken, saged kadudud bilih wonten ing salebeting *rubrik* cerkak kalawarti Djaka Lodang wedalan Juni-Agustus taun 2012 menika wonten wujud ukara gothang, jinis ukara gothang, lan fungsi ukara gothang. Dudutan ingkang dipunpendhet kados wonten ing ngandhap menika.

1. Wujud ukara gothang ingkang wonten ing *rubrik* cerkak kalawarti Djaka Lodang wedalan Juni-Agustus taun 2012 menika wonten tiga inggih menika ukara gothang jejer, ukara gothang wasesa, ukara gothang jejer wasesa lan ukara gothang tanpa fungsi.
2. Jinising ukara gothang ingkang wonten ing *rubrik* cerkak kalawarti Djaka Lodang wedalan Juni-Agustus taun 2012 menika menawi wonten ing ukara gothang jejer wonten jinising ukara pakon, ukara pitakon, ukara wangsulan, lan ukara tambahan. Wonten ing ukara gothang wasesa wonten jinising ukara pakon lan ukara pitakon. Salajengipun onten ing ukara gothang jejer lan wasesa menika wonten jinising ukara pakon, ukara pitakon, ukara wangsulan, lan ukara tambahan. Dene wonten ing ukara gothang tanpa fungsi menika wonten jinising ukara pitakon, ukara wangsulan, ukara pangajak, ukara seruan, lan ukara tamabahan.
3. Fungsi ukara gothang ingkang wonten ing *rubrik* cerkak kalawarti Djaka Lodang wedalan Juni-Agustus taun 2012 menika kathah. Wonten ing wujud

ukara gothang jejeripun menika wonten jinising ukara gothang inggih menika
 ukara pakon, fungsipun ukara ingkang dipunpanggihi inggih menika wasesa
 (W), wasesa-lesan (WL), wasesa-katrangan (WK), wonten ing ukara pitakon
 fungsipun ukara inggih menika wasesa (W), wasesa-wasesa (WW), wasesa-
 geganep (WG), wasesa-lesan (WL), wasesa-katrangan (W-K), wasesa-lesan-
 geganep (W-L-G), katrangan-wasesa-katrangan-wasesa-wasesa
 (KWK/W/W), wonten ing ukara wangsulan fungsipun ukara inggih menika
 wasesa (W), wasesa-wasesa (WW), wasesa-geganep (WG), wasesa-katrangan
 (W-K), wasesa-geganep-wasesa-wasesa, wonten ing ukara tambahan
 fungsipun ukara inggih menika wasesa (W), wasesa-lesan (WL), wasesa-
 geganep (WG), wasesa-katrangan (WK), katrangan-wasesa (KW), wasesa-
 wasesa-katrangan (WWK), wasesa-lesan-geganep (WLG), katrangan-wasesa-
 wasesa (KWW), katrangan-wasesa-geganep (KWG). Fungsi ukara wonten
 ing wujud ukara gothang wasesa inggih menika ukara pakon fungsipun
 ukara jejer (J), jejer-katrangan (JK), ukara pitakon fungsipun ukara jejer (J).
 Salajengipun fungsi ukara wonten ing wujud ukara ingkang gothang jejer lan
 wasesanipun inggih menika ukara pakon, ukara pitakon, ukara wangsulan
 fungsi ukaranipun inggih menika katrangan (K), lan wonten ing ukara
 tambahan fungsi ukaranipun woten katrangan (K), lesan-lesan-lesan (LLL),
 katrangan-geganep (KG). Ingkang pungkasan inggih menika wujud ukara
 gothang ingkang tanpa fungsi, wonten ukara pitakon, wangsulan, pangajak,
 seruan, lan tamabahan. Kados namanipun wonten ing ukara gothang tanpa
 fungsi menika boten gadhah fungsi ukara.

B. Implikasi

Panaliten menika ngrembag bab ukara gothang wonten ing *rubrik* cerkak kalawarti Djaka Lodang taun 2012. Awit saking menika, *implikasi* saking panaliten dipunandharaken wonten ing ngandhap menika.

1. Panaliten menika saged suka *kontribusi* kangge paraga pendidikan, arupi *bahan ajar* wonten ing pamulangan basa Jawa, mliginipun pamulangan ngengingi ukara gothang.
2. Panaliten menika ugi saged dipunginakaken kangge *referensi* panaliten salajengipun, ngengingi ukara gothang utawi panaliten enggal babagan jinis-jinis ukara sanesipun wonten ing basa Jawi.

C. Pamrayogi

Adhedhasar dudutan saha *implikasi* ingkang sampun dipunandharaken, panaliti saged paring pamrayogi. Panaliten ingkang dipuntliti menika dereng langkung *spesifik* babagan ukara gothang. Awit saking menika, panaliti ingkang badhe nglajengaken panaliten menika, saged nliti mliginipun satunggal wujud ukara gothang kemawon, saengga asiling panaliten saged langkung *spesifik* saha langkung *mendalam* malih.

KAPUSTAKAN

- Alisjahbana, S. Takdir. 1981. *Tata Bahasa Baru Bahasa Indonesia Jilid I*. Jakarta: Dian Rakyat
- Alwi, Hasan dkk. 1998. *Tata Bahasa Baku Bahasa Indonesia Edisi Ketiga*. Jakarta: Balai Bahasa
- Antunsohono. 1953. *Paramasastra Djawa*. Yogyakarta: Hieng Hoo Sing
- Chaer, Abdul. 1994. *Linguistik Umum*. Jakarta: PT Rineka Cipta
- Depdiknas. 2008. *Kamus Besar Bahasa Indonesia Edisi Keempat*. Jakarta: Gramedia Pustaka Utama
- Fokker, A.A. 1978. *Pengantar Sintaksis Indonesia*. (dipunterjemahkan dening Djonhar). Jakarta: Pradnya Paramita
- Kridalaksana, Harimurti. 2001. *Kamus Linguistik Edisi 4*. Jakarta: PT Gramedia Pustaka Utama
- Keraf, Gorys. 1984. *Tata Bahasa Indonesia*. Ende: Penerbit Nusa Indah
- Moeliono, Anton M dan Soenjono Dardjowidjojo. 1988. *Tata Bahasa Baku Bahasa Indonesia*. Jakarta: Balai Pustaka
- Nurhayati, Endang dan Siti Mulyani. 2006. *Linguistik Bahasa Jawa*. Yogyakarta. Bagaskara
- Ramlan, M. 1987. *Sintaksis*. Yogyakarta: CV. Karyono
- Razak, Abdul. 1985. *Kalimat Efektif: Struktur, Gaya, dan Variasi*. Jakarta: PT Gramedia Pustaka Utama
- Sasangka. 1989. *Paramasastra Jawa Gagrag Anyar*. Surabaya: PT Citra Jaya Murti
- Sukoco, Gatot Yuli. 1995. *Kalimat Elips Dalam Bahasa Jawa*. Skripsi S1. Yogyakarta: Ilmu Sastra Daerah, Fakultas Sastra UGM
- Sudaryanto. 1998. *Tata Bahasa Jawa Baku Bahasa Jawa*. Yogyakarta: Duta Wacana University Press
- Tarigan. 1985. *Pengajaran Sintaksis*. Bandung: Angkasa

- Verhaar, J.W.M. 1981. *Pengantar Linguistik Jilid I*. Yogyakarta: Gadjah Mada University Press
- Wedhawati, dkk. 2001. *Tata Bahasa Jawa Mutakhir*. Jakarta: Depdiknas
- Wibawa, Sutrisna. 1998. *Sintaksis Bahasa Jawa*. Yogyakarta: IKIP Yogyakarta
- Winasih, Risma. 2012. *Kalimat Interogatif Pada Rubrik Cerita Cekak Majalah Djaka Lodang Tahun 2011*. Skripsi S1. Yogyakarta: Program Studi Pendidikan Bahasa Jawa, FBS UNY

LAMPIRAN

Lampiran 1: Analisis Ukara Gothang wonten Rubrik Cerita Cekak Kalawarti Djaka Lodang Taun 2012

NO.	Ukara Gothang	Wujud Ukara Gothang				Jinising Ukara Gothang						Fungsi Ukara Gothang	Katrangan
		GJ	GW	GJ W	TF	Pak	Pit	Wang	Pang	Ser	Tam		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	Dakdelokke langit. Mendhung. (DL.01.2/6/2012)											W	Mendhung. (ganepe: Langite mendhung) <u>Langite mendhung.</u> J W
2	Dakdelokke langit. Mendhung. Persis kaya atiku. (DL.01.2/6/2012)											K	Persis kaya atiku. (ganepe: Langite mendhung persis kaya atiku.) Persis kaya atiku menika katrangan kaanan. <u>Langite mendhung</u> J W <u>persis kaya atiku.</u> K
3	“Ora kacek le, yen disekolahke dhuwur-dhuwur ning kowe mung dadi bakul dhawet,” ujare pakdheku wingi. Sajake nyindhir aku. (DL.01.2/6/2012)											W-L	Sajake nyindhir aku.(ganepe: pakdhe sajake nyindhir aku.) <u>Pakdhe sajake nyindhir</u> J W <u>aku.</u> L
4	“Gadhah rek boten Mas?” pitakone dheweke.											J	Aku? (ganepe: aku duwe korek apa ora?)

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
	“ Aku? ” wangsulanku, bingung. (DL.01.2/6/2012)												<u>Aku duwe korek</u> J W G <u>apa ora?</u> Pitakon
5	“ Lagi golek gawean ya Mas? ” pitakone dheweke, klepas-klepus ngetokke keluk. (DL.01.2/6/2012)											W-G	Lagi golek gawean ya Mas? (ganepe: Kowe lagi golek gawean ya Mas?) <u>Kowe lagi golek</u> J W <u>gawean ya Mas?</u> G Sapaan
6	“ Nggih, Mas, eh Mbak ”. Dhuh bingung aku. (DL.01.2/6/2012)											Tanpa fungsi	Nggih , Mas, eh Mbak (ganepe: ukara menika ngandharaken bilih “Aku” wonten ing cerkak menika leres lagi golek gawean) Mas, eh Mbak menika sapaan, tegesipun saking sapaan menika penutur bingung badhe nyeluk Mas menapa Mbak.
7	Hehe. Nggih. Nembe pados lowongan. (DL.01.2/6/2012)											Tanpa fungsi	Hehe. (hehe menika ngandharaken seruan bilih penutur menika nyarujuki menapa ingkang dados

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
													pitakonan saking mitra tuturipun.)
8	Hehe. Nggih . Nembe pados lowongan. (DL.01.2/6/2012)											Tanpa fungsi	Nggih (ganepe: ukara nggih menika wangsulan saking pitakonan ”Lagi golek gawean ya Mas?”, lan ukara menika ngandharaken bilih ”Aku” ing cerkak menika nembe pados lowongan.
9	Hehe. Nggih. Nembe pados lowongan . (DL.01.2/6/2012)											W-G	Nembe pados lowongan. (ganepe: Kula nembe pados lowongan.) <u>Kula nembe pados</u> J W <u>lowongan.</u> G
10	“ Pados berita menapa Mas? ”, pitakone. (DL.01.2/6/2012)											W-G	Pados berita menapa Mas? (ganepe: Panjenengan pados berita menapa Mas?) <u>Panjenengan pados</u> J W <u>berita menapa Mas?</u> G pitakon Sapaan

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
11	Ah, pengamen. Sajake gampang dadi pengamen. Mung urun awak. (DL.01.2/6/2012)											W-G	Mung urun awak. (ganepe: Pengamen kuwi makaryane mung urun awak) <u>Pengamen kuwi</u> J <u>makaryane / mung urun</u> W W <u>awak.</u> G
12	“Matur nuwun Om, mugi tambah bagus, rejekine lancar nggih,” ujare mbak-mbak kuwi karo nampa dhuwit sewunan sing dilungke supir mobil <i>silver</i> . Mripate dikedhep-kedhepke. Kemayu banget! (DL.01.2/6/2012)											W	Kemayu banget! (ganepe: Mbak-mbak kuwi kemayu banget!) <u>Mbak-mbak kuwi</u> J <u>kemayu banget!</u> W
13	“ Pengen kerja apa? ” (DL.01.2/6/2012)											W	Pengen kerja apa? (ganepe: Kowe pengen kerja apa?) <u>Kowe pengen kerja</u> J W <u>apa?</u> Pitakon

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
14	Dheweke banjur nyopot rambute, kukur-kukur. Oalah, nganggo wig to. Dakkira asli. (DL.01.2/6/2012)											W-L	Oalah, nganggo wig to. (ganepe: Oalah, wong kuwi nganggo wig to) <u>Oalah, wong kuwi</u> Seruan J <u>nganggo wig to.</u> W L Seruan Oalah lan to menika seruan ngandharaken bilih wong kui leres ngagem wig.
15	“Lha sampeyan niku pripun, arep kerja apa malah bingung,” ujure dheweke. “Apa pengen kerja kaya aku?” dheweke banjur ngguyu. Aku mung mesam-mesem wae. Ora sudi! (DL.01.2.6.2012)											W	Ora sudi! (ganepe: Aku ora sudi!) <u>Aku ora sudi!</u> J W Ukara menika ngandharaken bilih penutur mboten sudi dados pengamen.
16	“Sampeyan wong endi?” pitakone dheweke. Rokoke dinggo dolanan. “ Klaten. Teng mriki nunut pakdhe. (DL.01.2.6.2012)											W	Klaten. (ganepe: aku wong Klaten.) <u>aku wong Klaten.</u> J W

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
17	“Klaten. Teng mriki nunut pakdhe. Nika pakdhe kula, dodol dhawet” Dakduduhke warung dhawet cedhak tambal ban. (DL.01.2.6.2012)											K-W-G	Teng mriki nunut pakdhe. (Ganepe: Kula teng mriki nunut pakdhe.) <u>Kula teng mriki nunut</u> J K W <u>Pakdhe.</u> G
18	“Lha kowe wes nglamar nang endi wae?” “ Durung mas. ” (DL.01.2.6.2012)											W	Durung mas. (ganepe: Aku durung nglamar.) <u>Aku durung nglamar.</u> J W
19	“Durung mas. Ijik bingung arep nglamar nandi. Wong lagi wae lulus. Judheg aku. (DL.01.2.6.2012)											W-W-K	Ijik bingung arep nglamar nandi. (ganepe: Aku bingung arep nglamar kerja nandi.) <u>Aku bingung /</u> J W <u>arep nglamar nandi.</u> W K
20	Aku ndelokke dheweke. Sanajan awit mau mesam-mesem, mripate kaya omah suwung. Kosong. (DL.01.2.6.2012)											W	Kosong. (ganepe : Mripate kosong. <u>Mripate kosong.</u> J W Ngandharake bilih mripate pengamen

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
													kosong kaya omah suwung.)
21	<p>“Jal deloken bangjo kuwi.” Dheweke nduduhi bangjo sing ngadeg ana ing tengah-tengah prapatan. “Bar kuning mesthi abang, banjur ijo.”</p> <p>Aku mung meneng wae. Maksude? (DL.01.2.6.2012)</p>											J	<p>Maksude? (ganepe: Maksude urupe bangjo apa?)</p>
22	<p>Dheweke mesem karo aku. “Awakmu kuwi wong apik, yen bisa ya nang dalan apik wae. Aja milih dalan ala!” (DL.01.2.6.2012)</p>											W-L	<p>Aja milih dalan ala. (ganepe: Wong apik kuwi aja milih dalan ala.)</p> <p><u>Wong apik kuwi</u> J <u>aja milih dalan ala!</u> W L</p>
23	<p>“Pak mbok bapak main kerumah kalau pas libur tidak ada praktek.</p> <p>“Lha mbak Fitri kose nyang endi? pitakonku.</p> <p>“Dhateng Kanoman kilen Perumahan AURI Blok O, sakilen</p>											K	<p>Dhateng Kanoman kilen Perumahan AURI Blok O, sakilen pom bensin wonten margi mengaler. (ganepe: Kula ngekos ing Kanoman kilen Perumahan AURI Blok</p>

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
	pom bensin wonten margi mengaler.” (DL.03.16.6.2012)												O, sakilen pom bensin wonten margi mengaler.) <u>Kula ngekos</u> J W <u>ing Kanoman kilen</u> <u>Perumahan AURI Blok</u> <u>O, sakilen pom bensin wonten margi mengaler.</u> K
24	“Dhateng Kanoman kilen Perumahan AURI Blok O, sakilen pom bensin wonten margi mengaler.” “Yah, kapan-kapan lah.” (DL.03.16.6.2012)											K	Yah, kapan-kapan. (ganepe: Kapan-kapan aku mara. Ukara menika nedahaken bilih bapak saguh mara ana ing kose Fitri.) <u>Kapan-kapan lah aku</u> K J <u>mara.</u> W
25	“Ya ben, jeneb Bapak nganyelke, kula tengga lho pak Setu sonten, napa Minggu injing.” “Ya insya Allah Minggu esuk.” (DL.03.16.6.2012)											K	Ya insya Allah minggu esuk. (ganepe: Ya insya Allah Minggu esuk aku mara.) <u>Ya insya Allah</u> <u>Minggu esuk</u> K

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
													<u>aku mara.</u> J W
26	“Punapa mbak Fitri wonten?” “ Wonten pak, ning taksih tilem, ” wangsulane Bu Atun. (DL.03.16.6.2012)											W-W	Wonten pak, ning taksih tilem. (ganepe: Fitri wonten, ning taksih tilem.) <u>Fitri wonten Pak,</u> J W Sapaan <u>ning</u> panggandheng <u>taksih tilem.</u> W
27	“Punapa mbak Fitri wonten.” “Wonten pak, ning taksih tilem,” wangsulane Bu Atun. “ Sinten Bu tamunipun? ” saka njero keprungu swarane Fitri. (DL.03.16.6.2012)											J	Sinten Bu tamunipun? (ganepe: Sinten Bu tamunipun kang mara?) <u>Sinten Bu</u> pitakon sapaan <u>tamunipun kang mara?</u> J W
28	“Mangga diunjuk pak, mumpung taksih panas, nyuwun sewu nggih menawi Bapak nengga dangu,” njur lungguh njejeri aku. “ Ya ora apa-apa. ”											Tanpa fungsi	Ya ora apa-apa. (ganepe: Ya ora apa-apa aku nunggu suwe.) Ukara menika ngandharaken bilih gurune Fitri boten menapa-menapa

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
	wangsulanku cekak, aku njur kandha karo Fitri. (DL.03.16.6.2012)												senajan nengga Fitri dangu.
29	“ Hah! ....., saestu pak, ajeng matur Bapak kalih Ibu napa pak?, badan kula mrinding sedaya pak.” (DL.03.16.6.2012)											Tanpa fungsi	Hah! (ganepe: ukara menika nedahaken bilih Fitri kaget.)
30	“Yoh aku arep matur Ibu lan Bapakmu.” “Hah.....!! saestu pak? ” “Tenan ora ngapusi aku?” (DL.03.16.6.2012)											W	Saestu pak? (ganepe: menapa bapak saestu arep matur Ibu lan Bapakku?) <u>Menapa Bapak</u> Pitakon J <u>saestu arep matur</u> W <u>Ibu lan Bapakku?</u> L
31	“Yoh aku arep matur Ibu lan Bapakmu.” “Hah.....!! saestu pak?” “ Tenan ora ngapusi aku? ” (DL.03.16.6.2012)											W-L	Tenan ora ngapusi aku? (ganepe: Bapak tenan ora ngapusi aku?) <u>Bapak</u> J <u>tenan ora ngapusi aku?</u> W L

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
32	“Ibu, Bapak Fitri badhe matur pak.” “Arep matur apa?” pitakone Ibune. (DL.03.16.6.2012)											W	Arep matur apa? (ganepe: Kowe arep matur apa?) <u>Kowe arep matur</u> J W apa? Pitakon
33	“Ian, wis padhang, Nduk!” (DL.02.9.6.2012)											J-K	Ian, wis padhang Nduk! (ganepe: Ian, kowe kudu tangi wis padhang, Nduk!) <u>Ian,</u> sapaan <u>kowe kudu tangi</u> J W <u>wis padhang, Nduk!</u> K sapaan
34	“Ian, wis padhang, Nduk! Sekolah! ” (DL.02.9.6.2012)											W	Sekolah! (ganepe: kowe kudu sekolah!) <u>Kowe kudu sekolah!</u> J W
35	“Buk, aku engko diajak Dena nekani ulang tahune Rini. Mulihku rada telat ya,” pamite lan sabubare adus. “Apa ra muleh dhisik?” “Nggak Buk.”											W-K	Apa ra muleh dhisik? (ganepe: Apa kowe ora muleh dhisik?) <u>Apa kowe ora muleh</u> Pitakon J W <u>dhisik?</u> K

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
	“Ya. Ning yen nganggo sragam aja kluyuran, kena garukan satpol, kapok kowe.” (DL.02.9.6.2012)												
36	“Buk, aku engko diajak Dena nekani ulang tahune Rini. Mulihku rada telat ya,” pamite lan sabubare adus. “Apa ra muleh dhisik?” “Nggak Buk.” “Ya. Ning yen nganggo sragam aja kluyuran, kena garukan satpol, kapok kowe.” (DL.02.9.6.2012)											Tanpa fungsi	Nggak Buk. (ganepe: ukara menika ngandharaken bilih Ian ora langsung muleh sabubare sekolah.)
37	“Buk, aku engko diajak Dena nekani ulang tahune Rini. Mulihku rada telat ya,” pamite lan sabubare adus. “Apa ra muleh dhisik?” “Nggak Buk.” “Ya. Ning yen nganggo sragam aja kluyuran, kena garukan satpol, kapok kowe.” (DL.02.9.6.2012)												Ya. (ganepe: Ya, kowe oleh ora muleh dhisik.)

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
38	“Ya. Ning yen nganggo sragam aja kluyuran, kena garukan satpol, kapok kowe.” “Ora, ora!” (DL.02.9.6.2012)											Tanpa fungsi	Ora, ora! (ganepe: aku ora ngluyur!) ukara menika ngandharaken bilih Ian ora bakal ngluyur.
39	Omah wis dakkunceni. Dak tliti kabeh wis kancingan. (DL.02.9.6.2012)											W-G	Dak tliti kabeh wis kancingan. (ganepe: lawang dak tliti kabeh wis kancingan.) <u>Lawang dak tliti</u> J W <u>kabeh wis kancingan.</u> G
40	Mung dheweke sing mudhun saka motore. Ngampiri aku. (DL.02.9.6.2012)											W-L	Ngampiri aku. (ganepe: Dheweke ngampiri aku.) <u>Dheweke ngampiri aku.</u> J W L
41	“Kena apa motore, Mbak?” pitakone sinambi mbukak helme.(DL.02.9.6.2012)											J	Kena apa motore, Mbak? (ganepe: Kena apa motore dituntun, Mbak?) <u>Kena apa motore</u> Pitakon J <u>dituntun, Mbak?</u> W sapaan.

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
42	Kringet dakseka nganggo epek-epek. Bener. (DL.02.9.6.2012)											Tanpa fungsi	Bener. (ganepe: bener, kringetku ndlewer.) ukara menika ukara tambahan saking ukara sakderengipun ingkang ngandharaken bilih leres kringetipun ndlewer.
43	“Ditukokake kene, lo Buk!” swara lanang sumlempit swara ramene pasar. “His, aja kono!” (DL.02.9.6.2012)											W-K	Ditukokake kene, lo Buk! (ganepe: Sandhangane ditukokake kene, lo Buk!) <u>Sandhangane</u> J <u>ditukokake kene,</u> W K <u>lo Buk!</u> sapaan
44	“Ditukokake kene, lo Buk!” swara lanang sumlempit swara ramene pasar. “His, aja tuku kono!” (DL.02.9.6.2012)											W-K	His, aja kono! (ganepe: His, kowe aja tuku kono!) <u>His,</u> Larangan <u>kowe aja tuku kono!</u> J W K His menika kalebet ukara ingkang nedahaken larangan.

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
45	<p>“Aja takon aku, Yan. Mau adu arep wonge ora kotakoni dhewe!”. (DL.02.9.6.2012)</p>											W-G	<p>Aja takon aku, Yan. (ganepe: Kowe aja takon aku, Yan!) <u>Kowe</u> <u>aja</u> <u>takon</u> <u>aku</u>, J W G <u>Yan!</u> sapaan</p>
46	<p>“Halah, marune blanja nggonku ora serik piye?” Yanti sansaya ngaco. “Gak!” wangsulanku anyel. “Mau arep menggok mreng, sing lanang digeret ngalih. (DL.02.9.6.2012)</p>											Tanpa fungsi	<p>Gak! (ganepe: aku gak serik.) ukara menika wangsulan saking ukara pitakon saderengipun ingkang nedahaken bilih boten serik kaliyan Yanti ingkang diblanjani marune.</p>
47	<p>“Kudune awakmu ya nglumohi yen wis padha dene ora duwe Pak Madi.” “Ra isa!” (DL.02.9.6.2012)</p>											Tanpa fungsi	<p>Ra isa! (ganepe: aku ra isa nglumohi.)</p>
48	<p>“Buuuk!” swara jerit ngagetake pangangenku sing (DL.02.9.6.2012)</p>											Tanpa fungsi	<p>Buuuk! (ganepe: si Ian njerit nyeluk ibune.)</p>
49	<p>“Buk, nalika aku melu nekani ulang tahune Rini. Kanca-kanca padha moyoki yen Rini</p>											W-G	<p>Adhi tunggal bapak. (ganepe: Rini kuwi adhiku tunggal bapak.)</p>

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
	kuwi adhiku. Adhi tunggal bapak. (DL.02.9.6.2012)												<u>Rini kuwi adhiku</u> J W <u>tunggal bapak.</u> G
50	Dene Ian dakajab bisa duwe pangrasa sing jembar, supaya ngadhepi sakabehing kahanan ora dilangga saanane. Dilelimbang kanthi ruruh. (DL.02.9.6.2012)											W-K	Dilelimbang kanthi ruruh. (ganepe: Sakabehing kaanan dilelimbang kanthi ruruh.) <u>Sakabehing kaanan</u> J <u>dilelimbang</u> W <u>kanthi ruruh.</u> KtCr
51	... nglara atiku dhewe. Malah dadi sesuker sing ora ilang sadawane jaman. “Ora! Ora! Ibu kesabaren, (DL.02.9.6.2012)											Tanpa fungsi	Ora! Ora! (ganepe: Ibu ora kudu sabar terus.) Ukara menika ukara tambahan saking ukara saederengipun ingkang ngandharaken bilih Ibu menika boten kedah sabar terus.
52	... iki lho larange wong mancing. Ora kena dikerta aji nganggo dhuwit. (DL.04.23.6.2012)											W-K	Ora kena dikerta aji nganggo dhuwit. (ganepe: wong mancing kuwi ora kena dikerta aji nganggo dhuwit.)

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
													<u>Wong mancing kuwi</u> J <u>ora kena dikerta aji</u> W <u>nganggo dhuwit.</u> KtCr
53	... iki lho larange wong mancing. Ora kena dikerta aji nganggo dhuwit. Pokoke seneng. (DL.04.23.6.2012)											W	Pokoke seneng. (ganepe: Wong mancing kuwi pokoke seneng.) <u>Wong mancing kuwi</u> J <u>pokoke seneng.</u> W
54	Cekake aku salin salaga dadi Jaka Tarub dadakan. Ya. Sesawangan ing ngarepku kana iku ana belik pinggir kali sing dakpancingi iki. (DL.04.23.6.2012)											Tanpa fungsi	Ya. (ganepe: Ya, aku dadi Jaka Tarub.) Ukara menika ngandharaken bilih penutur badhe dados Jaka Tarub kados wonten ing ukara saderengipun.
55	Bareng awakku dakputer nuju arahe swara mau, aku klicutan. Isin rumangsa salah. (DL.04.23.6.2012)											W-G	Isin rumangsa salah. (Ganepe: Aku isin rumangsa salah.) <u>Aku isin</u> J W <u>rumangsa salah.</u> G

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
56	Bareng awakku dakputer nuju arahe swara mau, aku klicutan. Isin rumangsa salah. “Wis kasil nyolong klambine Nawang Wulan pa?” panggodhane Kang Yadi sajak ngerti pakulinanku ana kene. (DL.04.23.6.2012)											W-L-G	Wis kasil nyolong klambine Nawang Wulan pa? (ganepe: Kowe wis kasil nyolong klambine Nawang Wulan pa?) <u>Kowe wis kasil nyolong</u> J W <u>klambine</u> L <u>Nawang Wulan pa?</u> G pitakon
57	“Apa Kang Yadi ngerti widadari sing lagi umbah-ubah ana belik kae?” “Umbah-ubah pa adus?” (DL.04.23.6.2012)											W-W	Umbah-ubah pa adus? (ganepe:Widadari lagi umbah-ubah pa adus?) <u>Widadari</u> J <u>lagi umbah-ubah /</u> W <u>pa adus?</u> pitakon W
58	“Ana Semarang nyambut gawe ana perusahaan apa isih sekolah apa dadi apa Kang?” daya-daya Kang Yadi daktakoni kepengin mangerteni											K-W-K-W-W	Ana Semarang nyambut gawe ana perusahaan apa isih sekolah apa dadi apa Kang? (ganepe: Putrane Pak Lurah ana Semarang nyambut gawe ana

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
	bisane ora sabandhing karo aku. (DL.04.23.6.2012)												perusahaan apa isih sekolah apa dadi apa Kang?) <u>Putrane Pak Lurah</u> J ana Semarang K <u>nyambut gawe</u> W ana perusahaan K apa <u>isih sekolah</u> pit W apa <u>dadi apa Kang?</u> pit W pit sapaan
59	Kang Yadi mung mlenggeh, mesem rada aneh. Cethane ngece aku. (DL.04.23.6.2012)											W-L	Cethane ngece aku. (ganepe: Kang Yadi cetha ngece aku.) <u>Kang Yadi cetha ngece</u> J W <u>aku.</u> L
60	“Dheweke kuwi dadi Pulisi” anteb swarane Kang Yadi ngantem titiring jantungku. Lemes tanpa teges. (DL.04.23.6.2012)											W-G	Lemes tanpa teges. (ganepe: Awakku lemes tanpa teges.) <u>Awakku lemes</u> J W <u>tanpa teges.</u> G

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
61	<p>“Dheweke kuwi dadi Pulisi” anteb swarane Kang Yadi nganem titiring jantungku. Lemes tanpa teges.</p> <p>Nglumpruk lan nglemprak ana suketan.</p> <p>(DL.04.23.6.2012)</p>												<p>Nglumpruk lan nglemprak ana suketan. (ganepe: Awakku nglumpruk lan nglemprak ana suketan.)</p>
62	<p>Swara gumontang saka corong-corong mesjid ing kadohan. Dudu swara adan luhur. Nanging wara-wara anane pawarta layon.</p> <p>(DL.04.23.6.2012)</p>											W-G	<p>Dudu swara adan luhur. (ganepe: Swara mau dudu swara adan luhur.)</p> <p><u>Swara mau dudu swara</u></p> <p style="text-align: center;">J W</p> <p><u>adan luhur.</u></p> <p style="text-align: center;">G</p>
63	<p>“Mas, ayo ta mas tindak-tindak mirsani sesawangan endah kana-kana kae,” karo nggandheng tangan kiwake.</p> <p>“Iya ayo Las!</p> <p>Nyawang asrine taman terus digandheng cah ayu sapa wonge sing ora manut,”</p> <p>(DL.05.30.6.2012)</p>											Tanpa fungsi	<p>Iya ayo Las! (ganepe: Bakda ngajak lunga Lastri!)Ukara menika ngandharaken bilih Bakda ngajak lunga Lastri.</p>

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
64	Nyawang asrine taman terus digandheng cah ayu sapa wonge sing ora manut,” wangsulane mesem nakal karo mandeng mripat bening blalak-blalak nyengsemake. “Hiiih, Mas Bakda!” Latri nyiwel lengene jaka bagus sing dadi pepujaning ati. (DL.05.30.6.2012)											J	Hiiih, Mas Bakda! (ganepe: Hiiih, Mas Bakda aja mandeng kaya mangkono!) <u>Hiiih, Mas Bakda</u> seruan J <u>aja mandeng</u> W <u>kaya mangkono!</u> K Seruan Hiiih menika ngandharaken bilih Latri anyel kaliyan Bakda lan akon supaya ora mandeng dheweke.
65	Banget kesenengen olehe disikep nganti mak gregah nglilir. Jebul mung ngimpi. (DL.05.30.6.2012)											W	Jebul mung ngimpi. (ganepe: Bakda mung ngimpi.) <u>Bakda mung ngimpi.</u> J W
66	“Matur nuwun ya Mas, ngrepoti.” (DL.05.30.6.2012)											W	Matur nuwun ya Mas, ngrepoti. (ganepe: Sulastri ngaturaken matur nuwun amargi sampun ngrepoti Mas Bakda.) <u>Matur nuwun ya Mas,</u> Ungkapan

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
													<p><u>Sulastr</u> <u>ngreputi</u> J W <u>Mas Bakda.</u> L</p> <p>Matur nuwun menika kalebet seruan amargi menika ungkapan saking penutur dhateng mitra tuturipun.</p>
67	<p>Payah! Sing payah iku dudu pawiyatan luhure. Sing payah ya Bakda iku. Wong Mahasiswa cerdhas kok ora tau kasil nulis surat cinta nganti rampung. (DL.05.30.6.2012)</p>											W	<p>Payah! (ganepe: Bakda payah!) <u>Bakda payah!</u> J W</p>
68	<p>Durung nganti dadi wis diremet, ukarane kurang sreg. Kurang pedhe ayake? (DL.05.30.6.2012)</p>											W-K	<p>Kurang pedhe ayake? (Bakda kurang pedhe ayake?) <u>Bakda kurang pedhe</u> J W <u>ayake?</u> K</p>
69	<p>Kuliahe bisa rampung. Langsung nampa jabatan lan pangkat.</p>											W-L	<p>Langsung nampa jabatan lan pangkat. (ganepe: Lastri</p>

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
	(DL.05.30.6.2012)												langsung nampa jabatan lan pangkat.) <u>Lastri langsung nampa</u> J W <u>jabatan lan</u> L panggandheng pangkat. L
70	Saiki wis yuswa. Tetep isih seneng ngulungake layangan, sangu gulungan benang pirang-pirang tanpa gelasane, sangu layangan akeh sing kembar ceples. (DL.05.30.6.2012)											K-W	Saiki wis yuswa. (ganepe: Saiki Bakda wis yuswa.) <u>Saiki Bakda wis yuswa.</u> K J W
71	... ora let suwe layangan kembarane mumbul ngigel menah ing awang-awang. Nganti makaping-kaping. (DL.05.30.6.2012)											K	Nganti makaping-kaping. (ganepe: Layangane mumbul nganti makaping-kaping.) <u>Layangane mumbul</u> J W <u>nganti makaping-kaping.</u> KtUk
72	“Wong-wong kuwi rak selebritis ta Tyas, beda											W-G	Mung kawula lumrah. (ganepe: Awake dhewe

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
	karo awake dhewe. Mung kawula lumrah! (DL.06.7.7.2012)												mung kawula lumrah.) <u>Awake dhewe</u> J <u>mung kawula lumrah.</u> W G
73	Aaah..., kowe ki rak durung nate ngalami omah-omah ta Yah? Coba yen wis tau ngalami kaya aku? Lagi kapok tenan kowe...” pembantahe Tyas. (DL.06.7.7.2012)											W-K	Coba yen kowe wis tau ngalami kaya aku? (Ganepe: Coba kowe wis tau ngalami kaya aku?) <u>Coba kowe</u> J <u>wis tau ngalami</u> W <u>kaya aku?</u> K
74	Nanging pancen aku kudu ngati-ati, aja nganti kaya sanake, klebu kowe. Mosok lagi setaun omah- omah arep pegatan..” kandhane Dyah genti nyindhira Tyas kang arep pegatan karo sisihane. (DL.06.7.7.2012)											K-W-W	Mosok lagi setaun omah-omah kok ndang arep pedatan. (ganepe: Mosok lagi setaun kowe omah-omah arep pegatan.) <u>Mosok lagi setaun</u> K <u>kowe omah-omah /</u> J W <u>arep pegatan.</u> W

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
75	Mung siji tembungku, nganti kapan wanita kaya awake dhewe mung didadekake kanca wingking? Kuwi jeneng ora adil! Ora ngregani emansipasi. (DL.06.7.7.2012)											W-G	Ora ngregani emansipasi. (ganepe: Wong lanang kuwi ora ngregani emansipasi.) <u>Wong lanang kuwi</u> J ora ngregani W <u>emansipasi.</u> G
76	“Pokoke pegatan! Titik!” “Dhik, kowe kok emosional banget ta? Isih akeh dalan kanggo ndandani bebrayane awake dhewe iki!” semaure Bagus, sisihane Tyas. (DL.06.7.7.2012)											W	Pokoke pegatan! Titik! (ganepe: Awake dhewe pokoke pegatan!) <u>Awake dhewe</u> J <u>pokoke pegatan!</u> W
77	“Titik!” “Dhik, kowe kok emosional banget ta? Isih akeh dalan kanggo ndandani bebrayane awake dhewe iki!” semaure Bagus, sisihane Tyas. (DL.06.7.7.2012)											Tanpa fungsi	Titik! Ukara menika nedahaken bilih Tyas meksa nyuwun pegat kaliyan garwanipun.

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
78	Priya kang prasaja nanging pinter tur dhiwasa. Ora perduli makarya apa. (DL.06.7.7.2012)											W-G	Ora perduli makarya apa. (ganepe: Aku ora peduli makarya apa.) <u>Aku ora peduli</u> J W <u>makarya apa.</u> G
79	Cekak aose ngene wae, aku njaluk pegat. Rampung! semature Tyas sengol. (DL.06.7.7.2012)											Tanpa fungsi	Rampung! (ganepe: Tyas njaluk pegat banjur rampung.)
80	“ Getun? Apa sing kudu dakgetuni pegatan karo sampeyan? (DL.06.7.7.2012)											W	Getun? (ganepe: Aku getun?) <u>Aku getun?</u> J W
81	Janjimu selangit bakal muktekake aku. Nyatane? Anggonmu dadi pemborong asile ora ngapiraa, (DL.06.7.7.2012)											Tanpa fungsi	Nyatane? (ganepe: Bagus ora iso nyatakake janjine)
82	Apa becik lan alaku bakal disimpen primpen, cukup aku lan Mas Bagus dhewe sing pirsane? Kanyatane? (DL.06.7.7.2012)											Tanpa fungsi	Kanyatane? (ganepe: Bagus raiso dipercaya)

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
83	“Selingkuh? Sapa sing wis tumindak selingkuh? Mung wong lanang sing ra gablek moral sing hobyne selingkuh. (DL.06.7.7.2012)											W	Selingkuh? (ganepe: aku selingkuh?) <u>Aku selingkuh?</u> J W
84	Sial! Pikire Bagus. (DL.06.7.7.2012)											Tanpa fungsi	Sial! (ganepe: Bagus ngrasa sial)
85	Paham! Biyen aku rak wis matur, saka pirang-pirang wong lanang iku rak sing paling apik mung pria? (DL.06.7.7.2012)											W	Paham! (ganepe: Aku (Tyas) wis paham!) <u>Aku paham.</u> J W
86	Mulane kuwi sesuk bakune aku lan njenengan kudu pegatan. Titik! (DL.06.7.7.2012)											Tanpa fungsi	Titik! (ganepe: awake dhewe pegatan.) Tyas njaluk pegatan marang sisihane.
87	“Ooow..? Dadi njenengan durung paham Mas, yen durung mangan kumpulan foto-foto iki? (DL.06.7.7.2012)											Tanpa fungsi	Ooow.. (ganepe: Tyas takon marang Bagus apa Bagus durung paham.)
88	Gragap! Bagus kaya keslomot klabang sikile, rasane panas											Tanpa fungsi	Gragap! (ganepe: Bagus gragapen weruh foto-fotone dewe kang wudo

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
	kemranyas nganti tekan mbun-mbunan meruhi foto-fotone dhewe kang wuda blejed, (DL.06.7.7.2012)												blejed.)
89	Bajingan tenan! Gek iki polahe sapa? Kok bisa-bisane nyonangi tumindake nalika nyleweng? (DL.06.7.7.2012)											Tanpa fungsi	Bajingan tenan! (ganepe: wong sing nyonangi tumindake Bagus bajingan tenan.)
90	Aduh! Iki bahaya tenan! Nanging dudu jeneng Bagus yen gampang kalah. (DL.06.7.7.2012)											Tanpa fungsi	Aduh! (ganepe: bagus ngrasa yen kahanane lagi bahaya.)
91	Nanging dudu jeneng Bagus yen gampang kalah. Ora Dhik! Iki kabeh mung rekayasa! (DL.06.7.7.2012)											Tanpa fungsi	Ora Dhik! (ganepe: Bagus ngmg karo Tyas yen dheweke ora nyleweng.)
92	“Sokurlah sayang... Pungkasane siji perkara sing ngganjel ana uripmu wis bisa rampung tuntas,” semau Didik ing sebrang telfun kana sok											Tanpa fungsi	Sokurlah sayang. (ganepe: Didik bersukur amarga perkarane Tyas rampung.)

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
	wicaksana. (DL.06.7.7.2012)												
93	“ Hmmm....kapan yaa? Katone ora bisa kuwi Yas!” (DL.06.7.7.2012)											Tanpa fungsi	Hmmm...kapan yaa? (ganepe: kapan ya aku mara?)
94	Aku ngerti Mas Didik lagi repot diuyak-uyak deadline. Sibuk liputan mrana-mrene... (DL.06.7.7.2012)											W-K	Sibuk liputan mrana- mrene. (ganepe: Mas Didik sibuk liputan mrana-mrene.) <u>Mas Didik sibuk liputan</u> J W <u>mrana-mrene.</u> K
95	“ Muyuuuuukkkk...!!! Brakk!! (DL.06.7.7.2012)											Tanpa fungsi	Munyuukkk!! (ganepe: Tyas misuh.)
96	“ Hallah, deleng dhisik! ” bojoku rada meksa. (DL.07.14.7.2012)											W-K	Hallah, deleng dhisik! (ganepe: Hp iki deloken dhisik!) <u>Hp iki deloken dhisik!</u> J W KtW
97	“Dhik, ki lho taktumbaske bahan bathik, alus tur apik tenan warnane. Cocok kanggo kowe.” sinambi ngulungke bahan. “ Nuwun, Mas. Sukur aku bisa											Tanpa fungsi	Nuwun, Mas. (ganepe: Bojone ngaturke matur nuwun.)

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
	kondangan nganggo klambi anyar,” aku kaget. (DL.07.14.7.2012)												
98	“Nuwun, Mas. Sukur aku bisa kondangan nganggo klambi anyar,” aku kaget. “ Nggone sapa maneh, Dhik? ” ra sranta aku nunggu wangsulan saka bojoku. (DL.07.14.7.2012)											K	Nggone sapa maneh, Dhik? (ganepe: Kowe arep kondangan nggone sapa maneh, Dhik?) <u>Kowe arep kondangan</u> J W <u>nggone sapa maneh,</u> K <u>Dhik?</u> sapaan
99	“Nggone sapa maneh, Dhik?” ra sranta aku nunggu wangsulan saka bojoku. “ Nggone budhe Semi. ” (DL.07.14.7.2012)											K	Nggone budhe Semi. (ganepe: Aku arep kondangan nggone budhe Semi.) <u>Aku arep kondangan</u> J W <u>nggone budhe Semi.</u> K
100	“Si Yeni kae lho sing nembe kelas 2 SMK, jare wis thek dhung dhisik,” wangsulane bojoku sinambi nggawakake kopi susu, cespleng tenan.											W	Thek dhung piye karepmu? (ganepe: Si Yeni thek dhung piye karepmu?)

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
	“ Thek dhung piye karepmu? ” aku isih durung mudeng. (DL.07.14.7.2012)												<u>Yeni thek dhung</u> J W <u>piye karepmu?</u> Pitakon
101	Bojoku ngemek wetenge banjut diblendhongake nganti katon wudele. “ Meteng karepmu? Astagfirullahal’ adzim! (DL.07.14.7.2012)											W	Meteng karepmu? (ganepe: Si Yeni meteng?) <u>Si Yeni meteng</u> J W <u>karepmu?</u> pitakon
102	Ayo nggawe film dhewe wae mesthi luwih jos. Ayo..!!! . Aku banjur ngruket bojoku kanthi kenceng. (DL.07.14.7.2012)											Tanpa fungsi	Ayo..!!! (ganepe: ayo awake dhewe nggawe film dewe!)
103	“Mangga, mangga....., pinarak mlebet.” Aku ngancani tamuku. “ Inggih . Matur nuwun. Ngriki kemawon sampun cekap. Namung badhe tanglet sekedhik bab siti kidul punika.” (DL.08.21.7.2012)											Tanpa fungsi	Inggih. (ganepe: Tamu nyaguhi pinarak saka sing duwe omah.)
104	“Mangga, mangga....., pinarak mlebet.” Aku ngancani tamuku.											Tanpa fungsi	Matur nuwun. (ganepe: tamu ngaturaken matur nuwun.)

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
	“Inggih. Matur nuwun. Ngriki kemawon sampun cekap. Namung badhe tanglet sekedhik bab siti kidul punika.” (DL.08.21.7.2012)												
105	Inggih. Matur nuwun. Ngriki kemawon sampun cekap. Namung badhe tanglet sekedhik bab siti kidul punika.” (DL.08.21.7.2012)											K-G	Ngriki mawon sampun cekap. (ganepe: Kula lungguh ngriki mawon sampun cekap.) <u>Kula lungguh</u> J W <u>ngriki mawon</u> K <u>sampun cekap.</u> G
106	Namung badhe tanglet sekedhik bab siti kidul punika. “Inggih sumangga, badhe tanglet punapa?” (DL.08.21.7.2012)											W	Inggih sumangga, badhe tanglet punapa? (ganepe: Inggih sumangga, njenengan badhe tanglet punapa?) <u>Inggih sumangga,</u> ungkapan <u>panjenengan</u> J <u>badhe tanglet punapa?</u> W pitakon

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
107	“ Inggih. Mugi-mugi sampun wonten keterangan ingkang gumathok.” (DL.08.21.7.2012)											Tanpa fungsi	Inggih. (ganepe: nedahaken bilih sarujuk kaliyan wongan kala wau)
108	“... mbok bilih mangke dalu kula hubungi panjenengan.” “ Inggih, saged kemawon. ” Aku banjur nyebut nomer ha-peku (DL.08.21.7.2012)											Tanpa fungsi	Inggih saged kemawon. (ganepe: Sing duwe omah sarujuk disuwuni nomer ha-pe)
109	Prajanjen bab nandur wesi wis disarujuki. Bakal disewa limang taun. (DL.08.21.7.2012)											W-K	Bakal disewa limang taun. (ganepe: Lemahe bakal disewa limang taun.) <u>Lemahe bakal disewa</u> J W <u>limang taun.</u> K
110	Aku amung dikongkon golek pasarujukan saka tangga kiwa tengen pekarangan sing bakal ditanduri wesi kuwi mau. Bakal entuk kompensasi dhuwit. (DL.08.21.7.2012)											W-G	Jarene bakal entuk kompensasi dhuwit. (ganepe: tangga kiwa tengen bakal entuk kompensasi dhuwit.) <u>Tangga kiwa tengen</u> J

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
													<u>bakal entuk</u> W <u>kompensasi dhuwit.</u> G
111	Warga dhusun cilik ing pereng gunung iki pancen isih yutun. Gagap teknologi kabeh. (DL.08.21.7.2012)											W-G	Gagap teknologi kabeh. (ganepe: Warga dhusun cilik iki gagap teknologi kabeh.) <u>Warga dhusun cilik iki</u> J <u>gagap teknologi kabeh</u> W G
112	Pancen daksengaja, pamrihe wong-wong kuwi ora ngerti kepiye satemene. Wis pokoke arep dakakali. (DL.08.21.7.2012)											W	Wis pokoke arep dakakali. (ganepe: layang pasarujukan arep dakakali.) <u>Layang pasarujukan</u> J <u>arep dakakali.</u> W
113	Saka kaca pengilon, Purwanti bisa namatake praupane. Bola-bali rambute dijungkati, sanadyanta wis katon klimis lan rapi. “Arep lunga menyang ngendi?”											W	Arep lunga menyang ngendi? (ganepe: Purwanti arep lunga menyang ngendi?) <u>Purwanti arep lunga</u> J W <u>menyang ngendi?</u> pitakon

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
	(DL.09.28.7.2012)												
114	Karo sapa? (DL.09.28.7.2012)											Tanpa fungsi	Karo sapa? (ganepe: Purwanti lunga karo sapa?
115	Numpak apa? (DL.09.28.7.2012)											W	Numpak apa? (ganepe: Purwanti numpak apa?) <u>Purwanti numpak apa?</u> J W pitakon
116	“Nyang Samas!” wangsulane Purwanti cekak aos. (DL.09.28.7.2012)											K	Nyang Samas! (ganepe: aku (Purwanti) arep lunga nyang Samas!) <u>Aku (Purwanti)</u> J <u>arep lunga</u> W <u>nyang Samas!</u> K
117	“Samas? Papan panggonan apa iku, Pur?” (DL.09.28.7.2012)											K	Samas? (ganepe: Kowe arep lunga nyang Samas?) <u>Kowe arep lunga</u> J W <u>nyang Samas?</u> K
118	“Jarene pesisir.” Aku dhewe durung ngerti!” (DL.09.28.7.2012)											W	Jarene pesisir.(ganepe: Samas iku pesisir.) <u>Samas iku pesisir.</u> J W

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
119	“Boncengan sepedha motor, Mbok!” (DL.09.28.7.2012)											W-G	Boncengan sepedha motor, Mbok! (ganepe: anggone nyang Samas boncengan sepedha motor, wangsulane Purwanti) <u>Aku boncengan</u> J W <u>sepedha motor, Mbok!</u> G sapaan
120	“Mbongceng sepedha motor? Apa ora mbebayani. Sasuwene iki, Purwanti arang banget lelungan kanthi mbongceng sepedha motor. (DL.09.28.7.2012)											W-G	Mbongceng sepedha motor? (ganepe: Kowe mbongceng sepedha motor?) <u>Kowe mbongceng</u> J W <u>sepedha motor?</u> G
121	Apa ora mbebayani? Sasuwene iki, Purwanti arang banget lelungan kanthi mbongceng sepedha motor. (DL.09.28.7.2012)											W	Apa ora mbebayani? (ganepe: Kowe mbongceng sepedha motor apa ora mbebayani?)
122	“Lha karo sapa lungamu menyang pesisir Samas?” pitakone Embokne Purwanti karo											K	Pak Karjo, Mbok! (ganepe: Aku lunga menyang Samas karo Pak Karjo, Mbok!.) <u>Aku lunga</u>

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
	jumangkah nyedhaki Purwanti. “ Pak Karjo, Mbok! ” (DL.09.28.7.2012)												J W <u>menyang Samas</u> KtP <u>karo Pak Karjo, Mbok!</u> KtCr sapaan
123	“ Pak Karjo? ” pitakone Embokne Purwanti nanjihake. (DL.09.28.7.2012)											K	Pak Karjo? (ganepe: embokne Purwanti takon Purwanti karo Pak Karjo?)
124	“ Ha-a! ” wangsulane Purwanti karo manthuk-manthuk. (DL.09.28.7.2012)											Tanpa fungsi	Ha-a! (ganepe: wangsulan saking pitakone Embokne Purwanti yen Purwanti arep lunga karo Pak Karjo.)
125	“ Terus, sapa wae kancamu? Apa ya mung ijen karo Pak Karjo?” (DL.09.28.7.2012)											J	Terus, sapa wae kancamu? (ganepe: Embokne Purwanti takon sapa wae lungane Purwanti.) Terus menika nedahaken bilih ukara menika nglajengaken ukara saderengipun.
126	“ Embuh Mbok! ” wangsulane Purwanti cekak aos. (DL.09.28.7.2012)											Tanpa fungsi	Embuh Mbok! (ganepe: Purwanti ora ngerti arep bali jam piro?)

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
127	“Aja nganti wengi-wengi, lho Pur!” (DL.09.28.7.2012)											K	Aja nganti wengi-wengi, lho Pur! (ganepe: Embokne Purwanti weling lungane aja bali wengi-wengi.)
128	“Ora, Mbok. Wong sesuk aku wis mlebu sekolah, kok!” (DL.09.28.7.2012)											Tanpa fungsi	Ora, Mbok. (ganepe: wangsulane purwanti yen baline ora wengi.)
129	“Sangu apa, Mbok?” “Lha, arep sangu apa?” “Arep nyangoni dhuwit pira?” “Dhuwit? Aku duwe dhuwit saka ngendi, ta Pur? Dienggo nempur beras wae ora gableg..!” (DL.09.28.7.2012)											W	Sangu apa, Mbok? (ganepe: Purwanti takon Embokne, dheweke arep disangoni apa?) <u>Aku arep disangoni</u> J W <u>apa?</u> pitakon
130	“Lha, arep sangu apa?” (DL.09.28.7.2012)											W	Lha, arep sangu apa? (ganepe: Embokne Purwanti takon Purwanti njaluk sangu apa?) <u>Kowe arep sangu apa?</u> J W pitakon
131	“Arep nyangoni dhuwit pira?” (DL.09.28.7.2012)											W-L	Arep nyangoni piro? (ganepe: Simbok arep nyangoni aku pira?)

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
													<u>Simbok arep nyangoni</u> J W <u>aku pira?</u> L pitakon
132	“Dhuwit?” (DL.09.28.7.2012)											L	Dhuwit? (ganepe: Kowe njaluk dhuwit?) <u>Kowe njaluk dhuwit?</u> J W L
133	Dienggo nempur beras wae ora gableg..! (DL.09.28.7.2012)											W-L-G	Dienggo nempur beras wae ora gableg! (ganepe: Embokne ngendika yen dhuwit kanggo nempur wae ora duwe.)
134	“Ya, wis. Nyangoni slamet wae!” (DL.09.28.7.2012)											Tanpa fungsi	Ya, wis. (ganepe: Purwanti ora njaluk sangu.)
135	Nyangoni slamet wae! (DL.09.28.7.2012)											W-G	Nyangoni slamet wae! (ganepe: Purwanti ngmg karo Embokne yen dheweke njaluk Embokne cukup nyangoni slamet wae.)
136	“Dolan? Dolan dhateng pundi, Mas? Embokne Purwanti ethok-ethok durung ngerti.” (DL.09.28.7.2012)											W	Dolan? (ganepe: Embokne Purwanti takon karo Pak Karjo yen Purwanti karo Pak Karjo kuwi arep dolan pa?)

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
137	Dolan dhateng pundi, Mas? Embokne Purwanti ethok-ethok durung ngerti. (DL.09.28.7.2012)											W	Dolan dhateng pundi? (ganepe: Embokne Purwanti takon karo Pak Karjo yen Purwanti karo Pak Karjo kuwi arep dolan dhateng pundi?)
138	“Lajeng wangsulipun?” (DL.09.28.7.2012)											W	Lajeng wangsulipun? (ganepe: kapan Pak Karjo karo Purwanti wangsul?)
139	“Mangke sonten, Bu!” (DL.09.28.7.2012)											K	Mangke sonten, Bu! (Ganepe: Pak Karjo mangsuli yen dheweke karo Purwanti bali sore.) <u>Kula wangsul</u> J W <u>mangke sonten, Bu.</u> K sapaan
140	“Sepisan maneh tak kandhani ya Pak Badrun, nganti dina Minggu nek sampeyan sakulawarga ora bisa mbayar kontrakan, kuwi tegese kudu minggat saka omah iki! Ngerti!”											W	Ngerti! (ganepe: Pak Badrun kudu ngerti yen dheweke kudu cepet mbayar kontrakan.) <u>Kowe kudu ngerti!</u> J W

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
	(DL.10.4.8.2012)												
141	Saben dinane Minah uga ngrewangi bojone golek rejeki. Nanging bisane mung dodolan wae. (DL.10.4.8.2012)											W	Nanging bisane mung dolanan wae. (ganepe: Nanging Minah bisane mung dodolan wae.) <u>Nanging Minah panggandheng J bisane mung dodolan wae.</u> W
142	“ Gawanen mulih! Kuwi rejekimu Drun.” Mung rong ukara wae sawise Mbah Breng ibut tata-tata uba rampe warunge. (DL.10.4.8.2012)											W	Gawanen mulih! (ganepe: Mbah Breng akon Badrun yen tas kuwi supaya digawa mulih wae.) <u>Tas kuwi J gawanen mulih!</u> W
143	Senajan ta dheweke mung kuli bangunanm Badrun isih duwe tata krama, prilaku kang utama. Nengenake kabecikaning ngaurip. (DL.10.4.8.2012)											W-G	Nengenake kabecikaning ngaurip. (ganepe: Badrun isih nengenake kabecikaning ngaurip.) <u>Badrun isih nengenake J W kabecikaning ngaurip.</u> G

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
144	<p>“Balekna wae Kang! Aku kok wedi.” (DL.10.4.8.2012)</p>											W	<p>Balekna wae Kang! (ganepe: Minah akon bojone yen tas sing digawa Badrun kuwi supaya dibaleke.) <u>Tas kuwi balekna wae</u> J W <u>Kang!</u> sapaan</p>
145	<p>Pikirane Minah nglanglang jagad teka ngendi-endi. Ora karu- karuan. Ora malah dadi senenge nanging malah dadi sanggan pikirane. (DL.10.4.8.2012)</p>											W	<p>Ora karu-karuan. (ganepe: pikirane Minah ora karu- karuan.) <u>Pikirane Minah</u> J <u>ora karu-karuan.</u> W</p>
146	<p>“Ya akeh ta Brun. Pitakonmu kok aneh. (DL.10.4.8.2012)</p>											W	<p>Ya akeh ta Drun! (ganepe: sing mara ya akeh ta Drun.) <u>Sing mara ya akeh</u> J W <u>ta Drun.</u> Sapaan</p>
147	<p>“Sapa Mbah? Sampeyan ngerti?” (DL.10.4.8.2012)</p>											Tanpa fungsi	<p>Sapa Mbah? (ganepe: sing mara mrengsapa Mbah?) pitakon menika nedahaken bilih sinten kemawon ingkang mara</p>

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
													wonten ing warung.
148	<p>“Tulung aku gawanen neng nggone Mbak Pia!” alon aku kandha karo bojoku kang katon susah nyawang aku.</p> <p>“Kuwat mbonceng motor?”</p> <p>pitakone kanthi rasa kuwatir.</p> <p>(DL.11.11.8.2012)</p>											W-G	<p>Kuwat mbonceng motor? (ganepe: Njenengan kuwat mbonceng motor?)</p> <p><u>Njenengan</u></p> <p>J</p> <p><u>kuwat mbonceng</u></p> <p>W</p> <p><u>motor?</u></p> <p>G</p>
149	<p>“Saka kantore Mbak Wiwi!”</p> <p>(DL.11.11.8.2012)</p>											K	<p>Saka kantore Mbak Wiwi. (ganepe: Naga saka kantore Mbak Wiwi.)</p> <p><u>Naga teka</u></p> <p>J W</p> <p><u>saka kantore Mbak</u></p> <p><u>Wiwi.</u></p> <p>K</p>
150	<p>“Wah, paru-parumu digubet naga!” ujure Mbak Pia sawise aku kandha apa kang tak rasakke.</p> <p>“Naga?” aku kaget, nanging bab-bab kaya ngene iki aku wis kerep mrangguli.</p>											J	<p>Naga? (ganepe: ganepe Naga sing nggubet paru-paruku?)</p> <p><u>Naga sing nggubet</u></p> <p>J W</p> <p><u>paru-paruku?</u></p> <p>L</p>

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
	(DL.11.11.8.2012)												
151	Rada sawetara njeron dhadhaku krasa pating sengkring. Nanging suwe-suwe krasa longgar. (DL.11.11.8.2012)											W	Nanging suwe-suwe krasa longgar. (ganepe: nanging suwe-suwe dhadhaku krasa longgar.)
152	... kerik-kerik iki kekeselen kudu ngurusi aku isih durung bisa ngilangake rasa was-sumelang. Mbak Pia konsentrasi sedhela, banjur keprungu kandhane, “Syukur ora papa. (DL.11.11.8.2012)											W	Syukur ora papa (ganepe: calon anakke ora papa.)
153	“Sudah, Pak!” wangsulanku nganggo basa Indonesia. “Saya ingin konsentrasi mengurus calon bayi ini!” (DL.11.11.8.2012)											Tanpa fungsi	Sudah, Pak! (ganepe: Wiwi wis mantep yen arep leren saka gaweane.)
154	“Ninis neng ndi ta iki kok ora katon?” pitakonku karo ngungak njaba saka cendhela. “Dijak neng rumah											W-K	Dijak neng rumah sakit kok Mbak! (ganepe: ninis dijak neng rumah sakit.)

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
	sakit kok Mbak! Mas Tono wingi kecelakaan.” (DL.11.11.8.2012)												
155	“Kecelakaan neng ngendi?” (DL.11.11.8.2012)											W	Kecelakaan neng ngendi? (ganepe: Mas Tono kecelakaan neng ngendi?) <u>Mas Tono kecelakaan</u> J W <u>neng ngendi?</u> pitakon
156	Parah ora? (DL.11.11.8.2012)											W	Parah ora? (ganepe: Kecelakaane parah apa ora?) <u>Kecelakaane parah</u> J W <u>apa ora?</u> pitakon
157	“Neng ngarep kantor kono, lagi nyabrang ditabrak motor. (DL.11.11.8.2012)											K-W-W-L	Neng ngarep kantor kono, lagi nyabrang ditabrak motor. (ganepe: Kecelakaane neng ngarep kantor, Mas Tono lagi nyabrang ditabrak motor.)
158	“Nyuwun ya, Mbak!” tembunge karo njupuk											W	Nyuwun ya, Mbak! (ganepe: Aku nyuwun

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
	gedhang goreng kang dakseleh meja ngarepku lungguh. (DL.11.11.8.2012)												gedhang gorenge ya, Mbak.)
159	Aku mesakke Mbak Sarti. Anake isih cilik ndadak bojone nemu alangan semono abote. Mendah repote. (DL.11.11.8.2012)											W	Mendah repote. (ganepe: Mbak Sarti mendah repote.) <u>Mbak Sarti</u> J <u>mendah repote.</u> W
160	“Terus sapa sing jaga kantor nek Mbak Sarti nunggu Mas Tono neng rumahsakit?” “Titipke Pak Bandi.” (DL.11.11.8.2012)											W-G	Titipke Pak Bandi. (ganepe: Kantor dititipke Pak Bandi.) <u>Kantor dititipke</u> J W <u>Pak Bandi.</u> G
161	Dados kesimpulane selingkuh niku padha kalih ngrabuk nyawa. Njalari semangat ngaten lho Pak Kyai. (DL.12.18.8.2012)											W	Ganepipun: Selingkuh niku njalari semangat ngaten lho Pak Kyai. <u>Selingkuh niku</u> J <u>njalari semangat ngaten lho Pak Kyai.</u> W
162	Nek kalih sing teng nggriya lha nggih mung ngoten-ngoten thok Pak											W	Ganepipun: Garwane kurang variasi.

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
	Kyai. Kurang variasi. Bosenlah. (DL.12.18.8.2012)												<u>Garwane</u> J <u>kurang variasi.</u> W
163	Nek kalih sing teng nggriya lha nggih mung ngoten-ngoten thok Pak Kyai. Kurang variasi. Bosenlah. (DL.12.18.8.2012)												Ganepipun: Kula bosenlah. <u>Kula bosenlah.</u> J W
164	Apa aku kudu miris nyawang sepak terjange manungsa saiki? Akeh sing wes kena lara batin, malik tingal, apa dene lali mula bukane. (DL.12.18.8.2012)											W-W-W	Ganepipun: sepak terjange manungsa akeh sing wes kena lara batin, malik tingal, apa dene lali mula bukane.
165	Tingkahe lincah plencang-plencing. Entrane kaya Raden Setyaki. Pokohe jan energik banget. (DL.13.25.8.2012)											W	Ganepipun: Pak Sur iku energik banget. <u>Pak Sur iku</u> J <u>energik banget.</u> W
166	Jeneh saka soal cacah satus, 99% Pak Sur bisa nggarap kanthi											W	Ganepipun: Pak Sur menika sarjana!

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
	gampang. Lan yakin garapane bener. Hla ya wong sarjana! (DL.13.25.8.2012)												
167	Kepeksa gaji sing wis ora wutuh iku diiwir-iwir amrih bisa cukup. Ning ya tetep ora kobet. (DL.13.25.8.2012)											W	Ganepipun: Gajine tetep ora kobet kanggo kabetahane Pak Sur. <u>Gajine tetep ora kobet.</u> J W
168	Antuk kabar apik iku Pak Sur mung mesem. Babar pisan ora antusias. Ora katon grengseng. (DL.13.25.8.2012)											W	Ganepipun: Pak Sur babar pisan ora antusias. <u>Pak Sur</u> J <u>babar pisan ora antusias</u> W
169	Antuk kabar apik iku Pak Sur mung mesem. Babar pisan ora antusias. Ora katon grengseng. (DL.13.25.8.2012)											W	Ganepipun: Pak Sur ora katon grengseng. <u>Pak Sur</u> J <u>ora katon grengseng.</u> W
170	Saiki Pak Sur wis pensiun. Kang go ngisi wektu lowong kejaba momong putu, wektune digunakake kanggo nggarap lemah											W-L	Ganepipun: Pekarangane ditanduri sayur-sayuran. <u>Pekarangane ditanduri</u> J W <u>sayur-sayuran.</u>

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
	pekarangan kang biyen ora kopen. Ditanduri sayur-sayuran. (DL.13.25.8.2012)												L
171	Saiki Pak Sur wis pensiun. Kang go ngisi wektu lowong kejaba momong putu, wektune digunakake kanggo nggarap lemah pekarangan kang biyen ora kopen. Ditanduri sayur-sayuran. Ana kacang usus, kara uceng lan bayem jebol. (DL.13.25.8.2012)											L-L-L	<p>Ganepipun: Pak Sur nandur kacang usus, kara uceng lan bayem jebol.</p> <p><u>Pak Sur nandur</u> J W <u>kacang usus, kara uceng</u> L L lan <u>bayem jebol.</u> L</p> <p>Lan menika tembung oanggandheng</p>
172	...bojoku mbaleni mlebu senthong njupuk HP banjur metu maneh. “Arep lunga menyang ngendi, ndadak wewangian barang?” aku rada cubriya. (DL.07.14.7.2012)											W-W	<p>(ganepi: Kowe arep lunga menyang ngendi, ndadak wewangian barang?)</p> <p><u>Kowe arep lunga</u> J W <u>menyang ngendi,</u> pitakon <u>ndadak wewangian barang?</u> W</p>

Tabel Salajengipun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
173	<p>“Biasa Kang, kumpul karo ibu-ibu.” Wangsulane bojoku rada genit gawe aku gemes. (DL.07.14.7.2012)</p>											W-G	<p>Ganepe: Biasa Kang, aku arep kumpul karo ibu-ibu. <u>Biasa Kang, aku</u> seruan J <u>arep kumpul</u> W <u>karo ibu-ibu.</u> G</p>
174	<p>Apa wae sing biasane dilakoni bojoku saka esuk tekan awan? Senajan rada crewet tur galak, bojoku kuwi eman banget karo aku lan anakku. Ngopeni lan ngeterake nang sekolah. (DL.07.14.2012)</p>											W-W-K	<p>Ganepe: Bojoku gopeni lan ngeterake nang sekolah. <u>Bojoku ngopeni lan</u> J W <u>ngeterake nang sekolah.</u> W K</p>

Katrangan :

GJ : Gothang Jejer

GW : Gothang Wasesa

GJW : Gothang Jejer lan Wasesa

Pang : Ukara Pangajak

Pak : Ukara Pakon

Pit : Ukara Pitakon

Ser : Ukara Seruan

Tam : Ukara Tambahan

Wang : Ukara Wangsulane